

Üşütük Popolar

Andrew Finkel 03.05.2011

En sevdiğim film *hiç* değil ama yine de bir nedenle, tıpkı berbat pop şarkılarında olduğu gibi, aklımdan çıkaramıyorum. Duygusal bir Walt Disney filmi olan *Cool Runnings*'ten söz ediyorum. Jamaika'nın, Calgary'deki Kış Olimpiyatları'na katılan ilk bobsled [kızak] takımının başından geçen aksilikleri konu alır. Hikâyenin ana fikri, hayatlarında hiç kar görmemiş bir grup insanın, hormon azmanı Doğu Almanlar ile analarının muhtemelen buzul üstünde doğurduğu İsveçli atletler karşısında rezil olmamaya çalışmasının eğretiliğini anlatır. Başlangıçta, elden düşme bir kızakla pist üstünde güç bela durabiliyorlardır. Ama zamanla iyileşirler. Oyun ilerledikçe de kalabalık üzerinde ilgi uyandırmaya başlarlar. Son turda tam hız rekoru kırmaya yaklaşıırken bir facia patlar. Kızak, bitiş çizgisine ramak kala arızalanır. Kendilerini toplayıp azimle kızıağı yamacın eteğine taşırlar.

Kendimi 1988'in Jamaikalı Olimpiyat bobsled takımıyla karşılaştırmam abartılı olabilir ama bazen nasıl hissettiklerini bildiğimi düşünüyorum. 1989'dan beri Türk basın dünyasında yolumu çizmeye çalışıyorum ve birçok kez kendimi kızaktan fırlayıp metaforik bir buz yığınının balıklama dalarken buldum.

Listeyi hızlıca gözden geçirelim. Türkiye'deki ilk gazetem İngilizce yayımlanan, sonrasında patronunun küçük çaplı dolandırıcılıkla suçlandığı bir gazeteydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derin devlet güneş gözlüklerini çıkardı

Andrew Finkel 10.05.2011

Sinir krizi geçiren genç kızlar gibi kendine zarar vermeyi kafaya takmış bir şehirde yaşıyorum. İstanbul'un, plastik torbalarla oynarsa boğulabileceğinin farkında olmayan küçük bir çocuğa benzediğini söylemek, belki de daha doğru olur. Ya da şöyle söyleyeyim, eğer şehirler ağılayabilseydi İstanbul'un ayakkabıları sıırıslıklam olurdu.

Endişemin kaynağı bir köprü şeklinde beliriyor. Kesin kanaatim üçüncü bir köprü'nün bu şehre yıkım getireceği yönünde... Biliyorum bazı hesaplara göre bu beni İlerleme Düşmanı yapıyor; ateşle tekerleğin uygarlığın ve aile hayatının sonunu getireceğini düşünen insan misali.

Benden şüphe edenler, köprü'nün herhangi birimize sağlayacağı zerre kadar faydayı bana gösterson. Trafiğin nereden nereye yönlendirileceğini açıklayan fizibilite çalışmasını gösterson. 2,5 milyon ağaçlı bir yola elektrikli testereyle girmenin kamu yararına olacağına ikna edecek çevresel etki çalışmasını gösterson. İkinci köprü'nün, Kavacık'ın bir zamanlar yeşil olan tepelerine yaptığı gibi, üçüncü köprü'nün de aynı şeyi şehrin arta kalan yeşil alanlarına yapmayacağına ikna edin beni. 100 kilometrelik açık tünel, metro, tren yolunun parasal karşılığı olan altı milyar dolar doğru harcandı mı acaba?

İstanbul, sadece kültürlerin ve kıtaların buluşma noktası olduğu için değil, aynı zamanda ılıman Karadeniz'i ve Akdeniz'e uzanan sıcak bölgeleriyle, iklim sistemlerinden ötürü de emsalsiz bir şehir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zamansız

Andrew Finkel 17.05.2011

Orta halli bir Avrupa devletinin başkonsolosuyla yemekteyim. Görüşmenin konusu ve davet edilme sebebim, sanırım, Gülen bağlantılı Today's Zaman gazetesinden çıkarılmamla ilgili. Benim kendi izahım, tabii ki, bulunduğum konumu daha iyi gösteriyor. Bana kalırsa, Türkiye'deki anti demokratik güçlere karşı mücadelede kendine çelme takan anti demokratik yöntemlere başvurulduğunu dile getirdiğim için kovuldum. Ve kendi gazetemi, Gülen cemaatini ziyadesiyle eleştirenlerin ifade özgürlüğü için bile mücadele etmemenin bedelini ağır ödeyebileceği konusunda uyardığım için kovuldum.

Bir sonraki randevumda bir Alman haftalık haber gazetesinin dış haberler editörüyle yaklaşan seçimleri değerlendirdik. Usame bin Ladin'in ölümüyle ilgili bir haber yapmak üzere gittiği Pakistan'dan dönerken İstanbul'a uğramıştı. "İki gazeteci tutuklanana kadar Gülen hareketini hiç duymamıştım" diye başladı konuşmaya. İçten içe inledim. Tam da, Zaman gazetesi Genel Yayın Yönetmeni'nin, benim Gülen cemaatinin adını karartmak için uluslararası bir komplonun içinde yer aldığımı ima eden "Global yalanlarla mücadele zamanı" başlıklı köşesini okuyordum.

O akşam, ünlü bir Amerikan televizyonundaki haber programına katılmak için davet edilmişim. Sunucunun sorduğu sorulardan biri ifade özgürlüğü ve Gülen hareketinin rolü üzerineydi. Canlı yayında inlemiyorum — ama neden ben yahu?

Dolayısıyla, beni kara propagandanın ["bazı yazar dostlarımızın yapılan kesif kara propagandanın etkisinde kalarak ciddi şekilde yalpalamalarıdır" deniyor] ağına düşmüş biri olarak tanımlayan bir gazetenin itibarını savunma konumundayım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Megafonla satış

Andrew Finkel 31.05.2011

Bir kez daha seçimlerle ilgili yazdığım için özür dilememeliyim. Sonuçta, Cumhuriyet'in geleceğini belirleyecek oylamaya iki haftadan az bir süre kaldı. Ama yine de bir özür borçluymuşum gibi hissediyorum ve bunun nedenini anlamaya çalışıyorum.

En bariz açıklama, seçimin kilit elementi olan belirsizlik unsurunun eksik olması. Pazar akşamı insanlar kimin kazandığına değil, iktidar partisinin ne kadar kazandığına kilitlenecek. AK Parti, oyların yüzde 48'ini mi alacak yoksa *Cumhuriyet*'in iddia ettiği gibi yüzde 38'ini mi? Kemal Kılıçdaroğlu, kendi partisi içindeki eleştirel sesleri susturacak ve muhalefete bir miktar itibar kazandırabilecek kadar kayda değer bir skor yapabilecek mi? MHP,

bazı üst düzey üyelerinin para karşılığı seks yapmasına *rağmen* değil, yaptığı için yüzde 10 barajını geçebilecek mi? Bunlar önemli sorular ama nabzımızın vitesini yükseltecek cinsten sorular değil.

Sanırım siyasetçilerin, seçmenin dikkatini çekmek için kendilerini cinnet haline sokmalarının nedeni bu. Yol boyu uzanan gökdelenler, parti liderlerinin Saddam Hüseyin heykelleri boyunda posterleriyle donatıldı. Geçen gün Trakya’da bir yan yoldaydım. Çatalca yakınında küçük bir kasabanın girişinde bir tabelada “Megafonla satış yasak” yazıyordu. Tabii bu, keskin köşelerden, dar sokaklardan geçmeye çalışarak, ölüyü mezarından kaldıracak düzeyde bangır bangır seçim müziği çalan parti otobüsleri için geçerli değil.

Coşku eksikliği biraz da seçim kampanyalarının yürütülme biçiminden kaynaklanıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merkez kavgası

Andrew Finkel 07.06.2011

Gelecek hafta bugün hepimiz seçim sonuçlarını biliyor olacağız. Fakat bir anlamda sonuç zaten biliniyor. Tüm seçimlerin kazanıldığı sihirli diyarı –siyasi merkezi- fethetmeyi becerebilen parti seçimi kazanacak.

Tayyip Erdoğan’ın dehası, azınlıktaki bir siyasi hareketi merkeze getirmek oldu. Hayran olduğu Adnan Menderes gibi, varolan siyasi güçten kopan grubun liderliğini yaparak Türk siyasetinin kuralını bozdu. Bunu, anaakım Türk seçmenini korkutarak değil, onları, endişelerini anladığına ikna ederek yaptı.

Yıllarca, siyasetin bakir bölgelerinde gezinen ana muhalefet partisi ise aksine, bu bariz gerçeği kabul edemedi. Deniz Baykal başkanlığındaki CHP, hükümetin varolma hakkını tartıştığı kadar yürüttüğü siyaseti tartışmadı. Buradaki sorun AK Parti’nin seçimlerde CHP’den fazla oy almış olması. Bu, onların analiz etmeye koyulduğu ve açıklayabileceği bir şey değildi.

Dolayısıyla, bu seçimlerde farklı ve önemli olan CHP’nin de merkeze talip olması. Kamuoyu yoklamaları hiçbir şekilde hükümet kuramayacaklarını gösteriyor, ama en azından doğru yöndeler. Elbette CHP bir anda yakın geçmişinin yükünü üzerinden atamaz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taktiksel oylama

Andrew Finkel 15.06.2011

Sonuçta *Economist*’in dediği doğru mu çıktı? Bu soruyu soruyorum çünkü yaygın olarak aktarılanın aksine dergi aşikâr olanı –Tayyip Erdoğan’ın Türkiye’nin yeni başbakanı olup olmayacağını- sorgulamıyordu. Daha ziyade, Türkiye’nin etkili bir muhalefete ya da hükümetin idari yetkiyle yönetmesinin önüne geçecek kuvvetler ayrılığına ihtiyacı olduğuna işaret ediyordu. Özellikle de AK Parti’nin, diğer partilere danışmadan, tek taraflı olarak, Anayasa’yı değiştirebileceği konusunda uyarıyordu. Hükümetin Türkiye’yi daha özgür bir topluma

dönüştürme vaadinden sapmaya başladığını ifade etti. Sonunda da Türkiye'nin Fransız usulü başkanlığı benimsemesinin hata olacağını söyledi: Türkiye, hâlihazırda aşırı merkezîyetçi bir ülke haline geldi.

"Nitekim" seçmenler *Economist*'in tavsiyesini görmezden geldi ve hükümeti cezalandırmak yerine artan bir çoğunlukla onu ödüllendirdi. Bu, AK Partili daha az milletvekiliyle sonuçlanan yüksek oy oranı, küçük sap partilerin neredeyse ortadan kaybolmasıyla alakalı. 2002'de, oyların yaklaşık yüzde 45'i, Meclis'te temsil edilmeyen partilere gittiği için ziyan oldu. 2011'de rakamlar yüzde 5'in altında çıktı. *Economist*, seçmeni, taktiksel oy kullanmaya teşvik etti; mesela AK Parti'yi tahttan indirmeden zayıflatmak gibi... Taktiksel bir oylama olduysa da, o da muhtemelen MHP'ye gitti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Havuç nerede?

Andrew Finkel 21.06.2011

Umarım bu bahsi kaybederim... Huysuz olduğum için, yeni Meclis'in Türkiye'nin yeni yüzyıldaki ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir anayasa üretebileceğine inanmıyorum. Yeni bir anayasa yapması ise hoş bir sürpriz olur.

Bunun akliselimle ters düştüğünün farkındayım. İktidar partisi kendini tamamen anayasal sürece verdi. Geçen hafta İstanbul'da yabancı basının 'yerli' mensupları için düzenlenen bir toplantıda bunu açıkladılar. Yeni milletvekili ve Başbakan'ın eski Basın Danışmanı Prof. Nabi Avcı, Kürt konusu (sorunu değil) ve anayasal reformun en öncelikli meseleler olduğunu anlattı. Fakat AK Parti'nin Anayasa'da ne gibi önemli değişiklikler yapacağı sorulduğunda, Prof. Avcı ayrıntı vermekten kaçındı. Sadece yeni anayasanın, eski anayasada yer alan devletin üniter yapısına bağlılık ve Türkçenin önceliği hükümlerine sadık kalacağını söylemekle yetindi.

Dolayısıyla tuhaf bir durumdayız; hükümetin genel anlamda önceliklerini biliyoruz ama özelde ne oldukları hakkında zerre kadar fikrimiz yok. Aslında bu iyi bir şey olabilir, çünkü aynı zamanda herşeyin müzakere masasına yatırılabilceği de bize söylendi. Fakat derin bir şüpheyile söyleyebilirim ki, Başbakan'ın görmek istediği tek önemli değişiklik Fransız tarzı Başkanlık Sistemi'nin hayata geçirilmesi.

İtiraf etmeliyim ki, geçtiğimiz eylül ayındaki Anayasa değişikliği referandumunda da benzer bir sinik yaklaşım geliştirmiştım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kimin yararına

Andrew Finkel 28.06.2011

Türkiye, son sürat bir seçimden çıkmışken, birdenbire kendini siyasi bir zincirleme kazanın ortasında buldu. Peki, nasıl oldu?

İki teori var. Britanya Başbakanı Harold McMillan'a, "Hangi şiddette bir rüzgârın hükümetini rotadan saptırabileceği" sorulduğunda o meşhur cevabı vermişti: "Olaylar evladım, olaylar." Kadere boyun eğmeyen milletlerin bu bakış açısı, tarihi, gizli bir teşkilatın işi olarak gören milletlerinkinden çok farklı.

Benim tercihim McMillan ekolünden yana. Bana göre, hükümetin öncelikli görevi umulmadık olanı ummaktır; bu bir deprem, kapı komşunda bir devrim ya da bir mahkeme kararı olabilir. Öte yandan, rastlantıdan daha ziyade komploya inanan ve işler yolunda gitmediğinde suçu birtakım karanlık kimselere atmaktan mutlu olan bir ülkede yaşadığım için bu ironiyi anlıyorum.

Yaşanan son krize bakalım. Bir kere 'kriz' kelimesini kullanmak yerinde olur. Günlerdir manşetlere çıkan haberleri burada tekrarlamayacağım elbette. Türk demokrasisi baldırına sağlam bir tekme yedi. On binlerce seçmen, seçilmelerine rağmen Meclis'e girmeleri engellenen muhalif adaylara oy verdi. Bağımsız adaylar arasından seçilebilmek için büyük engelleri aşan Hatip Dicle'nin kendi aldığı oylarla, karşı olduğu aday seçilecek.

Bu, dürüst bir seçim yapılmasını sağlamakla yükümlü kamu kuruluşu Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) bir şekilde çuvalladığı anlamına geliyor. Bunu kasten mi yaptı, yoksa içinde bulunduğu sistem çoktan çöktüğü için mi?

Kâinatın komplocu yaklaşımına göre, Türkiye'de siyasi sürece tuzak kuruldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon'a ABO* bakış açısı

Andrew Finkel 05.07.2011

Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın internet sitesindeki unvanından [MD FACS, FICS (Hon), FASA (Hon)] bir şey anlıyorsanız, o da, pek alçakgönüllü bir adam olmadığı. Başkent Üniversitesi'nin kızarık pembe logosunun ortasında, adeta zihninden fıskıran bir ışık huzmesiyle arkasından aydınlatılmış bir şekilde görünüyor. Pembe ve altın kapüşonlu beyaz rektör cübbesi ve elinde bir demet zambakla duruyor. Çarpıcı bir etkisi var. Sanki, Türkiye'nin önde gelen organ nakli cerrahlarından birinin değil de, Rio de Janeiro varoşlarındaki bir bakkal dükkânında asılı duran bir azizin resmi gibi... Bir sonraki sayfada Haberal'ın sayısız başarılarının listesini görüyoruz. 100'ün üzerinde bilimsel yayını olan tek rektör: 1975'te Türkiye'deki ilk böbrek naklini ve 1992'de dünyadaki ilk aynı canlı donörden kısmi karaciğer ve böbrek naklini gerçekleştirdi. Haberal muhtemelen, seçilmiş bir hükümeti düşürmeye çalışmakla suçlanan en donanımlı cerrahdır.

Bugün Prof. Haberal tıbbi hünerleriyle değil, Ergenekon davasının –kendi internet sitesinde yalan ve iftiralar üstüne tesis edilmiş bir dava olarak tanınıyor– sanıklarından biri olarak anılıyor. Haberal aynı zamanda, Türk demokrasisine tıbbi bir prosedür olarak dikiş atan, cezaevinden Meclis'e seçilmiş bir milletvekili namıyla da tanınıyor.

Doktorumuzu yargılayacak ne bilgim ne de yetkim var, fakat tek dileğim, adaletin bir an evvel tecelli etmesi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sosyal hizmet görevlisi nudist adamın manken karısı domuz pastırması kooperatifi fabrikasında çalışan Çinli hipnozcuya âşık oldu

Andrew Finkel 12.07.2011

Bu yazımı Londra'dan yazıyorum. Milletvekillerinin Meclis'e girmeye tenezzül edip etmeyeceği konusu burada manasız boş bakışlara yol açıyor. Bir dönemin kudretli IMF başkanının seks dürtüsü bile dünün haberi olarak değer görüyor. İngiltere'de sadece bir haber var: Dünyanın sonu geldi.

Şöyle düzelteyim. Bahsettiğim dünya, dünya değil. *News of the World* (Dünyanın Haberi) gazetesi artık yok. Kendi çapında bir kıyamet bu... *News of the World* (ya da kısaca *NoW*) her pazar 2,7 milyon satıyordu; bütün Türkiye basınının günlük tirajının yarısından fazla. 1950'lerde, yayın hayatının zirvesindeyken bu sayı neredeyse dokuz milyonu. 168 sene önce kurulduğunda, II. Abdülhamit bir yaşındaydı, ve o zaman dahi okurlarına cinayet ve skandal haberleri sunuyordu. Eğlenceli haber anlayışının öncüsü olan gazete, zenginlerin ve ünlülerin kötü alışkanlıklarını Kral Midas misali altına dönüştürdü.

Öyle çok para kazandı ki, bunu *Taraf*'ın sayfalarında söylemeye çekiniyorum. Zira bu, Sahra mülteci kampının ortasında elinde külahla çikolatalı dondurma yemeye benziyor. 2010'da (gazeteler için kötü bir yıld) 250 milyon dolar (420 milyon TL) kazandılar. Dolayısıyla *NoW*'ın sahibi Rupert Murdoch'un bir gecede böylesi büyük ve kârlı bir gazeteyi kapatma kararı alması için gerçekten çok önemli bir şey olmuş olması gerekir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arap Baharı'ndan sonra İngiliz Yazı

Andrew Finkel 19.07.2011

LONDRA / Arap Baharı'ndan değil ama İngiliz yazından –yağmurlu, 16 derecelik bir havaya ne kadar yaz denebilirse– bir mektup daha gönderiyorum. Kara bulutlar devrim havasını gölgelemedi henüz. Burada, siyasetçilere başkaldıran insanlar değil, bir gazetenin sahibine isyan eden siyasetçiler var. Britanyalılar bu hafta, Rupert Murdoch'ın sahibi olduğu News International'ın yöneticilerinin ardı ardına istifalarını sunmasıyla kendi Tahrir deneyimlerini yaşadı. Bugün Murdoch, kutsanmış varisi oğluyla birlikte parlamentodaki komitenin karşısına çıkacak. Hükümetleri yapıp bozmakta payı olan bir kuruluştan nihayet hesap isteniyor.

Bu “keyifli senaryonun” tek sorunlu tarafı, Murdoch basınının sansasyon arayışıyla kuralları kendine göre esnetmesine bozulanların tam da Murdoch'ın desteğini alabilmek için kapı arkası pazarlıklar yapan kişiler olması. Bu karmaşa içinde namını koruyabilen birkaç siyasetçiden biri olan Liberal Partili Bakan Vince Cable, “Herkesin diktatöre karşı olduğunu fark ettiği anda diktatörlüğün sona ermesi gibi bir şey” dedi. Kendi işleyişine bırakılsa, hükümet, skandalın yok olup gitmesinden memnun olurdu.

Guardian gazetesi ve birkaç kişinin inadı sayesinde haberin devamı geliyor. Tabii bütün kusurlarına rağmen Rupert Murdoch, ekonomik güçlerin eski moda gazeteciliğin geleceğini tehdit ettiği bir dönemde, yazılı

basının hayatta kalabilmesi için kendini gerçekten ne kadar adadığını kanıtlamış oldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Futbolla sıfır sorun

Andrew Finkel 26.07.2011

Empati –başkalarının duygularını anlayabilme ve bir ölçüde onları paylaşabilme– temel bir insani duygudur. İnsanlarda; savaşları durdurma, kedileri besleme ve hatta sevmedikleri komşularına gülümseme isteği uyandırır. Empati yoksunluğu bir tür toplumsal patolojiye yol açabilir. Empati kuramamak –kendi kendinle bile– insanların karınlarına patlayıcılar yerleştirmesine, arabalarının camından dışarı çöp atmasına, başkalarının arka bahçelerinde hidroelektrik barajlar kurmalarına neden olur. Liberaller profesyonel empaticilerdir. Irkçılar ve aşırı milliyetçiler ise fecidir. Ya da şöyle söyleyeyim, liberaller empatiyi kontrol altında tutma sorunu yaşar. Milliyetçilerin ise başarıyla kurdukları duvarla çevrili toplulukları içinde empati tavan yaparken, sempati duvarın ötesinde durur.

Empati kelimesi Yunanca “eş acı”dan geliyor ve antik, evrensel bir kavram çağrışımı yapıyor. Ne var ki, yaptığım okumalarda öyle olmadığını görüyorum. Öz Türkçe karşılığı *eşduyum*’da olduğu gibi, 20. yüzyıl başlarında çıkmış uydurma bir sözcük: Almancadaki *einfihlung*’un düz İngilizce çevirisi. (Daha sonra Almanları, sanki hep hissettikleri bir duyguymuş gibi düşünmeye sevk ederek kandırmak için Almancaya yeniden *empati* olarak çevrildi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Post-modernizm terörizm için zararlı

Andrew Finkel 02.08.2011

Bisikletli kız “Başkan öldü” diye bağırınca neden okuldan eve erken gönderildiğimizi merak ediyordum. Benim yaşındaki herkes gibi, şu meşhur soruya bir cevabım var: “John Kennedy’nin ölüm haberini aldığınızda neredeydiniz?” Ne var ki, bugün, daha gelişmiş bir nesil, Norveç adasında bir tür vahşet yaşandığını duyduklarında nerede olduklarını değil, ilk akıllarından geçen fikri hatırlayacaklar.

Saldırının sorumlusu kimdi?

Kimileri hiç düşünmeden, Finlandiyalı ya da Columbine’lı Satanist bir gencin zıvanadan çıktığı sonucuna varmış olabilir. Diğerleri –ki ben de onlardan biriyim– ideolojik spektrumun yanlış ucuna atlayıp yine bir El Kaide saldırısı olduğu fikrine kapılmış olacaklar. Norveçli bir ırkçının çokkültürlülüğü tahrik ettiği için liberal bir müesseseden intikam almaya karar verdiğini acaba kaç kişi doğru tahmin etti?

O zamandan beri tepkilerimi yeniden gözden geçiriyorum, özellikle de dünya basınında süregiden büyük tartışmanın ışığında... Utoya adasındaki katliamın faili, çoğumuzun bildiği fakat pek azımızın böylesine çirkin

olabileceğini öngördüğü Avrupa'ya özgü İslamofobi damarını ortaya çıkardı. Benim verdiğim tepki bir tür gizli ırkçılık örneği miydi acaba, yoksa sadece olasılık kanunları dâhilinde geçici bir varsayımda mı bulunmuştum? Bunun yanıtı önemli, çünkü bizim meslekteki insanların, bütün verilere sahip olmasalar da olaylarla ilgili anlık analizler yapması beklenir.

Norveç benim alanım değil, ama Kasım 2003'te, yürüyüşe çıktığım sırada CNN'den gelen, Neva Şalom Sinagogu'ndaki patlamayla ilgili soruya verdiğim yanıtı hatırlıyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni ahlaki gündem?

Andrew Finkel 09.08.2011

Yüzlerce sıradan e-posta arasında bazen öyle acayip bir şey gözünüze takılır ki, durup düşünmeden edemezsiniz. Geçen hafta Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nden gelen e-postada tam da böyle bir şey oldu. Konu başlığında, "Tanrı öldü, insan da" yazıyordu. Başbakanlık dairesinin İngilizce yayınlarda çıkan makalelerinin yabancı basın mensuplarına gönderildiğini ve bunların hükümetin pozisyonunu hükümet sözcülerinden çok daha ikna edici şekilde ifade ettiğini söylemeliyim. Fakat Nietzsche'nin *Böyle Buyurdu Zerdüş*t yorumuyla ilk defa karşılaşyoruz.

Metnin yazarı İbrahim Kalın, Başbakan'ın dış politika danışmanı ve yabancı meslektaşların arasında zeki ve sade diliyle ün yapmış bir isim. Aynı zamanda İslami siyasi düşünce üzerine ders vermiş bir akademisyen. Eski gazetem *Today's Zaman*'da çıkan bu makale, modern insandaki maneviyat yoksunluğu üzerine. Norveç'te bir dengesiz herifin insanları kurşun yağmuruna tutmasını ya da Suriye hükümetinin Hama'daki gösterileri bastırmak için şiddet kullanmasını aynı olgunun tezahürü olarak görüyor. Nietzsche'ci terimlerle, insan Tanrı'yı öldürerek aslında kendini öldürdü. Kamu diplomasisini daha üst hatta mahşerî bir seviyeye taşımak isteyen Dr. Kalın, "İnsanoğlu kurtulabilir mi? Yoksa artık çok mu geç" diye bitiriyor yazısını.

Gazetenin internet sitesindeki makalenin okuyucu yorumları arasında eleştiriler de övgüler de eşit şekilde dağılmış, ama benim dâhil olmak istediğim bir tartışma değil bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Flash-mob'lar, teröristler ve zalim köpekler

Andrew Finkel 16.08.2011

Doğum yerim Philadelphia'da yaşayan Emily Guendelsberger'e göre, "Yavru bir köpeği tekmellerseniz, zalim bir köpeğe dönüşür."

Onun bu bilgece sözü, bir insani durum üzerine yapılmış bir yorumdan ibaret değil sadece. Eve dönüş yolunda, şehrin hoyrat mahallelerinden geçerken bir "flash-mob" –sosyal medya üzerinden örgütlenen ve bir anda toplanan isyancı kalabalık– ile karşılaştı... Bu karşılaşma bacağında birçok kırıkla sonuçlandı. "Saldırganları

affetmiyorum” dedi gazetecilere: “Erkek arkadaşım haftalarca alnında ayakkabı iziyle gezdi.” Öte yandan, tweet atan gençlerin kötücül tabiatının değil, hayal kırıklığı ve öfkeyi besleyen kentsel yoksulluğun kurbanı olduğunu fark edebilecek kadar da felsefi bilinç sahibi bir insandı.

Bireylerin kendi eylemlerinin sorumluluğunun nerede bitip, toplumun birey üzerindeki sorumluluğunun nerede başladığı tartışması, manevi memleketlerimizden biri Londra’yı kasıp kavuruyor. Philadelphia’dakinden çok daha kötü isyanlarla kavrulan İngiltere, toplumsal bir yanardağın tepesinde oturduğunu fark etmenin şokunu yaşıyor. İş hayatına başlamak için gerekli temel okuma-yazma becerilerini edinmeden okulu bırakan 13-14 yaşındakilerin oluşturduğu bir alt sınıfın varlığına uyandı. Bu çocukların çoğunun hayatı kendi çetelerinin devriye gezdiği birkaç mahalleden oluşan bir alana hapsolmuş durumda. Bankacılar palazlanırken ya da siyasetçilerin masraf hesapları davul gibi şişmişken neden yasalara uysunlar ki?

Britanya parlamentosunun, halkın da desteğini alan tepkisi, hukuksuzluğun hiçbir özrü olamayacağı yönünde.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstikrar adası

Andrew Finkel 23.08.2011

Birkaç yıl önceydi, ama Davos’un özel salonlarından birinde yapılan seminerde dönemin İran Dışişleri Bakanı Ali Ekber Velayati’yi duyduklarına şaşarak oturup izlediğimi dün gibi hatırlıyorum. Ölçülü ve sabırlı bir tonla, ülkesinin karşı karşıya olduğu sorunları anlatıyordu. “Yaşadığımız tehlikeli çevreye bir bakın” diyerek huysuz başkentler listesini ezberden okumaya başladı; Kabil ve Bağdat’ın yanına şeref konuğu Ankara’yı da iliştiirmişti. Fakat bu talihsiz coğrafyaya rağmen, İran, ona göre, “bir istikrar adası” olarak kalmayı becerebilmişti. Elbette bu ifadenin İran’da bir karşılığı var, çünkü Jimmy Carter tarafından Şah rejimini tanımlamak için de kullanılmıştı. Bir zamanlar –1990’lar– Türkiye yönetiminin de, hem karşılaştığı zorlukları anlatmak, hem de içerdeki reformların yavaş gidişatını gerekçelendirmek için sıklıkla başvurduğu bir ifadeydi bu. Keşke, diye hayıflanarak ilerlenirdi; Ege’de it dalaşı yapılmısaydı, Kafkaslar üzerine oynanan yıpratma savaşları ya da Kürt isyanını kızıştıran azıllı komşular olmasaydı... Keşke Türkiye, evini, Lichtenstein ile İsviçre arasında rahat bir mahalleye taşıyabilseydi. O zaman, o da, Soğuk Savaş sonunda çoğu Avrupa ülkesinin yararlandığı barış hissesinden nasibini alabilirdi.

Türkiye’nin mevcut dışişleri bakanının bu hayıflanmayı bir kenara bırakarak önemli bir noktaya temas etmesi takdire şayandır. “Komşularla sıfır sorun” politikası, bütün kusurlarına ve tutarsızlıklarına rağmen, en azından bir pozitif enerji göstergesi. Prof. Davutoğlu’nun kendi itirafıyla, bu, Türkiye’nin üyeliğinin AB’yi bölgesel çatışmaların bataklığına çekeceğine ilişkin Avrupalı endişelere doğrudan hitap ediyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İki kültür

Andrew Finkel 30.08.2011

Çoğunuz bir haftalık tatilin başına kurulduğu bir zamanda, ben iş âlemine daldım. Bu zıtlığının, derinlerde bir yerde psikolojik nedenleri olabileceğini düşünüyorum. Uzun yıllardır İstanbul'da yaşıyorum ve ilk geldiğimde, burada yaşayanların çoğu daha doğmamıştı bile. (Yaş ortalamasının 28 olduğu bir ülkeden bahsediyorum.) Fakat yine de kendimi yabancı hissettiğim anlar oluyor. Başkalarının bayramını kutlamak da bunlardan biri. Eğer bu yazının hiç de gizli olmayan alt metni, "Tatili bırakın, işinizin başına dönün" gibi algılanıyorsa özür dilerim.

Bunun gereksiz bir mesaj olduğunun farkındayım. Türkiye'nin en küçük kasabası ya da büyük şehrinin sokaklarında dolaşan kimse, bu toplumun çalışkan olmadığı izlenimine kapılmaz. Son birkaç ayda dünya haberlerinin gündemindeki otelin adını sorun, cevap Trablus'ta mahsur kalan uluslararası basın mensuplarına ev sahipliği eden Türk yapımı Rixos oteli olacaktır. Başka milletler yol ve havaalanı inşa etmediğinden değil, ama Türkiyeli müteahhitler başkalarının iki kere düşüneceği yerlerde bunu yapabiliyorlar. Ve tabii, diğer Avrupa ekonomileri durulurken, Türkiye ekonomisi aksine canlanıyor.

Özyeğin Üniversitesi Rektörü Erhan Erkut'a göre burada bir paradoks var. Kariyerini sağlam girişimciliğin tarifi zor iksirini bulmaya adanmış Erkut, Hollandalı antropolog Geert Hofstede'nin "kültürel boyutlar" kavramını kullanarak, Türkiye'nin "hiyerarşik mesafenin yüksek, risk toleransı ve bireyciliğin düşük" olduğu bir görüntü sergilediğine dikkat çekiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tavizin sonu

Andrew Finkel 06.09.2011

Akılda kalıcı söz icat edebilme yeteneklerinin kurbanı olan dünya liderleri sıralamasına Türkiye'nin Dışişleri Bakanı da girecek mi acaba? Neville Chamberlain vardı, Britanya Başbakanı... 1938'te Münih'ten İngiltere'ye "barış zamanı" vaadiyle dönmüştü. George H. Bush, o meşhur "yeni vergi yok" sözünü tutmamıştı. En unutulmazı da Bill Clinton'ın kendinden emin bir şekilde Monica Lewinsky ile asla cinsel ilişkiye girmediğini söylemesiydi. Dolayısıyla Ahmet Davutoğlu da bir dahaki sefere, Türkiye'nin "komşularla sıfır sorun" siyasetinin mimarı olarak lanse edilecek olursa, "o zaman iyi bir fikir gibi gözükmüştü" diyerek omuz silkebilir.

Cuma günü, Prof. Davutoğlu'nun bölgesel arabuluculuk rolünü bırakıp, şimdilerde Doğu Akdeniz'de İsrail hâkimiyeti olarak tabir edilen duruma meydan okuduğunu gördük. Bir sorun çözücünden ziyade, İsrail'in Gazze ablukasını kırmak için uzun ve sürekli bir kuşatmaya hazırlanan biri olarak karşımıza çıktı. Uluslararası ilişkilere akademik yaklaşımlarıyla övünen biri için dramatik bir andı. Arabesk bir filmin kahramanının kendini kadim bir kan davasının ortasında bulması ve tek seçeneğinin silahını kuşanıp meçhul kaderiyle yüzleşmek olduğunu anlaması gibiydi.

Türk medyasının büyük bir bölümü, Dışişleri Bakanı'nın taviz sürecinin sonuna gelindiği savını destekliyor. Aslında, Prof. Davutoğlu'nun taarruza geçmesine, BM Palmer Raporu'nun *New York Times*'a sızması ve halkından bir adım önde olma ihtiyacı neden oldu. Rapor, Türkiye'de herkesin bildiğini, yani dokuz Türk vatandaşının ölümünde aşırı güç kullanıldığını teyit ediyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Thatcher Tayyip

Andrew Finkel 13.09.2011

Yıllanmış bir koltuktaki yastık misali, biz gazeteciler kolay etkileniyoruz. Bir ülkenin haletiruhiyesinin nasıl olduğunu, taksi şoförüyle yapılan muhabbetle, tek bir gazetenin manşeti ya da bir arkadaşımızın bezgin söylenmeleriyle değerlendirebiliyoruz. Bizim işimiz toptan genellemeler, ihtiyat değil. Tek bir kum tanesinden evrenler yaratıyoruz.

Dolayısıyla berber, usturası zarifçe boğazımı sıyrırken Türkiye'nin savaşa girip girmeyeceğini sorduğunda, bu soruyu ciddiye almam gerekiyor. 30 yıllık profesör bir arkadaşım, Türkiye'nin gözükara Enver Paşa reenkarnasyonlarıyla yönetildiğine hayıflandığında haliyle kulak kabartıyorum. Ve beni, editoryal çizgileriyle bağdaşmadığım için işten atan hükümet yanlısı gazetenin köşe yazarları, bir anda Türkiye'nin, kendi çıkarları yerine gözükara duygularla yönetildiğine kanaat getirince, satır aralarını okumaya çalışıyorum.

Bu aşamada bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Ben buna "Margaret Thatcher fenomeni" diyorum. Uzun yıllar Londra'da yaşadım ve bu süre boyunca Margaret Thatcher'a oy vermiş hiç kimseyi hatırlamıyorum. Fakat buna rağmen, üst üste üç seçimi de kazandı. 1982'de, popülaritesinin dibe vurduğu bir dönemde, ordu, onun gözetiminde, Arjantin tarafından işgal edilen Falkland Adaları'nı yeniden fethetti. Muhafazakâr Parti, 1983'te tekrar iktidara geldi. Adil davranmak adına, "Leopoldo Galtieri fenomeninden" de bahsetmem gerekiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergen Türkiye?

Andrew Finkel 20.09.2011

"Komşularla Sıfır Sorun" siyasetine methiyeler düzüldüğünü gören tek köşe yazarı ben değilim. Peki, onun yerine ne geçti? Burada, Türkiye'nin "Çok Fazla Sorun" siyasetini yeğlediğini söylemek yersiz olur. Daha ziyade şu soruyu sormak gerekiyor: Türkiye yeni bir rota mı benimsedi, yoksa kafasını kabuğuna çekip kendini Soğuk Savaş sonunda ortaya çıkan bölgesel iktidar mücadelelerine mi teslim etti?

Türkiye'nin aslında değiştiğini gösteren bir işaret varsa, o da değişimin bizatihi kendisini kucaklıyor olması. *The Economist*'teki selefimi hatırlıyorum, 1990'da Ankara'dan yazdığı veda yazısında, ormandaki Japon askerleri gibi, ateşkes ilan edildiğine inanmayan bir Türkiye vardı, diye anlatıyordu. Türk ordusunun dikkatini Soğuk Savaş cephelerinden başka tarafa çekmek, aklımda kaldığı kadarıyla söylüyorum, "Pekmezi, bir tomar mendille karıştırmak kadar kolay" demişti.

Arap Baharı'nın akıbeti, komünizmin çöküşünden çok daha muğlâk olacağı benziyor. Fakat ne hikmetse Ankara yeni bir çağın başladığından emin görünüyor. Acaba bu güven, olayların gerçekçi analizine mi dayanıyor, yoksa Türkiye kendi gelişiminin yeni evresine mi girdi? Daha temel bir şekilde ifade edeyim. Türkiye'ye ilk, 1967'de geldim. Ben artık genç olduğumu düşünmüyorum, ama Türkiye'nin kendinden "genç Cumhuriyet" diye söz ettiğine pek sık rastlanıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kahvaltıda ne yiyorsak, oyuz

Andrew Finkel 27.09.2011

Küçükken, yemek zamanı geldiğinde büyükannemden kaçacak delik arardım. Sağlıklı beslenmenin öncü müritlerindendi, fakat ben bugün onu, daha az hoşgörülü olduğum bir yaşta, her şeye buğday tohumu (buğday embriyolarının kuru ve tozlu özü) atan biri olarak şefkatle hatırlıyorum. Kardeşlerimle beni "kaplan sütü" denen bir şey içmeye zorlardı. Bu bir tür, taze maya, süt ve erik suyundan oluşan cadı karışımıydı. Tadına bayılıyormuş gibi yapıp, büyükannem arkasını döndüğünde tuvaletten aşağı boşaltırdık. Dolayısıyla "ne yiyorsan, osun", esmer pirinç çiğneyen neslin şiarı haline geldiğinde ben buna çoktan hazırlıklıydım. Tabii, derinlerde bir yerde çikolatalı brownie ile döner kebab ve bazen de bir bardak bira arasında gidip geldiğimi saklamaya çalışıyorum.

Sonraları, "ne yiyorsan, osun"un üstün bir türü olduğunu öğrendim. Almandada çok hoş bir ifade var. Hegelyen filozof Ludwig Feuerbach, "*Der Mensch ist, was er ißt*" derken, bütün deneyimlerimizin toplamından oluştuğumuzu ifade ediyor zannediyorum. Ben buna "kahvaltıda ne yiyorsan osun" diyorum. Akşam yemeğinde, kızarmış akrep ya da dalak turşusu yeme cesaretini gösterebilirsiniz, ama sabahın erken saatinde gerçek eğilimlerinizi gizlemek çok daha zordur. Kahvaltıda kızarmış ekmekle zeytin yenebileceğini, Türkiye'de yıllarca yaşadıktan sonra düşünmeye başladım. İstanbullu komşularıma yatakta kahvaltı için kızarmış domuz pastırması ile yumurta ya da İskoç yulaf ezmesi ikram etseydim, sanıyorum yüzleri yeşilin çirkin bir tonuna dönebilirdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kültür savaşında beyaz bayrak?

Andrew Finkel 04.10.2011

Bu dünyada iki tür insan vardır. Bunu bütün çocuklar bilir. "A türü" insanlar, dolabın altında şans eseri rast geldikleri özenle paketlenmiş bir hediye gördüklerinde çekmeceyi hemen kapatıverir. Doğum gününe daha birkaç gün vardır, bu yüzden de sürprizi bozmak istemez. "B türü" insanlar ise, hediye görür, şöyle bir salları, kurdelesini özenle açar... Hem ucundan bakmanın kime zararı dokunur ki!

Takdir edersiniz ki ben B türündeyim. Çoğu gazeteci öyledir. Herkesin öğrenmesini bekleme sabrını gösterirsek ne işe yararız? Biraz şaşırtıcı olacak, özellikle de kendim için, ama en azından bir konuda merakımı dizginlemeyi becerebiliyorum ya da en azından bunu şüpheye gark olmadan yapabiliyorum. Anlatayım...

Bugünlerde İstanbul'da gezinen herkes, her yerde asılı devasa ilanları görmüştür. Ben, 1. Boğaziçi Sanat Bienali ilanına, ilk, bir otoyoldaki köprüden geçerken rastladım. İlandaki tuhaflığı düşünerken, araba çoktan

oradan uzaklaşmıştı bile. Daha bir gece önce 12. İstanbul Bienali'nin açılışındaydım. Bir diğeri de yarın açılıyor. Nasıl yani, aynı anda aynı şehirde iki bienal olabilir mi?

Daha sonra bir başka Boğaziçi Bienali ilanı gördüm. Sponsor olarak beli başlı bankaların adı geçiyordu ve şöyle diyordu: "Açılışı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve Avrupa Parlamentosu'nun şemsiyesi altında şeref ve himayesinde gerçekleşecektir." Beni tuhaf bir şekilde çarptı. İstanbul Bienali şimdi yukarıda Tanrıların katında bir yerlerde, –"Venedik ve São Paulo ile birlikte İstanbul, dünyanın en saygın üç sanat bienalinden biri" diye yazdı *Daily Telegraph*.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul vs. Ankara

Andrew Finkel 11.10.2011

Eminim, hayatımda birçok akıllıca şey yazmışımdır. Fakat maalesef saçma olanları hatırlıyorum. Bunlardan biri Tayyip Erdoğan'a İstanbul'un yeni belediye başkanı olarak ulusal çapta ün kazandıran Mart 1994 yerel seçimlerinden sonra yaptığım gözlemdir, hâlâ tüylerimi ürpertir. O dönem, yeni belediye başkanı ve partisinin kutlama yapması için erken olduğunu söylemiştim. Gelecek vaat eden birçok siyasetçiye mezar olan İstanbul'un idaresi zor bir şehir olduğu malum. Eğer başarılı olmazsanız seçmen sizi ıskartaya çıkarır, fazla başarılı olursanız, bu sefer de partinin Ankara'daki merkez yönetimi kıskanır ve sizi ıskartaya çıkarır. Belediye başkanlarının halkoyuyla seçilmeye başladığı 1963'ten, Erdoğan'a kadar İstanbul belediye başkanlığında kimse bir dönemden fazla kalamadı.

"Tayyip Erdoğan avuçlarının arasında zehirli bir tas tuttuğunun farkına varabilir" sözünü sarf etmişim o zaman ve hatırladıkça utançtan yanaklarım kızarıyor.

Hepimizin bildiği gibi, Erdoğan kendinden öncekilerin başarısız olduğu bu makamda başarı gösterdi. İstanbul'u yönetirken yüzüne gözüne bulaştırmadı ve hatta Refah Partisi'nin adam çalıştırma konusunda maharetli olduğunu ispatladı. Bu da bir yıl sonraki genel seçimlerde partinin işine yaradı. Refah çöplerin zamanında toplamasını ve önceki yönetimlerin aksine mutfak musluğunu açtığınızda hava değil su akmasını sağladı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arkeolojik kazılar bilimsel çalışma mı, toprak hafriyatı mı?

Andrew Finkel 18.10.2011

Türkiye'nin hep kronik Sevr Sendromu yaşadığı söylenir; dünyanın çoktan unuttuğu, Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana süren savaş iptilası. Bu sendromun en basit semptomu, dış dünyadan şüphe duymadır. Daha ileri durumlarda Türk siyasetçiler, Türkiye'deki Kürt sorunuyla ilgili olarak Avrupalı güçleri sorumlu tutar. Yabancı

burslardan şüphelenmek gibi daha gizli göstergeler de var elbette. Bir zamanlar, Türkiye'deki kütüphanelerden ve arşivlerden faydalanmak isteyen yabancı tarihçiler, bürokratik labirentleri aşmak zorunda kalıyordu, izni kopardıkları zaman da, hem fonları hem de süreleri tükenmiş oluyor ve eve dönme vakti geliyordu.

Neyse ki artık böyle bir sorun yok. Bilginin sonlu olmağını çoğu insan anlıyor ve artık şu biliniyor; birinin bir belgeyi okumasına izin verdiğinizde, içeriğini "alıp" yanlarında götürmüyorlar, bırakıyorlar ki başkaları da onları yorumlayabilsin. Türkiye'nin önemli arşiv koleksiyonlarına erişmek şimdi çok daha kolay. Tarihçiler artık daha iyi muamele görüyor, ama aynı şeyi arkeologlar için söylemek mümkün değil; onlar hâlâ sıkı denetime tabi tutuluyor.

Tabii bunun için muazzam gerekçeler var. Arkeolojik kazı, malum klişe, bir tür yıkım. Kimse kütüphaneye elinde kazma kürekle gitmiyor. Dolayısıyla müdahil olanların yeterliliğini denetlemeniz gerekiyor. Ve tabii ki arkeoloji aynı zamanda fiziksel kültürle de ilgileniyor. Dünyanın en ünlü müzeleri, buldukları hazineleri memleketine götürmeye can atan akademisyenlerin keşfettiği güzel ve ilginç objelerle dolu.

Fakat arkeoloji dünyası, Heinrich Schliemann'ın bir işçi ordusunu temel atmaya gönderip, Homeros'un Truva'sına ait olduğuna inandığı eserleri çantasının altına gizlediği günlerden bu yana çok değişti. Modern arkeoloji hazinelerle değil içerikle ilgileniyor. Birkaç yıl önce Truva'ya gitmişim, o sezonun en heyecanlı keşfi, üzerindeki daireleri şehrin antik geçmişi hakkında sene sene bilgi veren bir ağaç gövdesinin cıız parçasıydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokraside bile...

Andrew Finkel 25.10.2011

Mutsuz topraklar. Bir gece, sessizlik kurşun sesleriyle parçalandı. Birkaç gün sonra bu kez karanlığın ortasına çöken ambulans sesleri oldu. İlki, başlangıcını kimsenin hatırlayamadığı ve sonunun da öngörülemez olduğu bir kavganın parçası. İkincisi ise, şiddetin her zaman insan eliyle olmadığını gösteren çok üzücü bir uyarı. Yas ve cenazeler devam ediyor. Yine de köşe başında bekleyen bir umut pırıltısı olabilir mi?

İngiliz okulunda okuyan her öğrencinin bildiği gibi, bize "korkmamız gereken tek şey, korkunun kendisidir" sözünü öğreten Winston Churchill'dir. Türkiye'de de belki gelecek nesil öğrenciler, ihtiyaç halinde, Tayyip Erdoğan'ın, vatandaşlarına verdiği, bir o kadar unutulmaz sayılabilecek nasihatinden alıntı yapacak: "Terörün tiranlığına boyun eğmeyin. Terörün tek panzehiri demokrasidir."

Çarpıcı bir reçete. Yıllarca şiddeti, daha fazla güç kullanarak yenmeye çabaladıktan sonra, ilaç olarak mantığı kullanma vakti geldi artık. Zorbalığa alışmış bir nüfusa, sorunlarının çözümünün hava bombardımanı ve sıkıyönetim olduğunu söylemenin ne manası var? Amaç, şüphe tarihi yerine güven atmosferini koymak.

Buradaki en büyük zorluk, daha iyi bir gelecek vaadini daha ikna edici hale getirmek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Gerçek' Boğaziçi

Andrew Finkel 01.11.2011

Karanlık değilse bile klişe bir an vardır ya, hani kötü giden bir ilişkide, eşlerden biri diğerine dönüp "Artık seni tanıyamıyorum" der. Aşırı duygusal gözükmek istemesem de kendimi böylesi bir uçurumun kenarında hissediyorum. Çilekeş Dr. Finkel'den değil, ama otuz yıl önce tanışıp evlendiğim bu şehir yüzünden.

Tanıdığımı sandığım İstanbul'un hiç de gerçek İstanbul olmadığını farkına varmam, beklenmedik bir şekilde hâsıl oldu. Yeni inşa edilen, havaalanına yakın sayılabilecek uzaklıkta bir toplu konut bölgesine götürdüler beni; yarısı tamamlanmış apartmanlardan oluşan, şehirleşen alacakaranlık kuşağının ortasındaki küçük bir vadide gizlenmiş güvenli siteden biri. Şaşkınlığımın sebebi, bir sonraki depremde yıkılmayı bekleyen binaların asık suratlı görüntüsü değildi. İstanbul'da, değil onlarca yıldır yaşayanlar, sadece beş dakikalığına şehrin sürekli değişim halinde olduğunu fark edebilir. Bir zamanlar yemyeşil olan periferinin gelişigüzel inşaatlarla deli saçması bir desene bürüneceği fikrine kimse şaşırmıyor artık. Sorun da bu değil zaten.

Aksine burada, suni bir su birikintisine nazır, düzenli, bir dizi sevimsiz denemeyecek yüksek apartman vardı. Güya Boğaziçi'ni simgeleyen, uzunluğu bir kilometreyi geçmeyen dibi temizlenmiş bir kanaldı bu. Ve nitekim Çengelköy ve Anadoluhisarı gibi minicik mahallelere ayrılmış.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kurban

Andrew Finkel 08.11.2011

Umarım herkes iyi bir bayram geçiriyordur. Ben, benimkini atlattım. Daha önce belirtmiştim, Türk toplumuna dâhil olmadığım anlardan biri bayram kutlamaları. Anlıyorum, fakat bir şekilde dinî ritüellerdeki o coşkuyu bir türlü tam olarak hissedemiyorum. En zoru da Kurban Bayramı; bağlanmış hayvanların bütün gece süren melemesinin ardından sabah olunca aniden huzursuz edici bir şekilde susmaları yok mu? Elimden geldiğince bağ kurmaya çalışıyorum. İbrahim ile İshak'ın hikâyesi benim geleneğimin bir parçası elbette. Çocukluğumdan hatırlıyorum, bir babadan oğlunun boğazını kesmesini isteyen Tanrı fikri kanımı dondurmuştu. Ama sonra zannediyorum, Tanrı'nın aslında İbrahim'in bunu yapmasına izin vermeyeceğine inanacak şekilde dinledik hikâyeyi. Buradan çıkardığımız ders, topyekûn itaat isteyen, hikmetinden sual olunmaz bir yaradan değildi sanıyorum. Daha ziyade, blöfünü görüp görmemeye kendilerinin karar verebilmesi için yaratılarına meydan okuyan bir Tanrı'ydı.

Bunun en bilge yorumunu, 20 küsur yıl önce Beşiktaş'ın teknik direktörlüğünü yapan Liverpool'un eski forvet oyuncusu Gordon Milne yapmıştı bana. Türkiye'de, takımla ilk maçını anlatıyordu. Antalya'da deplasmanda oynuyorlardı. Maçın başlamasından hemen önce rakip takım sahaya, boynuna pembe bir kurdele bağlanmış, sevimli, küçük bir kuzu getirmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hava durumu

Andrew Finkel 15.11.2011

2007 yılında, bölgeye ekonomik kalkınma getirmenin en iyi yolları üzerine bir panele katılmak için, bugün yıkıma uğramış olan Erciş'e gitmiştim. Meselenin ne kadar çetrefil olduğunu da daha yola çıkmadan fark ettim. Zira televizyonu açıp, Van'daki hava durumuna bakma gafletinde bulunmuştum. "Burada bir sorun var," dedim Erciş Belediyesi'nin konferans salonunda toplanan kalabalığa; "Türkiye'nin geri kalanı düşünüldüğünde, aslında Van diye bir yer yok. Haberlerde hava durumunuzu söyleme zahmetine bile girmiyorlar."

Eğer şu son iki deprem bir şeyleri değiştirdiyse, o da Türkiye'nin doğusunda ne olup bittiğinin daha fazla farkında olmamızdır. Başbakan ve kabine üyeleri, sadece fiziksel değil aynı zamanda siyasi hasarı da tesbit etmek için sık sık ziyarette bulunuyorlar. Bu her ne kadar müstehzi bir gözlem gibi görünse de, bu hükümetin, başka herkesten çok, bir doğal afetin siyasi sonuçlarını anlamak için haklı sebepleri olması beni etkiliyor.

Tamam, belki de abartıyorum. Fakat Türkiye'nin endüstriyel kuzeybatısını vuran 1999 depreminin, yerbilimin ötesine giden çıkarımları olduğu çok açık. Bütün doğal afetler gibi (Bangladeş'teki ya da New Orleans'taki seller) bu sarsıntı da, sadece toprağın altındaki değil toplumdaki fay hatlarını da ölümcül bir isabetle ortaya çıkardı. Yıkılan sadece binalar değildi, insanların istikrarsız, İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasi sisteme olan güvenleri de yıkıldı.

12 yıl önce, bu kadar can kaybının yaşanmasının sebebi yalnızca kusurlu inşaatlar değildi. Yasayı çıkaranlarla onu delenler arasındaki işbirlikçilik kültürünün bir sonucu bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hasankeyfsiz

Andrew Finkel 22.11.2011

Şöyle bir hayal edin. Televizyon izliyorsunuz. Ama farz edin ki, 100 saat izledikten sonra, evinizden çıkarılıp başka bir yere götürüleceğiniz söylendi size. Bir sonraki evde de 100 saat geçene kadar oturabilirsiniz ama sonra yeniden taşınmanız gerek. Yine de bir futbol maçının başına oturabilir ya da *Muhteşem Yüzyıl*'ın son bölümünü izleyebilirsiniz elbette, ama sanıyorum birçok insan ekran karşısında harcadığı vakit konusunda daha dikkatli olacaktır. Ya da birilerinin AVM açtığı her durumda bir yasanın kabul edildiğini ve aynı zamanda 16. yüzyıla ait bir caminin yıkıldığını düşünün. Bölge halkı yeni bir AVM'nin dünyadaki en önemli şey olup olmadığı üzerine uzun uzun düşünecektir. Ya da arabayla kat ettiğiniz her 10 kilometre için bir kitap yakmak zorunda olduğunuzu farz edin.

Absürd olduğunun farkındayım ama güneydoğuda olan tam da buna benzer bir şey. Ülkenin batısındaki insanlar rahat rahat televizyon izleyebilsinler, pazar öğleden sonralarını AVM'lerde geçirebilsinler, sonra eve dönebilmek için yoğun trafiğe göğüs gerebilsinler diye, doğudaki insanları evlerinden çıkarmak istiyorlar. Güç kullanmayı reddetmediği için BDP'yi eleştiriyorlar, ama kendilerinin de insanların hayatlarını altını üstüne getirdiklerinin bilincinde değiller.

Kısa bir süre önce Batman'daydım ve Ilisu Barajı havzasının sularına gömülmeden önce Hasankeyf'e gideyim dedim.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geleceğe dönüş

Andrew Finkel 29.11.2011

Tayyip Erdoğan'a, Bush'un fino köpeği benzetmesi yapıldığı günleri hatırlıyor musunuz? Erdoğan, onların gözünde, ciyaklayıp havlasa da "Büyük Ortadoğu Projesi"ni uygulayacak kullanışlı bir İslami siyasetçiydi. Sonra bir anda, Türkiye, fino köpeğinden kendi bilinmezine giden azgın bir file dönüştü. Uluslararası ilişkiler uzmanları kafalarını kaşıyıp, AK Parti'nin İran ve Suriye ile ilişkilerini geliştirmeye neden bu kadar kafa yorduğuna cevap bulmaya koyuldular. Acaba Türkiye, Avrupa'ya bağlılığı pahasına, Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini alan devletler arasında Rus tipi bir "yakın çevre" mi oluşturunuyordu?

Fakat şimdi Türkiye, Arap Baharı'nın ertesinde Batı'nın yükünü taşıyan mükemmel bir takım oyuncusu olarak görülüyor. *Time* dergisinin kapağını onurlandıracak kadar fotojenik bir başbakanı var üstelik. "Sıfır sorundan asıl soruna", Türk dış politikası eski haline dönmüş gibi görünüyor.

Peki, ne oldu? Türkiye, çok mu hızlı hareket ediyor yoksa yerinde mi sayıyor?

Bir durup düşünelim. Türkiye'nin, 1989-1990 Avrupası'ndaki dönüşüme ayak uyduramadığı yönünde genel bir kanı vardır. Bunun iki nedeni var. İlki; Türkiye, en değerli varlığı olan stratejik öneminin değersizleştirildiğini kabul etmeye yanaşmıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yön duygusu

Andrew Finkel 04.12.2011

İstanbul'daki taksilerin torpido bölümünde belirmeye başlayan GPS aletleri kafası sürekli sallanan boncuklu kuşlara benziyor. A noktasından B noktasına gitmek için kullanılacak bir araçtan ziyade birer moda unsuru gibi. Henüz bir şoförün bunlardan birini kullanma ihtiyacı duyduğunu, hatta bir sokak haritasına baktığını da görmedim.

Belki de çok umurlarında değil. Nitekim İstanbul Belediyesi keyfi bir sıklıkla sokakların adlarını değiştiriyor. Benim, 50 metreden kısa sokağımın bir çiçek cinsi olan adı, üç yıl önce, başka bir çiçek türüyle değiştirildi; ve bu, 1939'dan bu yana yapılan dördüncü isim değişikliği. Geçen gün, apartman numaramızın da 4'ten 6'ya değiştirildiğini öğrendim; işin garibi sokakta bizim ev dışında sadece bir ev daha var. Tabii bu, 1940 ile 2000 yılları arasında adı değiştirilen 12 bin köyle, yani ülkenin yüzde 35'iyle kıyaslandığında hiçbir şey sayılmaz.

Çoğu Rumca, Ermenice ya da Kürtçeden Türkçeye çevrildi. Bazı durumlarda ise, değişikliğin sebebi muğlâk.

Şimdiye kadar haritacılık kültürünün önündeki en büyük engel, bizi idare edenlerin haritalara hâlâ, Soğuk Savaş döneminin tank tuzakları ya da tersane eskizlerinin polaroid fotoğraflarına bakar gibi şüpheyle bakması. Bu 'bilgi güçtür' görüşünün bir ifadesi, o nedenle azar azar sunmak lazım. Orduya bağlı Harita Genel Komutanlığı, bir haritanın, kamuoyu yararına ters düştüğü ya da "uluslararası alanda istismar edilebilecek nitelikte" olduğunu söyleme hakkı bulunuyor. Buna uymayanlar için de katı cezalar öngörülüyor. Pratikte, 1/200.000 ölçekten büyük (ya da bir santimden iki kilometreye kadar) olan haritaların yayınlanmasını yasaklıyor; eğer bir şehirden diğerine gidiyorsanız idare eder, ama kırlarda keşfe çıkmak istiyorsanız çok yetersiz. İngiliz resmî haritacılık kurumunun hazırladığı, İngiliz gezginlerin vazgeçilmesi haritalar genelde 1/25.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hoşgörüsüzlük

Andrew Finkel 11.12.2011

İlk yazdığım gazete yazısı, Kuzey İrlanda'daki punk rock'çılar üzerineydi. Söyleşi yaptığım grup üyelerinin hiçbirinde, dönemin modası olan boyalı Mohikan saçlar ya da yanaklara iliştirilen iğnelerden eser yoktu. Doğrusu, hiçbirisi kot ve kısa saçtan daha tuhaf bir aksesuar taşımıyordu. Neden böylesine normal göründüklerini sorduğumda şu cevabı almıştım: "Belfast'ta farklı olmak için fazla bir şey yapmaya gerek yok." Bir diğeri de şöyle demişti: "Herkes bizden nefret ediyor; Protestan'ı da Katolik'i de."

Bundan kısa bir süre sonra doktora için İstanbul'a gittim. 1980 yılının sonuydu, ülkede sıkıyönetim hâkimdi. Her şey biraz tatsız görünüyordu, zira ne sokak lambalarını aydınlatacak elektrik vardı ne de Türk kahvesi yapmaya yetecek çekirdekleri ithal edecek döviz. Öyle bir toplum vardı ki, diğerlerinden farklı görünüyorsanız, durdurup kimliğinizi göstermenizi isterlerdi.

Her ne kadar, uyumsuzluk ve karşıt kültürleri kabul etmenin demokrasinin bir belirtisi olduğu inancım basit görünse de, gençlerin bir gün saçlarını turuncuya boyayarak kendilerini özgür hissedeceklerine inandığım günleri hatırlıyorum. Nitekim bugün sokaklarda saçları boyalı insanlar var, ama sayıları fazla değil. Bir de başörtüsü takanlar ve takmayanlar var ve toplum çeşitliliğine ket vurmanın üstesinden gelmeye çalışıyor ve artık farklılıklarını gizlemeye çalışmıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Futbol atkısı devrimi

Andrew Finkel 18.12.2011

Devrim Tarihi'yle büyümeyip de Cumhuriyet'in ilk yıllarının hikâyesini ilk kez karıştıranlar, insanları fötr şapka takmaya zorlayan kararnamenin "devrim" olarak nitelendirildiğini görünce şaşırıyor. Fesi kaldırmak, diyorlar, Jakobenlerin Kamu Selameti Komitesi'nin kafanın bütününü ortadan kaldırmasıyla nasıl karşılaştırılabilir? Batı tarzı haftasonu anlayışını dayatmak ya da insanları isimlerini Arapça yerine Latin harfleriyle yazmaya zorlamak, komşuda, çiftlikleri kamulaştıran ve aristokrasiyi idam mangasının önüne diken Bolşeviklerle karşılaştırıldığında

nasıl “devrimci” addedilebilir? Cevabı şu; insanların hayatının en mahrem anlarını değiştirmek, bir bayrağı indirip diğerini asmaktan çok daha radikal bir tavır olabilir. Birinde yeni normların yaratılması söz konusuysen, diğeri korkuya dayanır.

Cumhuriyet’in, kuruluş yıllarında, kendi iradesini hayata geçirmek için baskıya başvurduğu söylenir. Sürgüne giden ya da kamusal hayattan dışlanan sadece hanedan değildi; devrimin hatibi ve edebî şahsiyeti Halide Edip Avrupa’ya kaçmış, Doğu Cephesi’nin kahramanı Kazım Karabekir 15 yıl boyunca ev hapsinde yaşamıştı. O kadar şanslı olmayan birçoğu hakkında idam cezası verildi. Türkiye, Dersim’de gerçekten neler olduğunu anlamak için karanlık noktalara bakmaya henüz başladı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yılın Kişisi

Andrew Finkel 01.01.2012

Yılın bu zamanlarında, aynadaki yansımamla hararetle bir tartışmaya girerim hep... Hangi adam, kadın, dev mürekkeplebalığı ya da kurum benim “Yılın Kişisi” ödülümü alacak acaba? Bu yarışmanın katı kuralları var. Herkes katılamaz mesela. Adayların Türk olması zorunluluğu yok ama Türkiye’yle özgün bir ilişkileri olması gerekiyor.

Ödül, (bir Zen ustası tarafından, gazetede köşemden kesilip kırılarak yapılmış benim origami büstüm) dünyanın geri kalanını etkilediği için değil, Türkiye’deki olayları doğrudan etkileyecek gidecek.

Dolayısıyla Lady Gaga, Avro ya da Silvio Berlusconi sona kalamadıkları için alınmasın. Eski galipler, absürdden (1996’da Susurluk kazasına karışan Yılın Kamyonu) duygusala (Şırnak’ta üniversiteye gitme hayalini baltalayan kötü eğitimden yakınan 15 yaşındaki genç kız) ve boğucu bir aşıkariğe (Tayyip Erdoğan) kadar geniş bir aralıkta değişiyordu.

Bu yıl jüri, uzun ve hararetle bir tartışma yaşadı. Ödül acaba Türk kültürüne katkılarında dolayı *Muhteşem Yüzyıl*’ın yapımcılarının mı olmalıydı? Yoksa CHP’nin son 10 yılda yapamadığını başarıp hükümete demir parmaklıkların ardından U dönüşü yaptıran Aziz Yıldırım’a mı gitmeli? 365.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son dakika demokrasisi

Andrew Finkel 08.01.2012

Siyasetçiler sıradan insanlar gibi değildir. Seçimler üzerine çok düşünürler. Banka müdürlerinin ya da otobüs şoförlerinin aksine, onların işi müşterilerinin bir pazar sabahı uyanıp, sandık başına gidip onların lehinde oy kullanmasına bağlı olduğu için bu oldukça normal. Fakat Türk siyasetçiler (ya da en azından bazıları) normal siyasetçilere benzemiyor. Seçimleri önemsemediklerinden değil. Daha ziyade, seçimleri başkalarının düşündüğü kadar önemli bulmadıklarından.

Eğer bu kafa karıştırıcı geliyorsa, varsın öyle olsun. Zira hiçbir şey, Türk seçmenin bir sonraki Cumhurbaşkanı'nı seçeceğini bilip bunu tam olarak ne zaman yapacaklarını bilmediği gerçeğinden daha kafa karıştırıcı olamaz. Seçimler muhtemelen 2014'te olacak ama yine de bu durum baki. Daha kötüsü, kimin karar vereceği konusunda da yüzde yüz netlik yok. Sandıklarla ilgili konularda genelde son sözü söyleyen Yüksek Seçim Kurulu mu olacak, yoksa Başbakan'ın açıkladığı gibi Meclis mi? Ya da belki, mantıksal olarak Cumhurbaşkanı'nın halkoyuyla seçilmesine ilişkin 2007'de yapılan anayasa değişikliğini yorumlama yetkisine sahip olan Anayasa Mahkemesi son sözü söyler.

Bu da kafa karıştırıcı geliyorsa, asıl kafa karıştırıcı olan Meclis'in böyle bir karışıklığın oluşmasına daha ilk başta neden izin verdiğidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ruh halinin gelgitleri

Andrew Finkel 22.01.2012

Ruh halimizde dramatik gelgitlerin yaşandığı bir haftaydı, ama iki-kutuplu olanın ben değil toplum olduğuna karar verdim. Çarşamba günü mahkemeden çıkarken umudumu yitirmiş haldeydim. Türkiyeli Ermeni editör Hrant Dink cinayetinin sorumlularının yargılandığı davada karar, cinayeti planlayanların değil tetiği çekenlerin mahkûmiyetiyle sonuçlandı. Perşembe günü Hrant'ın tam beş yıl önce vurulduğu noktaya yürüyen onbinlere katıldım. Ağırbaşlı bir kalabalıktı ve katılımın büyüklüğü kadar etkileyici olan bir başka şey daha vardı; yanından geçtiğimiz dükkânların hepsinin kepenkleri açıldı ve görünürde tek bir polis dahi yoktu.

Bir dediğim diğerine uymuyor. Karşılaştığım kişilerin hemen hepsi aynı soruyu soruyordu, kararı veren yargıç bile hayretler içinde kafasını kaşıyordu: Nasıl olur da bir adli soruşturma beş yıl boyunca cinayetin köküne inemez? Ve yine aynı nedenle, Hrant Dink nasıl toplumun huzursuzluğunun sembolü haline geldi?

Hrant Dink'in gazetesindeki köşesinde Türkiye'nin reform yapabilecek bir toplum olup olmadığını sorgulamıştı. Ona göre, bunun olabilmesi için ülkenin, 1915 Türkiye'sindeki Ermeni cemaatlerinin akıbetiyle yüzleşmesi gerekiyordu. Ermenilerin o trajediye, Türklerin de bunu reddetmeye saplandığını gördü.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül'le baş etmek

Andrew Finkel 29.01.2012

Ergenekon'u konu alan bir dizi için 58 saatlik bir tretman hazırlamaya çalışıyorum, ama şimdiye kadar pek yol kat edemedim. Mesela General Başbuğ bölümüne bakalım. Onun suçu, internete düzmece hikâyeler sızdırmak, 24 dizisinin yapımcılarını çok da heyecanlandırmayacaktır. Düşünsenize, Jack Bauer kendini bir anda albaylarla dolu bir odada bulur; birkaç saniye içinde, siber âlemi, hükümetin Atatürk'ü yeteri kadar sevmediği üzerine suçlamalarla dolduracak parlak kırmızı düğmeye basmaya (anladınız!) hazırlanmaktadırlar.

Bir sonraki projem de, otuz yıl önce hükümetini devirdiği için kargatulumba duruşmaya getirilen 95 yaşındaki eski generalin hikâyesini anlatmak. Benim sorunum da bu, trajediyi ya da komediyi beceremiyorum. Mahkeme salonları hep dramatiktir ama burada tek gerilim unsuru, sanığın yoğun bakıma kaldırılıp kaldırılmayacağı.

Eğer buradan, generallerin siyasete karışmasını onayladığım anlaşılıyorsa, o zaman tam tersi doğru. Askerî darbeler araba kazaları gibidir –toplumların üstesinden gelmesi yıllar alan travmatik olaylardır. Pratikte askerler, ülkeyi gitmesi gereken yolun tam tersine uygun adım götürerek, berbat devlet adamları olduklarını ispatladılar.

1980 askerî darbesinin alâmetifarikaları olan işkence, haksız tutuklamalar ve infazların yanında bir de şeytanla anlaşma vardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül’le baş etmemek

Andrew Finkel 05.02.2012

Kendimden alıntı yapabilecek yaştayım sanırım. Ama bir yandan da ne dediğimi hatırlayamadığım bir yaştayım ne yazık ki! Her neyse, Türkiye’deki militarizm üzerine hazırlanan bir kitapta benimle de bir söyleşi yapmışlardı: Birçok Türk vatandaşının, ihtiyaç halinde kulaklarına tavsiye fısıldayan minyatür bir orgenerali omuzlarında büyüttüğü gerçeğinden bahsediyordum.

Bana göre Türk toplumundaki otoritercilik, kimi generallerin diğerlerine bağırıp çağırmasından değil, insanların özümsemiği değerler ve normlardan kaynaklanıyordu. O kadar da özgün bir argüman değil. Kenan Evren yakınlarda buna benzer bir şey söyledi: Halk kabul etmeseydi, 1980’de ordu iktidara gelemezdi. Emir-komuta zinciri güçlüydü. Kimse emirlere itaatsizlik etmedi. 13 eylülde Taksim Meydanı’nda bir isyan olmadı.

Bu yüzden, sıkıyönetim yasalarının vahşiliğini hatırlamalı ve sorumluları mesul tutmalıyız. Fakat 1980’in endişe ve hatta utancın yanı sıra bir tür rahatlama getirdiğini hatırlamamak da riyakârlık olur. “Hayat o kadar korkunçtu ki, normal hayatın yeniden kurulacağına inanmaktan kendimizi alamıyorduk” demişti bir antropolog arkadaşım. Siyasetçiler bile, tıpkı kendi odalarında oyun oynamaları yasaklandığında düzen algıları oluşan yaramaz çocuklar gibi gizliden gizliye avunuyorlardı.

Dolayısıyla demek istediğim, (geçen hafta da anlatmaya çalıştım) Türkiye, bir avuç doksanlık ihtiyarı hapse tıkarak 12 Eylül’ün tortusuyla baş edemez.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Susmak ya da susturulmak

Andrew Finkel 12.02.2012

Keşke buralı bir köşe yazarı olsaydım.

O zaman tek satırlık paragraflar yazabilirdim.

Ama değilim.

Olamam da.

Mesela, Ahmet Altan'ın büyük bir kalem tasarrufuyla yazdı geçen günkü "Muhalefet" başlıklı köşesini fena halde kıskandım.

"Muhalefet susturulmuyor.

Muhalefet susuyor."

Tabii ki katılıyorum.

Ama tam anlamıyla katılıyor muyum emin değilim.

Şöyle anlatayım.

Hepimiz vaktiyle söyledik. Hatta o kadar söyledik ki, artık dilimiz damağımız kurudu. Demokrasilerde işler tek başına yürümez. Tango için iki kişi gerekir ve eğer Türkiye muhalefeti neredeyse on yılını bağcıklarını bağlamadan fandango yapmaya çalışmakla geçirmişse buradan bir dans çıkmaz. Hükümet sadece iktidarın kibrine tutulmakla kalmayıp, bir de muhalefet olmadan hükmetmenin getirdiği aşırı güvenden de mustarip.

MHP'den daha fazlası beklenemez. Onun cazibesi, eşyanın tabiatı gereği, sadece kendi özel aşiretine. Bu, ekipte bazı duyarlı insanlar olmadığı anlamına gelmiyor ya da [bunu söylerken] partinin hâlâ 1970'lerin sokak çetesi siyasetine takılıp kaldığını kastetmiyorum. Ama manevra alanı kısıtlı. Oyların çoğunun toplandığı siyasi merkeze fazla yaklaştığı anda görünmez hale geliveriyor; canlılığı olmayan bir parti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi Türk DNA'sında mı var

Andrew Finkel 19.02.2012

Birileri bana, "Bu onun DNA'sında var" dediğinde, göz göre göre yalan söylediklerini düşünüyorum. Bir şirket reklamını "24 saat içinde teslimat bizim DNA'mızda var" diyerek yaptığında, siparişim en erken bir haftada elime ulaşırsa şanslıyım demektir. Ya da birikadınların hep geç kalmasının ya da erkeklerin pizza yerken hep önlerine dökmesinin nedenini yaradılışlarına bağladığında o kişiyi gırtlığından şöyle hafifçe sarsmak istiyorum.

Kendimi bir çelişki içinde buldum da ondan yazıyorum bunları. Demokratik içgüdüleri, kültürel olarak yerleştirilmiş mikroçiplerin değil toplumların geliştirdiğini düşünmek istiyorum. Mesela İslam'ın demokrasiye uygun olmadığını ileri sürenler var, oysa ben insanların, bir güçsüzlük duygusu içinde inançlarına dönme eğiliminde olduklarını düşünürüm. Ayrıca görece bir refah zamanında bile Türkiye'deki parlamenter sürecin böylesine uyuşuk bir şekilde işleminin ve ülkenin bir başka tek parti iktidarına doğru yol almasının bir açıklaması olması lazım.

Moral bozucu zamanlardan geçiyoruz. Bir yanda Türkiye demokratik süreç üzerindeki askerî vesayeti kaldırıyor.

Diğer yanda, sorunlarını otoriter yöntemlerle çözerek eski alışkanlıklarını da kutsuyor gibi görünüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya ben Taksim'i alacağım ya Taksim beni

Andrew Finkel 26.02.2012

Mahalledeki sinemada *Fetih 1453* filmini izlemeye gidiyorum... Ama içimde filmin sonunu bildiğime dair bir şüphe var. II. Mehmet Konstantinopolis'i alır, Bizans İmparatorluğu da pılsını pırtısını toplamaya karar verir. Tabii ki herkes Türklerin İstanbul'u 1453'te fethettiğini biliyor. Asıl tuhaf olanı, bazı insanların kendilerini hâlâ şehri tekrar tekrar fethetmek zorunda hissetmesi.

Her ne kadar bazen yüzyıllardır İstanbul'da yaşıyormuşum gibi hissetsem de aslında 1453'te burada değildim. Gel gör ki, Başbakan'ın bu şehrin belediye başkanı olduğu, iktidarda Refah Partisi önderliğindeki koalisyon hükümetinin bulunduğu dönemi hatırlıyorum. 29 Mayıs müthiş bir kutlamaydı. Kıvrım kıvrım sakallı kostümlü insanlar kuşatmayı sahneliyordu. Vagonlara bindirilen kadırgalar, motorlu taşıtlarla Dolmabahçe'den Taksim Meydanı'na yola koyuldular. O yıl bütün bunlara ilaveten İnönü Stadi'nda büyük bir miting vardı. Coşkulu kalabalığın arasına helikopterle inen Necmettin Erbakan da modern zaman Fatih'i rolündeydi.

Refah Partisi, AK Parti'den de fazla, şehre gelen yeni göçmenlerin sesi olmaya çabaladı. Yabancıları kuşatmanın kendi içinde bir mantığı vardı, buradan aldığı destekle şehrin kozmopolit muhitlerindeki tabanında yankı uyandıracaktı. Refah Partisi, Taksim Meydanı'na cami planını da tam bu sıralarda gündeme getirdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Fetih', 'Hac' ve British Museum

Andrew Finkel 04.03.2012

Hâsılat rekorları kıran yeni Türk filmi *Fetih 1453*'e kıs kıs gülen ilk köşe yazarı ben değilim. Bilgisayarla geliştirilmiş şiddet sahneleri, dörtlü koşturan atlar, kopmuş kafalarla film ister istemez bir "Kahpe Bizans" parodisine kayıyor. Sonuçta bizi, Yunanların şehri kaybetme nedeninin diskotekte geçirilen gecelerden kaynaklandığını düşünmeye itiyor. Evlerinde oturup, dualarını edip, kılıçlarını keskinleştirmeliydiler oysa.

Sonuçta yapımcılar, kahramanları II. Mehmet'in haşmetine o kadar kapılıyorlar ki, hayal gücümüzü yakalayacak hikâyeyi anlatamaz oluyorlar. Film artık karakterle ve gerçek dramayla ilgili olmaktan çıkıp tarihteki bir vakanüvisin vakayinamesine dönüşüyor. Üstelik seyircinin zaten bildiği bir efsanenin böyle bir temaşa içinde gösterilmesinden ve dini efsunundan etkilenmediği söylenemez.

Şiddeti yücelten ya da adrenalin bağımlılarını doyuma ulaştıran bir dolu film var. Ama sanırım *Fetih 1453*'te beni en çok çarpan şey, savaşı ve fethi hiç utanmadan alkışlıyor oluşu. Görünürde surları yıkmayı konu alan bir hikâye, ama aslında yüksek ulusal duvarlar inşa edilmesini anlatıyor. Eğer bu mitle büyümediyseniz, eğlencesine varamazsınız. Filmin sonlarında Fatih, benim gibi yabancılara, 160 dakikadır süren katliamdan sağ

kurtulmayı içindeki insan sevgisi sayesinde başardığını göstermek için bir Yunan bebeğini öper. Yok artık! Bebekleri öpmek, oy oy peşindeki Amerikan siyasetçilerinin işidir.

En iyi yorumu bir tweet-taş'tan okudum: "Bu filmi sadece bir Türk baştan sona izleyebilir." Böylesine büyük bütçeli bir Türk filminin dış dünyanın ilgisini çekmeyecek şekilde tasarlanmış olmasına üzüldüm.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk devleti, Türk toplumu

Andrew Finkel 11.03.2012

Şöyle bir göğsümü kabartıp, yanaklarımı şişirip birazcık gösterişin tadını çıkarmama müsaade edin. Yıllar önce, (tam olarak 22 yaşındayken) Boğaziçili parlak antropolog Nükhet Sirman ile birlikte *Turkish State, Turkish Society* kitabının düzeltilmiş baskısını yayımlamıştım. Umarım birileri okumuştur ve umarım yapılan katkılar zamana yenik düşmemiştir. Fransız Kültür'de şimdi profesör olan Sirman'la hazırladığımız kitap hakkında konuşma yapmak üzere davet edildiğimde hazırlıksız yakalandım. Kitabın yeni nesil akademisyenler üzerinde bir parça etki yaptığı görülüyor.

Kitap siyasi katılımı konu alıyordu, fakat siyasete her zaman olduğundan daha geniş bir açıdan yaklaşması bakımından yeniydi. Şimdi belki doğal bir şey, ama insanların iktidar ve otoriteyi nasıl içselleştirdiğini görmeye çalışıyordu. Ve tabii 1980 darbesinin ardından geldiği için demokrasinin neden çöktüğünü de anlamaya çalışıyordu. Türk toplumu o dönemde felç geçirmiş biri gibiydi, konuşmayı ve yürümeyi yeniden öğreniyordu.

Daha fazla dallandırmayacağım. Baskısını bulursanız okursunuz. Kabul ediyorum her zaman kolay olmuyor. Akademi yıllarımdır; cümlelerim, şimdiki paragraflarımdan çok daha uzundu. Fakat toplumsal sorumluluk algısı geliştirmenin önemli olduğunu düşündüğümü hatırlıyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Benim için ağlama Türkiye

Andrew Finkel 18.03.2012

Tanıdıklarım arasında kayınbiraderi Tayyip Erdoğan'ı tedavi eden doktorun en yakın arkadaşı olmayan birkaç kişiden biriyim. Bindiğim taksilerin neredeyse hepsinin dikiz aynasında, Başbakan'ın sağlık raporu asılı oluyor. Neden herkesin haberi var da benim yok?

Yalnız şu kadarını söyleyeyim, Başbakan'ın kalınbağırsağının şehir efsanesi malzemesi olması tuhaf geliyor. Tuhaf ama aslında manalı da –liderlerimize dair yarattığımız mitler kendimiz hakkında da bir şeyler anlatıyor. Barack Obama'nın peşini bırakmayan şehir efsanesine bakın. Yurttaşlarının bir kısmı, siyah bir adamın ABD başkanı olabileceğini kabul edemedikleri için, onun başka bir diyarda doğmuş ve bu nedenle (Amerikan yasalarına göre) yüksek mevkie getirilemeyecek bir yabancı olduğuna kanaat getirdi.

Dedim ya doktor değilim, tüm bu dedikodulara yorum yapacak durumum da yok. Ama yine de Türkiye'deki iktidarın tahmin ettiğimizden daha konsantre; bir avuç insanın elinde toplanmış olduğu teşhisini koymak istiyorum.

Başka bir örnek de Latin Amerika'dan. Geçen ocak ayında, Devlet Başkanı Cristina Fernández de Kirchner'e tiroid kanseri teşhisi konduğunda Arjantinliler sandalyelerinin köşesine oturmuş tırnaklarını yiyordu. Aynı insanlar, tümör sorunsuz bir şekilde alındıktan sonra da delicesine tezahürat yapmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Soğuk yenen eğitim reformları

Andrew Finkel 25.03.2012

İstedığınız gangstere sorun, intikam soğuk yenen bir yemektir, der. Öğrencilere okul yemeklerini sorun, yenmese daha iyi olur, derler. Şimdi bu ikisini biraraya koyun, Türkiye'de okullarda intikamın hiçbir yeri olmadığı sonucuna varırsınız.

Bu kesinlikle, kısa bir süre önce bir iş konferansında konuşan Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan'ın çıkardığı sonuç: "Eğitimi ideolojik çatışma alanı olmaktan çıkarıp ülkenin geleceği ile alakalı stratejik bir alan olarak görmedikten sonra Türkiye'nin gerçek anlamda gelişmiş bir ekonomi olması da mümkün değil."

Dolayısıyla soru şu: Türkiye nasıl bir gecede mecburi eğitimi sekiz yıldan 12 yıla çıkartma kararı aldı? Peki, ya bir o kadar tartışmalı olan, ilkokulu sekiz yıldan dört yıla düşürme kararının arkasında nasıl bir düşünce var?

Bakan Babacan'a göre bu, 2023'te doğum günü pastasındaki 100 mum üflenirken Türkiye'nin dünyanın en büyük on ekonomisinden biri olma hedefi doğrultusunda alınmış rasyonel bir karar. Zorlu bir iş. 15 yaşındakilerin yüzde 40'ının temel matematik bilgisinden yoksun olduğu Türkiye, OECD'nin Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) sıralamasının neredeyse sonunda; 34 OECD ülkesi arasında 32'nci.

Bu yüzden işi eğitimi anlamak olan insanların 4+4+4'ü savunup alkışlaması beklenir. Fakat bu insanların bile söz konusu düzenlemeye neredeyse bir kibirle yaklaştığını görüyoruz.

Türkiye'nin en önemli üniversiteleri, hazırladıkları basın açıklamasında kibar olmaya çalışıyor ama ne yazık ki, alaycılıklarını güç bela gizleyebiliyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yukarı çıkmak

Andrew Finkel 08.04.2012

Gazeteci olmadan önce bile, küçük bilgi kırıntılarından büyük sonuçlar çıkarabiliyordum. En sevdiğim teorilerimden biri 1980'lerin ortalarında, komünizmin çöküşünden birkaç yıl önce, Budapeşte'deki Hotel Astoria'da 43 saniyelik bir asansör yolculuğuna dayanır. Hani şu olgun ve belagati güzel bir kadın görevlinin

kullandığı eski moda kafesli olanlardan. İçeri girdiğimde okumakta olduğu kitabı dikkatlice kenara koydu; İmparatoriçe Maria Theresa üzerine Almanca yazılmış tarihî bir romandı. Macarcam hiç yoktu ve benimle muazzam bir Fransızcayla konuşuyordu.

Lobiden asma kata çıkarken, bu kadın ve onun gibi milyonlarcasının, ülkelerini yöneten Sovyet tarzı parti liderlerinin Macaristan'ı yeryüzünde bir sosyalizm cennetine dönüştürebileceğine inanamayacağına neredeyse emindim. Orta Avrupa'da, "düşük" popüler kültür, "yüksek" resmî kültürden çok daha sofistikeydi ve banyo küvetinde baş aşağı duran plastik ördek gibi, tersyüz olması an meselesiydi.

Fakat büyük teorize etme çabam burada bitmedi. İkinci kata geldiğimde Türkiye ile Orta Avrupa arasındaki büyük ayrımın farkına vardım. Türkiye o dönem, çoğu taşralı bir toplumun kentsel olana dönüştüğü büyük bir toplumsal devrimin ortasındaydı. Orta Avrupa'nın aksine, Türkiye'de alaycı olanlar, destekçilerinin sofistikasyon eksikliğini taklit eden politikacıları. Askerî darbeler arasında da olsa... Her ne kadar demokrasinin bu askıya alınma hallerinden kimse memnun değildiyse de, ordunun isteksiz davranması ve son çare olarak görülmesinden kaynaklanan bir suçluluk duygusu vardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nicelik değil nitelik

Andrew Finkel 15.04.2012

İnişleri çıkışlarıyla, bu hükümet popülerliğini koruyor. Yarın bir seçim olsa büyük ihtimalle kazanır. Seçmen, her ne kadar seçim merkezinde Tayyip Erdoğan'ın sözünü dinlemeye hazır olsa da, yatak odasında onu dikkate almaya pek de gönüllü değil. Başbakan, 2008'de kadınlara daha çok çocuk yapmalarını salık verdi. Yanıt, "Bu akşam olmaz, başım ağrıyor" oldu. "En az üç yavrucuk" dedi. Ortalama Türk kadını, 2.12'den sonra havlu atıyor.

Normalde, Türkiye gibi hızla değişen bir toplumda, doğum oranının düşük olması beklenir. Modernitenin kadınlara ilk dersi, doğurganlığın kontrolüdür. Eğitim ve refah arttıkça, taşralılık azaldıkça çocuk sayısı da azalır. 2008 tarihli, Hacettepe Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre Türkiye'nin batısında yaşayan kadınların, doğusundakilerden daha az çocuğu var. Bazı insanlar daha geniş aileleri tercih edebilir, fakat burada "tercih" kelimesi önemli. Nüfus oranındaki düşüşte, kadınların geç evlenmesi, boşanmalardaki artış ve elbette doğum kontrol konusunda bilgi ve erişimin artması gibi birçok etkili unsur var. Bu büyük ölçüde, Hacettepe araştırmasının da ortaya koyduğu gibi, kadınların başedebilecekleri büyüklükte aileleri tercih ettiğini gösteriyor. Aslında en iyi tercihi yapsalardı, hâlâ küçük aileler olurdu. Herkes doğru tercihi yapmıyor. Herkes özgürce tercih de yapmıyor –ama istatistiksel olarak nüfus artış oranı ulusal karar alma sürecinin bir yansıması olarak ortaya çıkar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çizgi çekmek

Andrew Finkel 22.04.2012

1990'ların başında Türkiye'de yabancı muhabir olarak çalışırken yanıtsız kalan bir soru vardı hep; yazdığımız her şeyde davetsiz misafir gibi ortaya çıkardı. "Türkiye neden kuma çizgi çizemiyordu?" O çizginin bir yanında istediği dilde istediğini söyleyebilmek ve popüler olmayan fikirleri savunabilmek gibi demokratik toplumlarda yaşayan insanların kanıksadığı şeyler yer alıyordu. Çizginin diğer tarafında ise, istediğinizi elde etmek için şiddet kullanabilir ya da başka insanları bunu yapmaya kışkırtabilirsiniz gibi hiçbir demokratik toplumun hoş göremeyeceği mefhumlar vardı.

Elbette bu soruyu alenen sormadık, ama 1991'de Vedat Aydın'ın cenazesindeki polis şiddetinden bahsederken ya da ardı ardına siyasi partiler kapatılıp seçilmiş milletvekilleri tutuklandığında soru kendi kendini sorduruyordu. Bir de tuhaf bir şekilde, yabancı basın da bizzat kendi haberleriyle sorunun bir parçası haline geldi. Ya kötü amaçlarımız olduğu ya da –daha beteri– naif olduğumuz için, Kürt ayrılıkçılığına destek vermekle suçlandık. Anlamadığımız ya da anlayamadığımız şey –ya da bize öyle söylendi– sorunun demokrasi değil iktidar olduğuydu. Çizgi çekmek imkânsızdı çünkü diğer taraf hep o çizgiyi ileri itirmeye çalışacaktı. İşin ilginç tarafı, Refah Partisi ya da başörtüsü takan kadınlara karşı kullanılan argüman da buydu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yok etme ruhsatı

Andrew Finkel 29.04.2012

İstanbul için hâlâ romantik duygular besliyorsam, bunun sorumlusu **James Bond**. Şehirle ilk karşılaşmam, bir cumartesi öğleden sonra, memleketim Philadelphia'nın karanlık bir sinema salonunda, koltuğun kenarında, **Sean Connery**'nin dünyayı SPECTRE'nin kötülüklerinden kurtardığı **Rusya'dan Sevgilerle** filmi izlerken gerçekleşti. Sonra 1960'ların ortasında, genç bir çocuk olarak ilk kez burada yaşamaya başladığımda, filmi efsanevi **Emek Sineması**'nda yeniden izlemek için yola koyuldum. Yıldızlı Rokoko tavanın altındaki balkonda oturmuş, göz alabildiğince geniş kemerin ardındaki perdeye bakıyordum. Açıkça itiraf ediyorum, ufak bir oryantalisttim; ve eve dönerken Boğaziçi boyunca yaşadığım dolmuş yolculuğunun her ânı ekranda gördüğüm İstanbul kadar egzotikti.

Bu yüzden James Bond'un tekrar şehre döndüğüne sevinen ilk kişilerden biri benim, en azından **Daniel Craig**'de vücut bulduğu haliyle. İstanbul'un bütün tarihi yarımadası yeni Bond destanı **Skyfall** için film setine dönüştürüldü. Ana arterler kordon altına alındı, trafik kontrolden çıktı; umarım bu İstanbullu dostlarımın zevkle katlandığı bir külfettir. Fedakârlıklarının sonucunda, idealize edilmiş de olsa bugünkü şehrin bir kaydı alınmış olacak, tıpkı önceki filmin İstanbul'un o dönemini yansıtmaması gibi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok da masum olmayanların müzesi

Andrew Finkel 06.05.2012

"Hepimiz dostlarımızın başarıları altında ezildik," sözü haset siyasetinin esaslı bir ifadesidir. Eğer doğruysa, lisedeki ikinci lig basketbol takımımdaki arkadaşlarımla birlikte kendimi birkaç santim uzun hissetmekte haklıyım. Sadece birimiz, Orhan Pamuk, Nobel Ödülü'nü kazanmaya kadar ilerledi.

Kendi kıskançlığımı kontrol altına almaya çalışmam, Orhan'ın, muhtemelen benim hayal edebileceğimden çok daha derin bir dargınlık denizinde yüzdüğünü görmem sayesinde oldu. Aralık 2005'te, "Türk kimliğine hakaret"ten yargılandığı davada suçlamalara karşı savunmasını izlemek için gittiğim mahkemenin kalabalığını yara yara geçerken nicedir uykuda olan basketbol becerilerimi kullandım. İsveçli bir muhabire laf arasında, "Türkiye'de kimsenin milyonlarca Ermeni ya da 30 bin Kürt'ün öldürülmesinden bahsetmediği" yönündeki açıklamalarının sonucu açılan dava, romanlarından birindeki absürt sahneye benziyordu.

Bu onu Türk sağı için bir nefret figürüne ve Türkiye'yi Avrupa'dan uzaklaştırmaya yönelik ultra milliyetçi oyun içinde bir piyona dönüştürmeye yeterdi. Gene de bu kalabalık öfkeden birçok yönüyle çok daha şaşırtıcı olanı, elit davetlerde dile getirilen Orhan'ın tek bir gayesi olan bir asi olduğu varsayımıydı. Onlara göre ölüm tehditleri bile yabancı eleştirmenleri etkilemek için sahnelenen bir düzmeceydi.

Daha geçen hafta, Orhan Pamuk adına bir başka kalabalığa karşı durdum. Bu kez, sponsorluğunu ve küratörlüğünü onun yaptığı müzenin açılışına katılmakla ilgiliydi. Tutkulu ve trajik bir aşk hikâyesinin anlatıldığı *Masumiyet Müzesi* romanının adını taşıyordu. Kitap orijinalinde gündelik nesnelerin yer aldığı bir müze katalogu olarak düşünülmüştü –anlatıcının yıllar boyunca eski metresinden yürüttüğü hatıralar. Roman sonradan başka bir hâl aldı, fakat yazarı anlatıcısından aşağı kalmayan kararlı bir tutkuyla, müzeyi gerçekten yaratmak için işe koyuldu.

Sanatın yaşamı değil, sanatı taklit ettiği örneklerden biri. Çılgınlık mı? İlk başta böyle düşünmüş olabilirim, ama şimdi acaba kıskançlığın yeşil gözlü canavarı mıydı yoksa kulağıma fısıldayan, diyorum. Girişte Füsün'un, kelebekler gibi panoya iğnelenmiş 4213 sigara izmaritinden oluşan muazzam tablosu duruyor, her birinin efsanesi elle açıklanmış. Delice bir şey ama bir yandan da nefes kesici, kafa bulandırıcı, düşündürücü ve kavramsal sanatın amaçladığı, ama her zaman yapmakta başarılı olamadığı her şeyi barındırıyor.

Hikâye 1970'lerde başlıyor ve her biri kitabın 83 bölümüne denk gelen teşhir kabinlerinde, sevgiyle ve temalarına göre ayrılmış nesneler İstanbul burjuvazisinin kaleydoskopik katalogunu sunuyor: Soda şişeleri, damlayan lavaboyu süsleyen tuvalet eşyaları, dönemin ahlak algısına karşı duran "utanç kaynağı" kadınların gözleri siyah bantlı gazete fotoğrafları... Hepsi güzel görünmek için yapılmış, anılarla cilalanmış ve kısa ama dolu dolu yaşanmış bir hayatın hikâyeleriyle birleştirilmiş. "Edebiyat gibi sanat da tanıdık olanı yabancılaştırmalı, sıradanı güzel göstermeli" dedi Orhan açılış günündeki basın toplantısında.

Hepimizi biraz utandırdıysa, bu, sıradışı olanı donuk, güzeli önemsiz göstermek için planlar yapan, kalabalıkların üzerinden parmak ucunda bakmaya çalışan yazarlarını ya da tiyatrocularını gücendiren bir dünyada yaşadığımızdandır.

Müzeyi kurmak yıllarını aldı ve Nobel Ödülü'nden kazandığı 1.5 milyon dolara mâl oldu. Peki, bunu neden yaptı? "Beni mutlu ediyor" dedi Orhan Pamuk. Ne demek istediğini biliyorum. *Masumiyet Müzesi*'ndeki gezinti beni de mutlu etti, aynı zamanda hem mutlu hem de kıskanç olunamayacağını görünce daha da mutlu oldum. İstanbul'un arka sokaklarında gezerken *Masumiyet Müzesi*'ne rastgelen hiç kimsenin kendini ezilmiş hissedeceğini sanmıyorum. Başarısı hepimizi daha da zenginleştiriyor.

Minnoş'un akıbeti

Andrew Finkel 13.05.2012

Bu bir tavuk-yumurta meselesi. Dış muhabir olduğum için mi yayın yönetmenlerine karşı manasız bir korku geliştirdim, yoksa hiçbir yayın yönetmeniyle muhatap olmak zorunda kalmamak için mi dış muhabir oldum? Ne yazık ki bu gazete için yazmaya başladığımdan beri bu soru anlamını kaybetti. Yasemin Çongar ile ilk tanıştığımda bir dış muhabirdi, şimdi yayın yönetmeni oldu. En iyi arkadaşınızın bir vampir tarafından ısırılması gibi biraz. Kanınızın peşinde olduğunu bilmenize rağmen onu sevmekten vazgeçemiyorsunuz.

Yayın yönetmeni fobimden kurtulma gayretiyle Yasemin'in Amsterdam'daki Dünya Basın Özgürlüğü Günü etkinliğindeki konuşmasını dinlemek üzere *YouTube*'un başına oturdum. İyi bir konuşma, internetten erişebilir ya da hâlâ okumadıysanız *Taraf*'ın 4 Mayıs tarihli baskısında Türkçesini bulabilirsiniz. On yaşındaki kızıyla her sabah gazetelerin manşetlerini okurken geçirdiği hoş vakitleri anlatarak başlıyor. Manşetler, bir gün 1930'da Dersim'in bombalanmasını anlatıyor, bir başka gün 32 yıl önceki askerî darbeyi. "*Taraf* neden hep eski haberleri yapıyor" diye soruyor kızı.

Benim de zaman zaman kendime sorduğum, çok güzel bir soru. Yasemin'in, kızına ve bana verdiği yanıt ise, "Bunlar eski haberler değil, bunlar Türkiye'nin anlatılmamış hikâyeleri". Geçmişte gömülü olanlar dâhil, toplumun saklı kalmasını tercih ettiği konuları araştırmak bir gazetenin yükümlülüğüdür. Tıpkı insanların kimliklerini tanımamak gibi, onları tarihlerinden yoksun bırakmak da hırsızlıktır. Geçmiş kurcalamanın bir başka güzel tarafı da; böylece olayları başkalarının anlattığı şekliyle hatırlamak zorunda kalmayız.

Aslında psikanalizin de genel anlamda, savunma mekanizmalarımızın gizlemeye çalıştığı gerçekleri "hatırlamak" ya da onlarla yüzleşmeye çalışmaktan ibaret olduğu söylenebilir. Mesela bir Katolik'seniz günahlarınızı hatırlayıp, bağışlanmak için onları bir rahibe anlattığınız için ödüllendirilebilirsiniz.

Dünyada iki tür aile vardır. Biri, kedisi öldüğünde sabırla çocuklarına ölüm hakkındaki gerçekleri anlatır, sonra da akşam yemeğinde Minnoş'un ruhunun aslında yaşamaya devam ettiği tartışılır. Diğeri ise Minnoş'un Yalova'ya tatile gittiğini ve gelecek salı döneceğini söyler.

Her ne kadar çoğumuz Türkiye'nin ilk örnekteki aile gibi olmasını istesek de, biraz fazla dürüst olmanın tehlikeleri var. Geçmiş hatırlamanın amacı, kendinizi onun kontrolünden azat etmektir, onun öfkesini daha fazla beslemek değil. Yasemin Çongar, toplumların unutmayı tercih ettikleri şeylerle kendilerini tanımladıklarını söylerken haklı, ama aynı zamanda diktikleri anıtlarla da kendilerini tanımlıyorlar. Öfkemizi süzmek için değil, ama dağıtmak için 1 Mayıs 1977'de Taksim Meydanı'nda yaşananları bilmemiz gerekir. Hrant Dink benzer bir şeyi 1915 ve "kanımızdaki zehir" üstüne söylemişti.

Tabii Yasemin'in kızı Hannah, annesinin meslektaşlarından, kendinin ve 10 yaşındaki akranlarının gelecek yıllarda karşılaşacağı sorunlara odaklanmasını istemekle çok doğru bir şey yapıyor. Gelecek nesiller su içemeyip nefes alamayacaksa, kaç tane generalin hapse atıldığının ne önemi olacak! Geçmiş konusunda açık olmak önemli elbette, ama gereksiz barajlarla tarihin izlerini silmeye ya da toplu taşımacılığı geliştirmeden şehirleri gökdelenlerle doldurmaya devam ederseniz bunların ne manası kalır ki!

Bu, topyekûn bir dürüstlük ya da mutlak bir reddediş meselesi değil. Türkiye'nin nevrozuna bağımlı bir "Woody Allen toplumu" haline gelmesinin büyük tehlikeleri olmayabilir. Buna mukabil, eğer Türkiye nasıl hatırlayacağını öğrenirse, o zaman nasıl affedeceğini de öğrenmesi gerekir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jön Türklere karşı Eski Türkler

Andrew Finkel 20.05.2012

Ben hiçbir zaman burnuma çengelli iğne takmadım, ama gazetede yayımlanan ilk haberim Kuzey İrlanda'daki bir punk rock grubuyla ilgiliydi. Hatırlamayacak kadar genç olan okurlar için söyleyeyim, punk, çağdaş sosyologların üzerine çokça kafa yorduğu asi bir modaydı. Pek çok modanın aksine, bütün harcıâlem "sevimsizlik" eğilimlerinden bilerek uzak durduğu için sıradışıydı. Komik ya da ürkütücü olandan zevk almakla beraber, punk yandaşları zaman geçtikçe daha fazla asortik ve fantastik takılmaya başladı. O dönem Mohikan saç modeli modaydı. Kadınlar da erkekler de, sivri bir horozibiği kalacak şekilde kafalarını tamamen tıraşlayıp rengârenk boyalı saçlarını japon yapıştırıcısıyla havaya dikerdi.

Dinsel bölünmeyi sürdürmek için planlar kuran silahlı çetelerin diyarı Kuzey İrlanda ise böyle değildi. Orada görüştüğüm punklar, benim acemi gözüme, herkes gibi görünüyordu. Kot pantolon giyorlardı ve kısa saçlıydılar. Niye bu kadar normal göründüklerini merak ettim. "Burada farklı olmak için fazla bir şey yapmaya gerek yok" dedi bir tanesi. Bir başkası da gururla, "Herkes bizden nefret ediyor, Protestanlar da Katolikler de".

O yıl Türkiye'ye geldiğimde aklımda bu söz vardı. Bahsettiğim, Kasım 1980, ülkenin tamamında sıkıyönetim uygulanmaya başlamasından hemen sonra. O günlerde biraz farklı görünüyorsanız, vapurdan ya da trenden inerken durdurup kimliğinizi göstermenizi isterlerdi. Uyumsuzluğu ve karşıt kültürleri kabul etmenin demokrasiye özgü bir kabul olduğu şeklindeki basitçe bir denklem üzerinden şöyle düşünmüştüm: "Bir gün, genç Türkler Mohikan saçlarıyla sokağa çıktıklarında, kimse kafasını çevirip bakmayacak bile."

Zaman da moda da değişti. İngiltere'de bile bugün pek fazla Mohikan saçlı yok, ama bir zamanlar punk'ın alanında olan piercing'ler artık Türkiye'de sıradan bir şey. Başları sıkıca bağlı, aşırı muhafazakâr görünen kadınların, burun deliklerine süslü hızma takması –en azından İstanbul'da– olağandışı bir durum değil. Hatta bazılarını daha hoşgörüsüz olmaya sevk eden burundaki halka değil, başörtüsü. Sanırım yine de benim iddiam geçerli: Türkiye, 12 Eylül darbesi sonrasında kasvetli ortamından çok çok daha hoşgörülü ve daha demokratik bir yer.

Altmışların ortasında Türkiye'ye ilk geldiğimde, elbette, 68 kuşağının kadrolu üyesi olmak için çok gençtim, ama asi bir kuşağın tanığı olabilecek kadar büyümüştüm. Altmışların, İstanbul'da da San Francisco veya Paris'te olduğu gibi biçimlendiğinden emin değilim. Oralarda ebeveynlerinin değerlerini kınayan gençler vardı. İstanbul'da ise gençler isyanı zaten zaferle sonuçlandırmıştı ve ebeveynlerinden gelecek bir karşı devrimi engellemeye çalışıyorlardı. Jön Türkler artık Eski Türkler halini almıştı ve yaşlı Türkler bundan hiç hazzetmiyordu.

1980'e gelindiğinde bir önceki kuşak kazandı ve gençlik kavramını toptan ortadan kaldırmaya çalıştı. Büyük ölçüde başarılı da oldu. Bütün gençleri sürü halinde alışveriş merkezlerine götüldü ya da üniversite sınavlarına girmeye veya dua etmeye zorladılar. Genç olmayı ve dümenin başına geçmeyi hatırlamalarına engel olmak için ellerinden geleni yaptılar. Bir de, Türkiye'deki asıl bölünme, gençlerle yaşlılar arasında değil de, Kemalistler ile

dindarlar arasındaymış gibi davrandılar. Türkiye’de nüfusun büyük çoğunluğu 1982 sonrasında doğduğu ve gerçeği hatırlayamayacak kadar genç olduğu için, yaşlılar paçayı kurtardı.

O gün bugün, Türkiye’de genç bir insan genç olduğunu hatırladığı anda otoriteyle mücadeleye giriyor. Ve Türkiye’de ne zaman yaşlı bir insan bir zamanlar genç olduğunu hatırlasa, otoriteye karşı mücadele etmeye başlıyor. Hepsi değil ama bir iki tanesi kendini cezaevinde buluyor.

Antik Yunan’daki Oedipus tragedyasında oğul babasını öldürür. Eski Türkler içinse, baba ilk darbeyi vurmaya becerememiştir. Çocuklarını isyana teşvik eder, sonra da ne zaman yapacaklar diye pusuda beklerler.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En iyi zamanlardı, en kötü zamanlardı

Andrew Finkel 27.05.2012

Bir Çehov oyununun karakteri gibi davranmaya başlamak şöyle dursun, bunu gerektirecek tecrübeler de pek sık başıma gelmez. Şansınıza, bugün o gün.

Her şey geçen perşembe başladı. Şehrin ilk sanat bienali sergisi için Kiev’e davet edilmiştim. Kabul etmek için can attığım bir davetti. Biraz da Ukrayna’yı daha iyi bilmem gerektiğini hissediyordum. Uçakla mesafe Adana ya da Roma kadar yakın ama yine de anlamadığım politikalar ve duygularla harap edilmiş bir bilinmezlik diyarı. Büyükbabam Odessa doğumlu, o nedenle zaman zaman meraklanırım; kişiliğimin derinliklerinde beni dünyanın bu bölgesine çeken bir şeyler olmalı.

Belki de Bienal’in merkezindeki sanat çalışmaları arasında **Louise Bourgeois**’nın **Hücreler**’inin olması basit bir tesadüf değildi. Sanat direktörü **David Elliott**’ın da hatırlattığı gibi, hücreler, beynin birimleri olduğu gibi aynı zamanda hapishane ile de eşanlımlıdır. Bienal’in şık kataloguna şöyle not düşmüş Elliott: “Hafıza, bir hapishane olabileceği gibi, bugünü anlayıp gelecek üzerine düşünmemizi sağlayan bir platform da olabilir.”

İstanbul Modern mültecisi David Elliott, Kiev Arsenal’i (tophane) doldurmak gibi zorlu bir görevi üstlenmiş hoş, akıllı bir adam. Mağara gibi devasa bir alan, Elliott’ın, sanatın ölçeğin altında ezildiğini değil boy attığını gösteren küratöryel yeteneklerine bir övgü niteliğinde. Moskovalı AES+F kolektifinin **Allegoria Sacra** adlı, Imax ekrandaki büyüleyici video enstalasyonu, **Shigeo Toya**’nın oyulmuş otuz ahşap “ağaçtan” oluşan donmuş ormanı ve Ukraynalı sanatçı **Boris Mikhailov**’un Sovyet sonrası sanayisizleşmeyi anlatan kasvetli manzara fotoğrafları gibi sıradışı çalışmalar vardı.

Fakat benim olaylı perşembe günüm Bienal’de gezinerek değil bir arkadaşımın “daça”sında geçti. Sözkonusu daça, yazlık ev diyebileceğimiz, şehrin sıkışık komünal hayatından kaçmak için bir sığınak niteliğinde, merkeze 45 dakika uzaklıkta küçük, mütevazı bir evdi. Türkiye’deki yazlıkların aksine bu ev bir site içinde değildi. Nevi şahsına münhasır bir kişiliği vardı ve yaban otlarının ve göletlerin bulunduğu balta girmemiş geniş bir çayırlığın kenarında duruyordu.

Fırtınalı bir gündü ve bahçede öğle yemeğimizi yerken, bir gün önce gördüğüm sanat çalışmaları üzerine geçen bir tartışmada, biri üniversitede profesör diğeri üst düzey yönetici olan misafirlerimle ilgilenmeye

çalışıyordum. Zor bir işti. Onlara göre bienal tamamen bağımsızdı. Şehirde bienalden neredeyse kimsenin haberi yoktu. Bir oligarkın arkadaşlarını etkilemek için bileğine taktığı Rolex saat gibiydi. Umutları, yolsuzluğun geçer akçe olduğu bir toplum tarafından köreltilmiş, kendilerini Turuncu Devrim'in ihanetine uğramış hisseden insanlardı bunlar.

Peki, diye sordum, yeni siyasi sınıfın gösterişinden faydalanmamakta hata etmiyorlar mı? Sonuçta, Leonardo da Vinci'nin patronu Borjiyalardı. Dünyanın, yeni elitin sıradanlığını ortaya çıkarmasının en iyi yolunun onu pohpohlamamak olduğunu görme şansı veriyordu Kiev'in genç insanlarına.

Zavallı David Elliott'ın bu fırtınalı siyaset okyanusunda dümen tutmaya çalıştığını düşündüm sonra. Sanat bienallerinin isimlerinin, fiyakalı kelime oyunlarından daha fazlasını ifade ettiğini düşünüyorum. **Charles Dickens**'ın *İki Şehrin Hikâyesi*'ni çağırıştırıyor: "En iyi zamanlardı; en kötü zamanlardı. Bilgelik çağıydı; ahmaklık çağıydı. İnanç devriydi; şüphecilik devriydi. Aydınlığın mevsimiydi; karanlığın mevsimiydi. Umut baharıydı; umutsuzluk kışıydı. Önümüzde her şeyimiz vardı; önümüzde hiçbir şeyimiz yoktu. Hepimiz doğrudan cennete gidiyorduk; hepimiz doğrudan cehenneme gidiyorduk. Sözün kısası, o zamanlar da tam bu zamanlar gibiydi; zamanın en yaygaracı otoriteleri, iyi veya kötü, her şeyde sadece 'en' ile başlayan karşılaştırmalarda ısrarcıydılar."

Manasızlık fırtınasında dahi, seçim ve sorumluluk kavramlarının kurtarılmasından yanayım. David Elliott'ın giriş yazısındaki ifadelerine katılıyorum: "Marksist yorumcuların alaya aldığı bir insan hakkı olan, Kantçı sanatın özerkliği fikri, bu devrimler çağının yegâne sağ kurtulanlarındandır. Onsuz sanat her zaman daha yüce bir gücün kölesi olacak, çağdaş eleştiri, engin ve bitirici bir akıntının merhametine kalmış dümensiz ve su alan bir gemiden fazlası olamayacaktır."

O daça'dan havaalanına gidip İstanbul'daki evime döndüm.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilhassa Türk Aşk Hikâyesi

Andrew Finkel 03.06.2012

Oğlan kızla tanışır. Âşık olurlar. Kız ölür.

1970'lerin "ağlak" *Aşk Hikâyesi* filmini hatırlayanlar vardır. Çok genç ya da hafıza kaybından mustarip olanlarınız, kendilerini şanslı sayсын. Şimdiye kadar yapılmış en manasız filmlerden biriydi ve sinema tarihinin en özlü sözlerinden birini içeriyordu. "Aşk asla özür dilememektir." Herkes bu sözü hatırlar. Ama kimse tam olarak ne anlama geldiğini bilmez. John Lennon bu kafa karışıklığımızı çözmüştü: "Aşk, özür dilemektir, her beş dakikada bir."

Son aylarda "asla özür dilemeyeceğini" söylememekle kalmayıp, özür isteyen herkesi düşman ilan eden hükümet örnekleri gördük. *Aşk Hikâyesi*'nin Türk versiyonu biraz böyle: Uçaklar köylüleri tesbit eder. Uçaklar 34 köylüyü öldürür. Hükümet özür dilemez ama ısrarla, sigara kaçakçılarının üzerine bomba yağdırmanın, kadınların, oldukça sıradan bir şekilde sezaryenle doğum yapmasından daha kötü bir şey olmadığını söyler.

Bu, kimsenin pek de anlamadığı bir senaryo. O yüzden, hükümeti gerçekten seven yorumcuların bile utançla gözlerini yere devirmesi şaşırtıcı değil. Ne yazık ki hikâye burada bitmiyor. Hükümet yanlısı *Yeni Şafak*'ta yazan bir gazeteci, "Hadi ama. Özür dilemek o kadar da zor değil. Sonuçta ölenlerin çoğu 20 yaşında bile değildi" der. O gazeteci işini kaybeder ama yine de özür dileyen yoktur.

Maalesef, *Türk Aşk Hikayesi*'nin ikinci bölümü var. Şöyle: İçişleri Bakanı Türkiye hükümetinin sivilleri bombalamasında hiçbir sorun olmadığını öne sürer. Bu açıklama kendi kabinesindeki meslektaşlarının bile midesini bulandırır. (Ki inanın, bu insanların gerçekten sağlam midesi var.) Biri, çok da açık etmeden, İçişleri Bakanı'nın makamını hak etmediğini söyler. Başbakan, istifasını istemek yerine, kürtaşı yasaklayıp yüksek bir tepeye cami dikmeye karar verir.

Hâlâ kimsenin anlayamadığı bir senaryo bu. Anladığımız tek şey, kürtaşı Türkiye'de çok yaygın olduğu ve kimsenin, hiçbir kadının, bu işleme maruz kalmaktan mutlu olmadığı... Hacettepe Üniversitesi'nin 2008 tarihli kamuoyu sağlığı anketine göre, hayatlarında en az bir kez evlenmiş kadınların yüzde 22'si kendi isteğiyle kürtaşı yaptırmış. Fakat yine aynı anket, Türkiye'de kadınların üreme sağlığında düzelme olduğunu gösteriyor, özellikle de kürtaşı 10 hafta ile yasallaştıran 1983 tarihli yasanın kabulünden bu yana. O yasa, kadınların yasadışı kürtaşı yüzünden hayatlarını kaybetmesine karşı doğrudan bir tepkiydi. Dünya Ekonomik Forumu Cinsiyet Eşitliği Endeksi kadın sağlığı konusunda Türkiye'yi, 135 ülkenin bulunduğu listede 122. sırada olmaktan kurtarıp nispeten yüksek sayılabilecek, 62. sıraya yerleştiriyor. Buna rağmen *The British Journal of General Practice* dergisinde Fusun Artıran İğde şöyle yazıyor: "Güvenli olmayan kürtaşı, Türkiye'de üreme çağındaki kadın ölümlerindeki en büyük etken."

Tevekkeli değil, *Aşk Hikayesi* 3'ün korkusuyla yaşıyoruz hepimiz. Kadın hamile kalır. Kadın merdiven altı kürtaşı yaptırır. Kadın ölür. Oyunu 1983 tarihli yasayı iptal etmekten yana kullanan adamlar, asla kendini özür dilemek zorunda hissetmez.

Başka bir devam kurgusu da var. Uludere için özür dilemeyenler, *Mavi Marmara*'da ölen dokuz kişi için özür bekliyor. Anladığım kadarıyla İsrail'de iki ekol var. Birincisi, "üzgün değilsek de, eğer ilişkileri yoluna sokmanın bedeli buysa, varsın olsun." İkincisi, "Türkiye aslında özür falan istemiyor ve taleplerini arttıracak, e o zaman ne anlamı var."

Kimse henüz şunu tartışmadı: "Neden, Türk vatandaşlarının hayatına, kendi hükümetlerinden daha fazla saygı duyalım." Eğer Türkiye, Irak'ın dağ yollarında helak olan gençleri ya da İstanbul'daki yasadışı kliniklerde kan kaybından ölen kadınları için pişmanlık duymayacaksa, o zaman başka yerde de anlayış bulamaz.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siz size benzemiyorsunuz

Andrew Finkel 17.06.2012

Görünmeye çalıştığım gibi biri değilim.

Uzun yıllar, "yabancı gözü"ne sahip biri olarak tanıtıldım ve bu da bana Türkiye'nin dış dünyadan nasıl görüldüğünü anlatma imkânı verdi. (Hatta bu satırları yazarken İstanbul gazetelerinden posta kutuma düşen

bir mesajda bana, tam da yabancı olmam üzerine bir mülakat teklif ediliyordu.) Tabii anlatmaya ne kadar çok vakit ayırırsam, ne hakkında konuştuğumu o kadar az bilmem gerekiyordu. Sonra dünyanın geri kalanının Türkiye hakkında ne düşündüğü üzerine en ufak bir fikrimin olmadığı bir aşamaya geldim ve bu soruyla karşılaştığımda kendi fikirlerimi anlatmaya başladım.

Hafta başında, Amerikan-Türk Konseyi'nin her yıl düzenlediği, iş dünyasının ağır toplarının katıldığı konferans için Washington gezisine daveti alınca balıklama atlamam, biraz da güvenilirliğimi yeniden şarj etme ihtiyacından doğdu. Düşünüyorum da, dış dünya gerçekten Türkiye'yi düşünüyor mu acaba?

Elbette Washington'dan bakınca cevap; Türkiye'yi o kadar da çok düşünmüyorlar. İşleri Türkiye'yi anlamak olanların bile ilgisi dağılmış. Avro Bölgesi'ndeki volkan, her an patlayabilecekken, Ankara'nın kürtajla ilgili açıklamalarına odaklanmak zor.

Bir yandan da Türkiye'nin önemli olduğuna dair bir algı var. Sırbistan'dan Afganistan'a ama özellikle de Suriye'ye kadar bir dizi konuda fikirleri ve desteği belirleyici. Türkiye'yi yeniden önemli kılan, Suriye'nin yavaş yavaş iç çöküşü oldu. Şam yönetiminin hızla devrilmesi gibi bir beklenti yok. Suriye içinde göz dolduran bir azınlığın boy göstermesi, Esed'in ayakta kalmasını ve bunun İran ve Rusya'nın desteğiyle gerçekleşmesini sağlayabilir. Rejim darbe olsa da, kimse çökmesinin kaçınılmaz olduğunu düşünmüyor. Senatör John McCain'in askerî müdahale için istekliler koalisyonu oluşturulması çağrısını dinledim. Washington'ın başı çekmemesini "rezillik" olarak niteledi. Ne var ki, Barack Obama yerine seçimi o kazanmış olsaydı, bu tehdidi bir daha gözden geçirirdi. "Suriye, Libya değil" şu ara sık sık kulağınıza çalınan bir şey.

Dolayısıyla eğer Washington, Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni bir "altın çağdan" söz etmeye başladıysa, bu, Soğuk Savaş'ın sonunda buharlaşan bazı endişelerin yeniden canlandığını söylemenin kibar yoludur. Washington ve Ankara yaklaşan gecenin korkusuyla yorganın altında birbirine sıkı sıkıya sarılıyor.

Fakat bir yandan da, Ankara'nın yeni gerçeklikleri kabul etmeyi reddetmesinden kaynaklanan bir öfke var. Bu bir bakıma doğal ikiyüzlülük. Kendi kamuoyunun fikirlerini "taşa yazılmış" addeden ABD, Türk siyasetçilerin bir yönetim başarısızlığını örtmek üzere seçmenlerine yağ çekmesini izlemekten haz duyuyor. Mesela Ankara'nın İsrail ile kavgasına karşı neredeyse hiç müsamaha yok; Washington'a göre bu engellenmesi gereken bir kazaydı. Türkiye'nin fırsatı varken Ermenistan ile ilişkilerini tamir etmemesi konusunda ise bir hüsrana tortusu var.

Fakat yine de Türkiye'ye duyulan öfke daha derinlere gidiyor. Ankara'nın kendi statüsüyle meşgul olmasının tehlikeli bir beyhudelik hâlini almasından gelen bir endişe. Türkiye'nin kendi içinde de sürekli sorulan bir soru bu, hükümet artık taşma noktasına geldi ve antidemokratik güçlerle mücadelesinde öylesine başarılı oldu ki, kendi cazibesine kapılıp bizatihi kendisi antidemokratik oldu. Yurtdışında ise mesele, Türkiye'nin ABD yönetimine karşı hüsranının, kendine güven konusunda bir tür yanlış algıya dönüşüp dönüşmediği.

Dolayısıyla Türkiye yine haritada yerini aldı. Fakat bu kez mesele, haritanın doğru harita olup olmadığı!

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çılgın değil, düpedüz delilik

Öyle ölçsüz, öyle budalaca ve öyle beklenmedik bir fikirdi ki, ilk başta bunun gerçek bir basın bülteni olamayacağını; olsa olsa muzip haber sitesi "zaytung.com"un yazarlarının ürettiği bir parodi olduğunu düşündüm. Bültenin İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından basıldığını gördüğümde bile ikna olmamıştım. Tekrar tekrar kontrol ettikten sonra ancak bunun kötü bir şaka olmadığına inandırabildim kendimi.

Belediyenin, İstanbul'un tarihî yarımadasının şeklini değiştirme planından bahsediyorum. Mevcut taslak, bütün dünyanın malûmu, koçboynuzundan geliyor, yani Altın Boynuz. Belediye'nin önerisi, 715 hektarlık araziye doldurarak boynuzun altına ampul şeklinde bir tümör yerleştirmek. Eğri oturup doğru konuşalım. Bu "çılgın proje" falan değil, düpedüz delilik. Estetik ifadelerle söylersek, Paris'in Seine Nehri'ni düzleştirmeye karar vermesi ya da Roma'nın Coliseum'u futbol stadyumuna dönüştürmek istemesi gibi bir şey. Bu, İstanbul'un sadece "dünya mirası" statüsünü kaybetmesine yol açmakla kalmaz, UNESCO koridorlarında İstanbul'un adını ağzına alanı, binadan yaka paça dışarı atıverirler.

İstanbul'a yeni bir eklenti yapmak abesle iştigal... Bir milyon kişilik bir toplanma mekânı inşa edilecek. Dua edelim de bu bir milyon insan, güneşten ya da yağmurdan korunmak istemeyecek ya da tuvalete falan ihtiyaç duymayacak kadar metanetli olsun. Neyse ki en azından şimdilik, tarihî yarımada yeni yapılar inşa edilmesi kati olarak yasak.

Bir de umalım ki yine o bir milyon insanın büyükçe bir kısmı uçmayı biliyor olsun, zira şehirde hayat durmadan onları o buluşma noktasına getirmenin daha iyi bir yolu yok. Tabii hemen yakınlarda, her gün yolculuk eden 1,7 milyon kişiyi taşımak için inşa edilen Yenikapı metro istasyonu var. Düşünün bir bunun üstüne bir milyon yeni yolcu daha eklenecek...

Bu bir milyon insanın, eğer İstanbul'un bir çirkinlik tapınağına dönüşmesini protesto etmiyorlarsa ne amaçla biraraya geleceğini söylemek zor. Kaldırımlardaki kısır gelişimi faşizm ile izah etmek ise, şöhretleri gösterişsiz bir dirilişle geri dönen Nazi Almanyası mimarı Albert Speers'in, İtalyan mimarlar Giuseppe Terragni ve Marcello Piacentini'nin yalın anıtlarına hakaret olur.

Yenikapı'ya yapılacak yeni İrâdenin Zaferi'ni kim tasarlıyor? Kimse bilmiyor. Tartışmaya açılmadan oldubittiye getirildi. Çevresel etkilerini kim hesapladı? Marmara'daki akıntılara ne olacak? Telâşe memuru gibi görünmek istemem ama fay hattının geçtiği bir yerin kıyısına, gelgitin ya da tsunaminin vuracağı geniş bir düzlük yapmak mantıklı mı? Proje İstanbul Belediyesi'nin çalışmasıymış gibi tanıtıldı ama daha çok ta Ankara'da tasarlanmış da İstanbul'a zorla dayatılıyormuş hissi var.

Bu daha üzücü, çünkü Yenikapı ulaşım merkezi ve arkeoloji parkının tasarımı için uluslararası bir yarışma düzenlenmişti. En azından şeffaf bir yarışma. Aksaray'da ve metro istasyonu çevresinde, etrafla nispi ölçekte iki yeni meydan yapılması öngörülüyor.

En kötüsü de, projenin Türk basınında yansılma biçimi. Sanki doğal bir olaymış gibi, güneş tutulması yaşıyormuş gibi sorgulanamaz bir muamele yapıldı. İstanbul ahalisinin ve onların seçilmiş temsilcilerinin kentlerinin çıkarı adına konuşmasının vakti geldi. Kimsenin, tarihî yarımada, arabaların tünelden geçtiği sekiz şeritli bir otobanla çevrilecek olmasını umursamaması hayret verici. Ticari ve özel arabaların akıbetini izleyen insanlar, artık İstanbul'da üçüncü sınıf vatandaş oluyor.

Bizanslılar en azından şehirleri için mücadele vermişti. İstanbul'un bugünkü hükümdarları mücadelesiz teslim oldular.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hem kırmızı hem kare

Andrew Finkel 01.07.2012

Çok uzun zaman önceymiş gibi geliyor. Kızımızın bir işi ve kendine ait bir yaşamı var. Ama bir zamanlar kedi gibi miyavlayan, havaya yumruk sallayan küçük bir yavrucuk vardı; tıpkı bizim onun anlamaya çalıştığımız gibi, o da dünyayı anlamaya çalışıyordu. İşgüzar arkadaşlarımız sürekli okumamız için çocuk bakımı kitapları veriyordu. Onların arasında en aklımıza yatanı Selma Fraiberg'ün, çocuk gelişiminin evreler içinde oluştuğunu ortaya koyan ve Jean Piaget'nin izlerini taşıyan The Magic Years (Sihirli Yıllar) kitabıydı.

İki yaşındaki bir çocuğun kendisini dünyanın merkezinde gördüğünü ya da en azından herkesin, dünyayı, onun gördüğü gibi algıladığına inandığını öğrendik. Çocuklar ancak üçüncü evreye (yedi yaş) geldiklerinde, farklı bakış açıları olabileceğini ve evrenin kontrolünün onlarda değil, kendilerinin evrenin kontrolünde olduğunu anlayabiliyor.

Türk dış politikasının Piaget'nin ikinci evresinde takılı kaldığını ve Şam'ın keşif uçağını düşürmesine Ankara'nın gösterdiği tepkinin, duraklamış gelişimin kanıtı olduğunu söylemek değil niyetim. Aksine, çocuk gözüyle dünyaya bakan biri varsa, o da, kendi nüfusunun yarısından fazlasıyla empati kuramayan Baas rejimi. Türkiye hükümetinin krizi idare etme biçiminde, tersine, kararında bir olgunluk vardı (dördüncü evre). Birtakım soyut hesaplamalar yaptı, hoşnutsuzluğunu dile getirdi, güvenliği konusunda daha ciddi tehditlere göğüs gereceğini gösterdi, fakat bir yandan da manasız bir savaşa girme riskini de almadı.

Eğer bir sorundan söz edeceksek, o da, hükümetin makul davranırken bir yandan da kendi kamuoyuna küçük çocuk muamelesi yapması; Türkiye kendi bölgesinin merkezindeymiş de artık dış dünyaya bağımlı değilmiş gibi gerçek dışı bir beklenti yarattı.

Türk pilotları hala kayıpken, hatta komşunun hasmane olduğu anlaşılan uçaksavar ateşi nedeniyle öldükleri tahmin edilirken, rahmetli "sıfır sorun" politikasının bahsini açmak yersiz olurdu. "Sıfır sorun", barış ve çatışmadan uzak durma amacı güttüğü ölçüde, takdire şayan bir doktrin. Türkiye'nin kutuplaşmış dünyanın Soğuk Savaş zihniyetinden kurtulma yöntemi bu. Ama Türk kamuoyuna, Türkiye'nin sorunlarından kurtulabileceği ve sırf Ankara istediği için İran, Suriye ve Irak'ın hizaya geleceği fikrini aşlamak tehlikeliydi. Türkiye'nin ihtiyatla kazandığı savaş sonrası ittifaklarının gelecek yüzyılda daha değersiz olabileceğini göstermesi açısından da tehlikeliydi. Ve bu mantığın en büyük yanılgısı, Türkiye'nin AB üyeliği ihtimalini elde etmedeki başarısına zarar vermesiydi.

Türkiye'deki hükümete yakın köşe yazarlarını okurken, Suriye krizinin Şam'daki zalim rejimden değil, Türk ordusu ve bazı Batılı müttefiklerinin, Türkiye'yi Soğuk Savaş'ın çetin gerçekliği içine geri çekmek üzere hazırladığı komplodan kaynaklandığını öne sürenleri mazur görmek lazım. Bu, oyuncağını düşüren küçük bir çocuğun vereceği tepkiyle aşağı yukarı aynı.

Çocukların üçüncü evreye geçebilmek için örtüşen kategoriler olabileceğini fark etmesi gerekiyor. Örneğin, kırmızı bir kare aynı zamanda hem kırmızı hem de kare kategorisine aittir. Türkiye'nin gücü, dünyada oynamak için karmaşık bir role sahip olduğunu ve bunu farklı kimlikler geliştirerek oynamak gerektiğini fark etmesi anlamına geliyor. Kendini sadece "kendi" kategorisinde tanımladığı sürece hiçbir yere varamaz.

Dünyanın karmaşık bir yer olduğunu reddetme konusundaki son tehlike de aslında Türkiye'nin kendisinin karmaşık olduğunu reddetmeye yol açar. Muhalefete karşı hoşgörüsüz olmaya ve otokrasiye neden olur. İnsanlar gibi, uluslar da dünyayı anladıkları için kendilerini iyi hissederler, güneş kendi şahsiyetlerinin etrafında döndüğü için değil. Kibir sadece bir hata değildir; aynı zamanda çocukçadır da.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saklanacak yer yok

Andrew Finkel 08.07.2012

Bu tehlikeli yolculuğa çıkmaya kararlı olduğumun haberini aldıklarında, bu gazetenin yöneticileri gitmemem için yalvardılar. "Asla geri dönemezsin" dediler. Sonra tehlikeli alaya aldığımı görünce, bu kez şantaj ve tehditlerle beni durdurmaya çalıştılar. "Bundan ancak düşman için kara propaganda yaparak kurtulabilirsin" diyerek sinsi sinsi güldüler. O da işe yaramayınca, rica ettiler: "Hükümet zaten bizden nefret ediyor. Wall Street Journal gibi büyük bir belaya saplanmamızı istemezsin." Gerçek bir gazeteci gibi davranmaya kararlıyım. Gecenin bir yarısı bavulumu toplayıp sıvışverdim.

Keşke onları dinleseydim. İşte burada, Londra'dayım. Vaziyet, tahmin edilemeyecek kadar fena. Kara, uğursuz bulutlar şehrin üzerinde geziniyor. Belli ki daha da fena olacak. Bir şekilde tüyebilecek olanlar çoktan kaçış planlarını hazırladı. Hormonlu King Kong misali bir canavar ufukta bizi dikizliyor. Adı ne mi? 2012 Yaz Olimpiyatları. Yoluna çıkan her şeyi yok edecek.

Parlak şortlarıyla yerinde sayan, arada bir de yüksek engellerin üstünden atlayan birkaç atletin böylesi bir tahribata yol açabileceği kimin aklına gelirdi? Doğrusu bu atletlerden ziyade, oyunları izlemeye gelen milyonlarca ziyaretçiyle alakalı... Şehrin nüfusu 11 milyon artacak diyor bazıları. Kimse altı milyonun altında bir sayıdan söz etmiyor. Bu, ulaşım durma noktasına gelecek demek. Londra'nın merkezindeki bütün metro durakları izdiham korkusuyla kapatılacak, ya da en azından trenden inebileceksiniz ama binemeyeceksiniz.

Bundan bir tek, Olimpiyatlar'ın çokuluslu sponsorları ve onların misafirleri fayda sağlayacak. Trafikte VIP şeritler olacak ve ambulanslar dahi, sirenleri açık olmadığı müddetçe bu şeritleri kullanamayacak. Dolayısıyla Olimpiyatlar bir dizi oyundan çok, bir tür sıkıyönetim hali gibi. Esnafın kendi dükkânlarının önünde Olimpiyat kelimesini bile kullanmasına izin verilmiyor. Aman ha, Olimpiyat Oyunları'nın yapıldığı alanlardan birine elinizde Pepsi Cola'yla gelmeyin, resmî içecek Coca Cola. Adidas ayakkabı yerine Nike giyenleri yargılayacak bir özel yetkili mahkeme yok. Şimdilik. En tuhafı da resmî lokantanın McDonald's olması. McDonald's ne zamandan beri lokanta yahu!

Karşılaştığım herkes bilet için kuraya girmiş. Bunu başaran bir kişi biliyorum, o da okçuluk bileti kazanmış. Olimpiyat Oyunları'nın en fazla Kuzey Kore parti kongresi kadar eğlenceli olacağı, ordunun Londra'nın kamuya ait binalarının bulunduğu East End yakasına karadan havaya füzeler yerleştirmesiyle ortaya çıktı. Gerekçeleri güvenlik.

Güvenlik, maliyeti müthiş arttırdı. Olimpiyat Oyunları'nın yaklaşık dört milyar doları bulması bekleniyordu ama şimdi bu meblağ yaklaşık 19 milyar dolar olacak ki bazıları gerçek rakamın bunun iki katı olacağını söylüyor. Kuşkusuz bütün bu maliyet pahalı bir şehirde arazi satın almanın bedelini gösteriyor. Ama eğer Britanya ülkeyi daha sportif, daha sağlıklı bir yer haline getirmek isteseydi, 14-18 yaş arası bütün çocukların her birine özel spor salonları satın alıp, gene de kenara para ayırabilirdi.

Şimdi işin düğüm noktasına geldik. İstanbul, 2020 Olimpiyatları için aday. Bu beşinci denemesi olacak. Eğer başvuru, tıpkı Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığı gibi birkaç kişiye istihdam sağlamak ve plaj voleybolu sahası kurmanın bahanesiye, o zaman zararı yok. Fakat önceki denemelerin aksine bu kez zayıf bir yarış var. Her ne kadar Bakü ile Doha da adaylığını koyduysa da, tek gerçek rakip Madrid ve Tokyo. Hatta İstanbul kazanabilir bile.

Ben şimdiden kaçış planını hazırlamaya başladım.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tony Blair kafası

Andrew Finkel 15.07.2012

Etek boyu için doğru olabilir, ama aynı şeyi demokrasiler için söylemek mümkün mü? Derler ki, eğer yeteri kadar uzun süre beklerseniz, stiller yeniden moda olur. Peki bu siyaset döngüsüne uygulanabilir mi? Başka türlü söyleyeyim, bir sefer de değil, tam üç kez yenilgiye uğramış bir parti, nasıl olur da yeniden iktidar için güvenilir bir aday olur?

Bunu CHP için söylemiyorum, yani en azından şu an için. Tam olarak Tony Blair ile aynı yaştayım, dolayısıyla Margaret Thatcher'ın 1979'da iktidara gelişini, üç kez genel seçimleri kazanmasını, bir kez kendi partisi içinde güvenoyu kaybetmesini ve 1990'da iktidar koltuğunu John Major'a devretmesine tanıklık eden bir neslin üyesiyim.

John Major, 1992'deki seçimi kazandı ama kurduğu hükümet halkın güvenini hiçbir zaman kazanamadı. Başkanlığının ilk dönemlerinde Kara Çarşamba -George Soros'a bir milyar doların üstünde kazanç getiren devalüasyon krizi- yaşandı. Sonra bir dizi küçük seks ve yolsuzluk skandalıyla çalkalandı. Her ne kadar Thatcher dönemindeki gibi kötü olmasa da, artık seçmenin gözünde hiçbir şeyi doğru yapamayan beceriksiz bir liderdi.

Major'dan sonra, Tony Blair başkanlığında "Yeni" İşçi Partisi iktidara geldi. Önceki İşçi Partili liderlerin aksine, Tony Blair, zamanı Thatcher öncesine döndüreceği vaatleriyle seçmeni ürkütmedi. Blair'in sandıktaki muhteşem cazibesi, büyük değişimler vaat etmesinden değil, Muhafazakâr Parti'nin politikalarını bizatihi Muhafazakârlardan daha iyi uygulamaya söz vermesinden geliyordu.

2001'de Kemal Derviş'le yapılan bir söyleşi hala aklımda, bakan olduğu dönemde ülkeyi derin bir ekonomik krizden çıkarmaya çalışıyordu. Siyasi hırslarını alenen konuşma bakımından çekingendi, ama Britanya'nın Yeni İşçi Partisi gibi bir partinin gerekliliğinden dem vuruyordu. Sıradan insanların bağ kurup anlayabileceği bir dil kullanarak Türkiye'ye sosyal demokrat bir gelecek sunan bir parti.

Tony Blair'i başbakanlığı ve Irak Savaşı'na verdiği destek konusunda eleştirmek mümkün, ama buna rağmen art arda üç kez seçim kazandı. Üstelik bir seçim yenilgisinden sonra değil, başbakan olduğu dönemde istifa etti. Fakat son döneminde İşçi Partisi de seçmenin gözünde artık hiçbir şeyi doğru yapamayan parti noktasına geldi ve bugün iktidarda olan Muhafazakâr-Liberal koalisyonu karşı seçimleri kaybetti.

Sonuçta Tony Blair'den ders çıkaran Kemal Derviş ya da CHP değil, Tayyip Erdoğan ve AKP oldu. 1997'deki Yeni İşçi Partisi gibi, AKP de 2002'de ürkütücü olmadan seçimleri kazanmayı başardı. Bunu da "biz" ve "onlar" üzerine kurulu stratejiden feragat ederek yaptılar. Tayyip Erdoğan'ın Necmettin Erbakan ya da Recai Kutan gibi

siyasi üstatlarıyla ilişkisini kesmesi, Tony Blair'in, selefleri Neil Kinnock ya da Michael Foot ile arasına mesafe koymasından çok daha dramatikti. Tıpkı Tony Blair'in kapitalizmi Margaret Thatcher ve John Major'dan daha iyi idare edebileceğini vaat etmesi gibi, Tayyip Erdoğan da rakiplerinin Avrupa ve özelleştirme yanlısı duruşlarını arsızca arakladı ve bu taahhütleri büyük bir başarıyla yerine getireceğinin güvencesini verdi. ABD'nin Irak işgalini dahi destekledi -yerine getiremediği tek vaattir bu.

Bunların hepsi üç dönem önceydi -ve eğer Britanya, herhangi bir konuda peşinden gidilecek bir emsalse, AKP de artık yorulmuş ve seçmenin gözünde doğru yapacağı az şeyin kaldığı bir aşamaya gelmiş olmalıydı. Fakat olmadı, çünkü muhalefet, tıpkı vaktiyle AK Parti'nin onlardan çaldığı gibi, iktidarı kazanmak için AK Parti'den çalmak gerektiğinin farkına varamadı.

Yine de işler hükümetin istediği gibi gitmiyor. Mavi Marmara'dan geçen ekim ayında Hakkari'de ölen 24 askere, Uludere'den RF-4E jetinin düşürülmesine, futbol ligindeki yolsuzluğa karşı toleranstan yargı reformundaki karmaşık gidişata kadar hükümet giderek dümenin kontrolünü kaybediyormuş hissi veriyor. Fakat seçmenin büyük bir bölümü muhalefetin ürkütücü bir şey yapacağından korkuyor. CHP yeniden iktidarda olmak isterse, AKP'nin bıraktığı bütün reform politikalarını yerine getireceğine söz vermeli. Merkezi çalıp yerleşmeleri lazım.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dördüncü Madde

Andrew Finkel 29.07.2012

Süleyman Demirel'in en çok alıntılanan sözlerinden biridir: "Demokrasilerde çare tükenmez." İşin acıklı tarafı, tam da demokrasinin biçare kaldığı ve olası bütün seçeneklerin tükendiği noktada alıntılanır bu söz. Toplumlar değişemediklerinde ya da bir duvara doğru ilerlediklerinde ve direksiyonu kıramayacakları noktaya geldiklerinde çürürler. Demokrasileri diri tutan, alternatif duygusudur.

AK Parti uzun süre bir iyimserlik algısı yaratmayı başardı. Ekonomik büyüme, Türkiye'nin dışarıda daha fazla saygı görmesiyle birleşti. Tabii herkes bu fikirde değil, ama en azından son seçimde oyların neredeyse yüzde 50'sini topladılar. Bu arada hükümet de gitgide küstahlaştı. Bunun en iyi açıklaması da, asla hata yapmadığı değil, ama gittikçe daha rakipsiz olduğuna inandığı için eleştiriye görmezden gelmesiydi. Burada kilit soru; acaba muhalefetin zayıflığı mı Türkiye'nin de-facto tek partili bir devlet olmasına olanak sağlıyor?

Geçen hafta ana muhalefet lideri Kemal Kılıçdaroğlu ile bir saatlik bir görüşme yaptım. Şimdi daha fazla onun kontrolünde olan CHP'nin güvenilir bir alternatif olup olmadığını görmeyi niyetim. Bazılarınız, Taraf 'ta pazartesi ve salı günü yayımlanan söyleşiyi okumuşsunuzdur. Bu yüzden kendi kararınızı verebilirsiniz.

Söylediği birçok şey anlamlıydı. TRT'yi kendi hükümetini eleştirebilen bir yayın organına dönüştürmeyi vaat etti. Şeffaflık ve hesap sorabilirlik sözü verdi. Diğer konularda daha çekingendi ama en azından Kürt sorununu insan hakları temelinde ele alacağına söz verdi. Geçmişte partisinin, iktidar olmayı hedeflemekten ziyade iç entrikalara yoğunlaştığını da itiraf etti. Ve sanırım partisinin henüz iktidarı güvenilir biçimde talep edecek noktaya gelmediğini herkesten daha iyi biliyor. Bunun için 2011'de kendi partisine değil, AK Parti'ye oy veren yüzde 15'lik seçmeni ikna etmesi gerekiyor.

Bu nasıl olabilir? Ekonomi çökebilir. Bütün Türk Hava Kuvvetleri esrarengiz biçimde gökten düşürebilir. Fakat eğer CHP, AK Parti'nin yanlış bir şey yapmasını beklemek yerine, doğru şeyi yaparak ikna edici bir iktidar adayı olabilirse herkes için çok daha iyi olur.

Bir önceki yazımda söz ettiğim gibi, Kemal Kılıçdaroğlu'nun Tony Blair'in "Dördüncü Madde Hareketi"ne ihtiyacı var. Bu olay 1995'te, İşçi Partisi'nin muhalefetteki 16. yılında gerçekleşti. Tony Blair, 1918 tarihli orijinal parti tüzüğü'nün Dördüncü Maddesi'ndeki "üretim araçlarının kamusallaştırılması" hükmünü kaldırdı. Böylece seçmeni, evvela partisinin katı ideologların elinde olmadığına, sonra da Margaret Thatcher'ın doğru yaptığı şeyleri tersine çeviremeyeceğine ikna etti.

CHP'nin Dördüncü Maddesi ne? Doğasında olan ve seçmenin büyük çoğunluğunu ürküten şey ne?

CHP toplumdaki endişelerle yüzleşmek zorunda; çünkü insanlar CHP iktidara geldiğinde derin devleti yeniden inşa edeceğine inanıyor. Farklı olmanın, Kürtçe konuşmanın, başörtüsü takmanın bireyi ekonomik olanaklardan ya da kamusal hayattan uzaklaştırdığı kimlik politikalarını terk etmesi gerekir. Sekülerizmi, bireysel vicdan özgürlüğü olarak yeniden tanımlaması ve askeri kışlasında ve siyasetten uzak tutacağı'nın sözünü vermesi lazım. Türkiye'yi, seküler ve dindar ayrımı ekseninde kutuplaşmaktan kurtarması gerek. Bunun yerine bireysel özgürlüklerin savunucusu olarak tavır alabilir.

Her şeyden öte, cesur olmalı. Bazı destekçilerine değiştiğinin, diğerlerine ise değişmediğinin küçük işaretlerini vermesi, belli ki işe yaramıyor. AK Parti toplumsal farklılıklar konusunda giderek daha az hoşgörülü oluyorsa, CHP'nin daha hoşgörülü olması gerekir.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sırf yapabiliyorsunuz diye

Andrew Finkel 05.08.2012

İşte kimilerini eğlendirecek, kimilerinizi ise ürkütecek bir hikâye. **Taraf**'ın yanı sıra **New York Times**'in internet edisyonunda da bir köşem var. Birbirinden farklı kitlelere seslendiğimi bilsem de konu bazen kaçınılmaz olarak aynı oluyor. Bu konulardan biri, **Yenikapı'da yapılacak olan bir milyon kişilik miting alanını** duyunca yaşadığım şaşkınlıktı. Planı itici yapan, sadece tarihî yarımada'ya vereceği hesaplanmamış zarar değil, durup dururken, bir anda ortaya çıkmış olmasıydı.

Yenikapı'yı geliştirmek için uluslararası bir yarışma düzenlediler, belli ki belediye istememişti. Yarışma bölümleri arasında miting alanı diye bir şeyden söz edilmiyordu. Aslına bakılırsa bu, **Peter Eisenman**, **Charles Jencks** ya da Hollandalı **Mecanoo** gibi prestijli uluslararası ortakları olan Türk firmalarının, büyük bir zaman ve para harcayacağı detaylı şehir planlarının daha mürekkebi kurumadan geçersiz olacağı anlamına geliyordu.

O yüzden, "**kim Yenikapı gibi, metro kazılarında insanlık tarihindeki en önemli alanlardan biri olduğu ortaya çıkan bir yeri deforme etmek ister**" sorusunun yanıtını aradığım bir yazı yazdım. Hükümetin bunu **güç gösterisi** için yaptığı sonucuna ulaştım. Anamlı olduğu için değil "**yapabildikleri için**" yapıyorlardı. Okyanusun öte tarafındaki editörlerim, köşeye "**İstanbul'u Yok Etmek**" başlığını attılar. Fotoğraf editörleri de, İstanbul'u sönük gösteren bir fotoğraf bulmak için sanırım arşivleri karıştırdı.

Yenikapı fotoğrafı kullanmadılar. Onun yerine Zorlu Centre'ın inşaat hâlindeki fotoğrafını seçtiler. Biraz mahcup oldum. Şans eseri Londra'da binanın mimarı **Emre Arolat**'ın bir konferansına katılmışım. Konferans **Charles Jencks** ile onun arasında geçen ikili bir sohbete dönüştü. Nazik ve duyarlı bir adama benziyordu. Doğru bir tesbitle, İstanbul'un üzerindeki laneti, demokratik planlamadaki başarısızlığın bir sonucu olarak tanımladı. Kenti ilgilendiren bütün kararlar, ta Ankara'da alınıyordu. Üçüncü Köprü, Nâzım Planı'nda yer almıyor bile ama tabii ki bu ve bunun gibi **İstanbul'un geleceğini planlamak için atılan her türlü adım bir şakadan ibaret.**

İşin ironik tarafı, eğer İstanbul gerçek anlamda demokratik olarak yönetilseydi, Zorlu Centre gibi devasa ve dayatmacı bir bina asla inşa edilmezdi. Kentin en kalabalık noktalarından birindeki bu koca yapıya kaç kişinin girip çıkacağı hakkında bir fikri olanınız var mı? Yoktur herhâlde. Üçüncü Köprü için kaç yüz bin ağacın katledileceğini bilen de yok. Kimse bunun hangi trafik sorununu çözeceğini etüt etmedi. Karadeniz kıyısı boyunca devasa bir kentleşmeye ve İstanbul'u yaşanmaz hâle getirecek geri dönüşü olmayan bir iklim değişikliğine yol açıp açmayacağı üzerine çalışan da olmadı.

Ergenekon Davası'nın her nüansını sanki dünyanın en önemli meselesi gibi haber yapan **bu gazete bile**, cuma günü baskısında, **üçüncü havalimanı haberini sanki yeryüzündeki en doğal olaymış gibi işledi.** En iyi bildiğim Avrupa kenti Londra'da, hükümetin Heathrow Havalimanı'na üçüncü bir pist inşa etmesi bile söz konusu olamaz, çünkü halkın protesto gösterileriyle kıyameti koparacağını bilirler. Daha fazla hava trafiği gürültüsünü kimse istemez. Ama ne hikmetse **İstanbul'da kimse üçüncü havalimanının tam olarak nerede olacağını, hangi sorunlara çözüm getireceğini ve hangi yeni sorunları yaratacağını bilmiyor.** Yetkililer niye endişe etsin ki o zaman. Yapar da yaparlar, ne de olsa yapabiliyorlar.

Ergenekoncular meğer ne ahmakmış. Ülkeyi gerçekten ele geçirmek isteselerdi, tek yapmaları gereken TOKİ'de bir iş bulmaktı. **İstanbul hâlihazırda idari emirle yönetiliyor; sıkıyönetimin kibar biçimiyle yani.**

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dr. Davutoğlu ve Mr. Hyde

Andrew Finkel 12.08.2012

Bütün büyük esrarengiz olaylar gibi, bu da bir tweet ile başladı.

Eski milletvekili ve Dış İlişkiler Komitesi üyesi **Suat Kınıklioğlu**'nun Twitter'da takipçisiyim. Gerçekten makul bir insan. Eskiden yazdığım **Today's Zaman**'daki akliselim seslerden biri.

Yaklaşık iki hafta önce **"Davutoğlu'nu Savunmak"** başlıklı bir yazı yazarak, Dışişleri Bakanı'nın Cumhuriyet'in gördüğü en olağanüstü Dışişleri bakanlarından biri olduğunu kanıtladığına ilişkin giderek büyüyen eğilime destek verdi. Kınıklioğlu'nun, Davutoğlu'nun davasını destekleme zorunluluğu hissetmesinin elbette bir nedeni var. Artık Türkiye yurtdışında, kendine güvenli imajını bir ay önce olduğu hâliyle bile yansıtmıyor. Yorumcular Türk dış politikasını tanımlarken giderek daha fazla "naif" ya da "aşırı hırslı" gibi ifadeler kullanıyor. **Metin Münir** bu hafta **Milliyet**'teki köşesinde bu türden eleştirileri şöyle özetliyor: "Hükümet, Sünni eğilimleri, Yahudi düşmanlığı ve dış politika yoluyla içeride puan toplamak için bu [milli çıkar] kaideden saptı. Bunun bedelini ödemeye başladık."

Bana kalırsa "sıfır sorun" politikası **Mavi Marmara** vakasıyla birlikte battı. Düşmanlardan dost yapmaya çalıştığı için kimse Türkiye'yi suçlayamaz elbette. Kabahat, Ankara'nın kendi yaptığı propagandaya kendinin inanmaya başlamasında. Bir Türk jeti, hâlâ anlamadığımız nedenlerden ötürü semalarda kaybolduğundan ve İran Genelkurmay Başkanı **Hasan Firuzabadi**, Türkiye'de de Suriye'dekine benzer bir sivil şiddet olacağı tehdidiyle lanet okuduğundan beri, Ankara'nın, her şey kontrol altında tavrı giderek daha isabetsiz görünüyor.

Davutoğlu'nun yardımına koşan sadece Suat Kınıklıoğlu değil. "Sürekli Sayın Bakan'a hakaret etme sığılığına düşenler, utanmasa Suriye sınırımızı onun çizdiğini, Baas'ı onun icat ettiğini söyleyecek" dedi **Hüseyin Çelik** basın açıklamasında ve devam etti: "Herkes bilsin ki cari olan Sayın Ahmet Davutoğlu'nun değil, AK Parti hükümetinin dış politikasıdır."

Onu savunmaya meraklı bu kadar insan varken, Dışişleri Bakanı'nın ilk uçakla Burma'ya gitmesine şaşırmadım.

Fakat Kınıklıoğlu bu haftaki köşesinde Türk-İran ilişkilerinin şimdiye kadarki en düşük seviyede olduğuna dikkati çekti. Hatta bugüne kadar hep yanlış bir dayanak üzerine kurulu olduğunu söyledi: Ankara Tahran'ın sırtını kaşıdığında Tahran da bunun karşılığını verecekti. "İran'a paha biçilmez bir diplomatik sermaye harcadık ve karşılığında çok az şey aldık. Kurnaz İranlılar hep Türkiye'yle özel bir ilişkiyi benimsemiş gibi davrandılar. Ankara'dakilerin çoğu bunun doğru olduğuna inanmaya fazlasıyla can atıyordu."

"Arap Uyanışı'nın en değerli sonucunun, Türkiye'nin Ortadoğu konusundaki romantizmini öldürmesi" olduğunu öne süren Kınıklıoğlu'na göre, "Bu naif romantizm en çok da Türk muhafazakârları arasında görülüyordu".

Yazısına övgüler yağdıran tweet'lere cevap olarak, bunun iyi bir yazı olduğunu söyledim, fakat Ahmet Davutoğlu'nun Türk dış politikasının becerikli mimarı olarak yüceltmesiyle çelişmiyor muydu? Eğer Türk dış politikası yanlış bir dayanak üzerine kurulduysa, o zaman yolunda gitmeyen şeylerin sorumlusu kim?

Yeni yeni fark ediyorum; Türk dış politikasını iki kişi yapıyor. Biri, Türkiye'nin prestijini arttırmak için adım adım çalışan, realistik bir bakış açısı olan, iyi Dışişleri bakanı. Diğeri de gururun ve duyguların, sağduyunun önüne geçmesine izin veren kötü Dışişleri bakanı. Suat Kınıklıoğlu tweet'ime yanıt verince kanıtlanmış oldu: "Dış politika kararlarını veren tek yönetici Davutoğlu değil." Kimden bahsediyor olabilir acaba?

Robert Louis Stevenson'ın ***Dr. Jekyll ve Mr. Hyde*** romanını gençken okumuştum. Romanda iyi doktor, canavar Mr. Hyde'in kölesi olarak karşımıza çıkar. Tabii sonra ikisinin de aynı kişi olduğu ve Dr. Jekyll'ın kendine tuhaf bir iksir enjekte ederek kendi karanlık tarafının kontrolü ele geçirmesine izin verdiği anlaşılır. Bir aşamadan sonra Hyde tarafını kontrol edemez hâle gelir ve hâkimiyet tamamen ona geçer. Hikâyenin Türk versiyonunda dış politikayı bir kişiyi yönlendiriyormuş gibi görünüyor, ama gerçekte başka biri daha olabilir. Ya da sözü **Robert Louis Stevenson**'a bırakalım:

"Her geçen gün, aklımın her iki tarafından da, ahlaki ve entelektüel olarak, durmadan hakikate daha fazla yaklaşıyorum; kişi aslında tek değil, aslında iki."

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özür

Andrew Finkel 19.08.2012

Yazarımız yıllık izninin bir bölümünü kullandığından bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adını koymak

Andrew Finkel 26.08.2012

Türkiye haberlerini ilk yapmaya başladığımda, Türkiye’de yaşayan biz yabancı muhabirlere ısrarla **“Kürt sorunu diye bir şey” olmadığı** söyleniyordu. Bugün de, çözümünün olmadığını söylüyorlar. Bu da bir tür ilerleme sayılabilir.

Tabii sadece ortada bir sorun olmadığı değil, aynı zamanda olmayan bir şeyi tırmalama konusundaki ısrarımızla **bizim de sorunun bir parçası olduğumuz** söylendi. Onlara göre, Türkiye’nin karşısındaki tek gerçek sorunun, terör sorunu olduğunu anlamamıştık. Şiddeti, siyasi taleplerin iletilmesinde bir araç olarak kullanmak hiçbir uygar toplumda kabul edilemezdi.

Bu dediğim 20 yıl önceydi. **Turgut Özal**’ın 1991’de, sokakta Kürtçe konuşmanın, hatta duşta Kürtçe şarkı söylemenin suç olduğu 1983 tarihli yasanın iptaliyle ilgili kararı üzerine bir haber yapıyordum. O zaman için bu radikal bir reformdu.

Özal o dönem, bugünküne çok benzer bir durumla karşı karşıya kaldı. **“Stratejik derinlik”** kadar havalı olmasa da **“aktif dış politika”** adını verdiği teorinin mimarıydı. Irak’ta savaş çanları çalmaya başlamışken, kendi vatandaşlarının kimliğini inkârda ısrar etmesi hâlinde, Türkiye’nin barış sürecinde rol alamayacağı aşikârdı. Türkiye, kendi Kürt nüfusu; Kürt dilinde üniversitelerin olduğu, Kürtçe konuşan yerel meclislerin bulunduğu Kuzey Irak’tan daha az haklara sahipken, nasıl olur da sınırın öte tarafında yaşananları etkilemek gibi bir isteğe kapılabilirdi?

O dönem ben ve meslektaşlarım, **Türkiye’nin kuma çizgi çizmekte sürekli olarak başarısız olduğunu** söyledik —bunu son yirmi yılda o kadar çok tekrarladım ki, yeniden dile getirirken affınıza sığınıyorum. Çizginin bir tarafında muhalefet, protesto ve azınlık hakları talebi vardı. Bunlar demokratik bir toplumun meşru eylemleriydi. Diğer tarafta şiddet ve şiddete teşvik vardı. Hiçbir demokratik toplum, canın ve malın hunharca yok edilmesini hoş görmez. Fakat Türkiye çizgiyi çekemediği sürece bunun sonuçlarına katlanacaktı. Bunun en büyük sonucu da şiddeti meşrulaştırmak olacaktı.

Türkiye’nin, kuma çizgi çizse dahi, bu sonuçlarla uğraşmak zorunda kalacağını ciddi biçimde öne sürenler vardı. Her türlü taviz, er ya da geç ülkeyi iki parçaya ayıracak, ister istemez çivinin keskin ucu olacaktı. Ulusalçılar Katolikler gibidir. İlk günaha ve kötülüğün hepimizin kalbinde gizli olduğuna inanırlar. Bu teoriye göre hükümet ağzıyla kuş tutsa kimseye yaranamaz. Anadil hakkı, Kürtçe televizyon talebini, bu, Kürtçe eğitimi, o da Kürtçe konuşulan yerel meclis talebini getirir; sonra bir bakmışsınız bağımsız Diyarbakır AB üyelik kuyruğunda dirsek atıp Ankara’nın önüne geçmiş.

Politikacıların uzlaşından uzak durmasının bir başka nedeni de, her zaman onları utandıracak bir radikalın ortaya çıkacağı korkusuydu. **PKK Light ile müzakere edebilirsiniz ama her zaman kalıcı barışı engellemekten çıkar sağlayacaklar olacaktır. Zorbalık ve terör yardımıyla iktidar ve prestij sahibi olanlar bir gecede**

demokrat olamazlar.

Bu hükümetin bazı reformlar yaptığı doğru. Kısaca özetlersek, Türkiye’de artık kendini Kürt addetmek suç değil. Fakat bir korku daha var ki, hükümeti daha büyük reformlar yapmaktan alıkoyuyor. Bunu yaparsa, PKK değilse bile Kürt muhalefeti ödüllendirmiş gibi görünecek. Hatırlarsınız; Kürt açılımını ani bir kapanışa çeviren bu olmuştu.

Şimdi bize, sorunun PKK’nın şiddetle hiçbir şeyin çözülemeyeceği gerçeğini görememesi olduğunu, hatta Türkiye’nin bunu kanıtlamak için savaşa girmeye bile hazır olabileceğini söylüyorlar. Türkiye meselelerin adını koyabilseydi çok daha iyi olurdu.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cape Town’dan notlar

Andrew Finkel 02.09.2012

Bu köşeyi dünyanın dibinden yazıyorum. Son birkaç günümü Cape Town’da, gayet tuhaf bir etkinlikten haber yazarak geçirdim. Dört yılda bir toplanan Kongre’nin ikinci gününde söz alan Güney Afrika lideri **Jacob Zuma**, **“Sosyalist Enternasyonal, dünyanın ilerici güçlerini biraraya getiriyor”** diye başladı konuşmasına.

Kongre, tuhaf dostları da biraraya getiriyor: Fransa Sosyalist Parti üyeleri, Yemen’den katılan tek bir delege, Arnavutluk, Arjantin ve Avustralya’dan sosyalistler. Birinci Dünya ülkeleriyle, hafızaları meclis siyaseti ile sınırlı olan ve hayatları otoriter devlete ve diktatörlüğe muhalefet etmekle geçmiş geliştirmekte olan ülkelerin bir karışımı gibi. Kimilerine göre düşman Goldman Sachs ve finansal deregülasyon, kimilerine göre ise sömürgecilik ve emperyalizm ve dokunabildiğiniz bir düşman.

Evsahibi Afrika Ulusal Kongresi (ANC) için bu etkinlik, kuruluşunun 100. yıldönümünü kutlamak için iyi bir vesileydi. Muhalefeti kurumsal ırkçılığa yönlendiren ve şu an iktidarda olan partinin, bir anlamda Sosyalist Enternasyonal’in “poster çocuğu” olduğu söylenebilir.

Cape Town; ülkedeki refahın, aslında yanı başında duran kargaşadan çok da uzak olmadığını hatırlatan ve Güney Afrika dışında komşu ülkelere gelen göçmenlerle dolu gecekondualarını saymazsak, Avrupa’yı andıran bir şehir.

Sosyalist Enternasyonal Kongresi CHP için, bir önceki liderlerinin onları mahkûm ettiği “ashab-ı kehf” hâinden çıkma vesilesiydi. **Kemal Kılıçdaroğlu**, Jacob Zuma’dan bile bir oy fazla alarak, 72 oyla, Sosyalist Enternasyonal’in başkan yardımcılarında biri seçildi. Akşam yemeğinde kendisine eşlik eden basın grubuna, **“Dünya artık yeni bir CHP’nin olduğunun farkında”** diyerek, şimdi onları bekleyen zorlu görevin, seçmeni geri kazanmak olduğunu ifade etti.

Bu zaferi, Paralimpik Oyunları’nda madalya kazanmakla karşılaştırmak yersiz olurdu. **CHP, dünyaya, Türkiye’de birden fazla ses olduğunu göstermeye çalışıyor. BM önderliğinde sürdürülen ve tüm tarafların dâhil olduğu bir Suriye planını sunmak için Sosyalist Enternasyonal’i kullanıyor.** Akan kanın miktarını azaltacak

olması bakımından iyi bir fikir. Fakat aynı zamanda kesinlikle işe yaramayacak bir plan. Bir anlamda Türkiye'nin bugünkü; hiçbir planı olmadan, **Beşşar Esed**'in daha fazla iktidarda tutunamayacağı şansına bel bağlama politikasına ters düşüyor.

Suriye, Kıbrıs ve bir dizi sorun nihai bir bildiriyle çözüme ulaşacak. Bu arada Sosyalist Enternasyonal konusunda, yeni yaylara ve dış kaplamaya ihtiyacı olan eski bir koltuk hissine kapılmamak zor. Kimin konuştuğunu ya da bir program olup olmadığını anlamamız için kullanılan PowerPoint sunumundan daha radikal bir şey yoktu. Liderlikte sorun var gibi görünüyor. **Yorgo Papandreu**'ya karşı zaafım var. Sosyalist Enternasyonal Başkanı, ekonomisi uluslararası piyasalarca falakaya yatırılan bir ülkenin eski başkanına yakışır hararetle bir konuşma yaptı.

Asıl sorun, 1989'dan beri genel sekreterlik görevinde bulunan **Luis Ayala**'da sanki. İyi şarkılara değil, herkesin komşusuna oy verdiği Eurovision yarışması misali yapılan oylamada Ayala bu yıl da yeniden seçildi.

Norveçli bir milletvekiliyle uzun uzun konuştum. İsveç'in eski muhalefet lideri **Mona Sahlin**'e karşı "darbe" yapıldığından dert yanıyordu. Anlaşılan Ayala, kanunnameleri kimin oy verip kimin veremeyeceğine göre düzenleyen komiteyi yönetiyor.

Sahlin kampanya konuşmasında konunun, "Avrupa'ya karşı dünyanın tamamı" meselesi olmadığını vurgulamaya çalıştı. Rakibi Ayala ile Yorgo Papandreu'nun vaktiyle İsveç'e sürgüne gitmelerinden ötürü İsveççe konuştuklarıyla ilgili oldukça dokunaklı bir anekdot anlattı. Hatta Luis Ayala, evinin salonundaki koltukta uyumuş. Her ne kadar artık Ayala'nın taşınması gerektiğini öne sürse de, eski Sol'u anımsatan bir tasvirdi.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şişman kadın ve hükümet

Andrew Finkel 09.09.2012

Şişman ve heybetli bir kadın muz kabuğuna basıp düşmesi, seyirciye gülmesi için verilmiş bir işarettir. Yüzü gözü çamura bulaşmış hâlde su birikintisi içinde otururken, "Hiç de komik değil" diye homurdanmaya başlar; biz daha da kıkırdarız.

Popo üstü oturan şişman kadın, Türkiye'deki mevcut siyasi ortamı özetlemenin bir yolu olabilir. Tepelere, cennete uzanan camiler inşa etmek ya da olsa olsa firavunları etkileyebilecek projelerle tarihî İstanbul şehrini yeniden şekillendirmek isteyen veya kendini yeni Ortadoğu'nun mimarı ilan eden hükümet, bir anda kendini bir haysiyet eksikliğini besler hâlde buluyor.

Elbette birtakım farklılıklar var. Evvela şişman kadın, ne kadar heybetli olursa olsun muhtemelen, başına gelenden, ABD'deki yaklaşan seçimleri sorumlu tutmayacaktır. Washington'ın Suriye'yi işgal etmek için 7 kasımı (ABD seçimlerinin ertesi günü) beklediği varsayımı tamamıyla gerçekdışı. Amerika dışarıda yeteri kadar savaş yaşıyor.

Türkiye'nin 1990'lı yıllardaki PKK ayaklanmasından, Kuzey Irak'ta uçuşa yasak bölgeye destek verme zorunluluğunu sorumlu tutmasını hepimiz hatırlıyoruz. Türkiye şimdi de, PKK şiddetindeki artış nedeniyle,

Suriye'nin kuzeyinde uçuşa yasak bölge ilan etmedikleri için NATO'yu suçluyor. Amerika'nın Saddam Hüseyin'i devirmek için, önlediğinden daha fazla kan dökülmesinden sorumlu olduğunu ve Türkiye'nin 2003'te tezkere Meclis'ten geçmeyince (bilerek değil kazara) nasıl da kendini "şanslı" hissettiğini unutmadık. Şimdi Türkiye, ABD ve NATO'yu, iç siyasetin ve etnik gerilimin keskinleştiği Suriye'ye müdahale etmeye çağırıyor. Ve Türkiye, ayaklanmayı arttıracak bir askerî üs kurulması konusunda Meclis'ten tezkere geçirmeye bile tenezzül etmiyor.

Çamura batmış şişman kadının vaziyeti ile ayaklarını yere basmaya çalışan Türkiye arasında fark var tabii; biri komik, diğeri ise hiç komik değil. Uludere'de 34 köylü hayatını kaybettiğinde ya da İran sınırında Türkiyeli askerler öldürüldüğünde ya da Afyonkarahisar'da cephanelik havaya uçtuğunda ya da çatışmaların yaşandığı ülkelerden gelen yasadışı göçmenlerin cesetleri İzmir kıyısına vurduğunda gülmedik biz. Suriye'deki yangınlara da kimse gülmüyordur muhakkak.

Kimsenin, bütün bu sefaletten AKP hükümetinin sorumlu olduğunu söylediği yok. Sadece şu anda müdahale edemiyormuş gibi görünüyor. İktidara geldiğinde "şanslı" olan bir başbakan, şimdi şansının tersine döndüğünün farkına varıyor. İktidardaki üçüncü dönemine mutlak güçle başlayan hükümet şimdi o gücünün sınırları olduğunu görüyor. Son iki yılda yüzde 9,2 ve yüzde 8,5 büyüyen ekonomi, bu yıl yüzde 3,0 büyümeyle sıkıntıya girecek. Ve bir Türk etkisinin dirilişine önderlik etmeyi uman Dışişleri Bakanı, muhtemelen ülkesine ikinci Nobel Ödülü'nü kazandıramayacak. Herkesle dost olmak istediği için, şimdi Türkiye'nin kendini çok yalnız hissetmesi belki de onun suçu değil.

Fakat eğer bu yaşadığımız tehlikeli zamanlarda kimse gülmüyorsa, hükümet, yüzünü karatahtaya döndüğü anda sınıfın arkasından iş çevirdiğini zanneden öğretmen misali paranoyak reflekslerle hareket ediyor demektir. Yoksa neden basındaki eleştirilere karşı bu kadar hoşgörüsüz, yargının lafını sakınmasına bu kadar hevesli olsun ve neden vaktiyle kendisinin de karşı karşıya kaldığı bir siyasi partiyi kapatma fikriyle oyuncak gibi oynasın. Haysiyetini yitirdiğini hissettiği için hükümet öfke saçıyor ve bunu yaparken de sadece daha absürt görünüyor.

Tek yapması gereken ayağa kalkıp, kendini şöyle bir silkeledikten sonra doğru şeyi yapmaya çalışmak.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Keyfiyet

Andrew Finkel 16.09.2012

Yaşadığım şoku daha dün gibi hatırlıyorum. Kızımın İngiltere'de bir okula kaydını yaptırdıktan hemen sonraydı ve elimize ayrıntılı bir dosya tutuşturmuşlardı. Gelecek iki yılın etkinlik takvimiydi; tatil günlerinin yanı sıra okulda sahnelenecek oyunların tarihleri bile yazıyordu. Tam o dönemde Milli Eğitim Bakanlığı da Kurban Bayramı tatilini iki günden bir haftaya çıkartmıştı. İstanbul'da yaşayınca, hayatımın birçok veçhesine yayılan bu keyfiyet hâline alışmıştım. Birdenbire planlı yaşamak mümkün hâle gelmişti.

Bunu yazarken kendimi mahcup hissediyorum. Başka bir kültürün iklimine uyum sağlamaya çalışan yabancıların gülünç duruma düşebildiğinin epey farkındayım. Fakat ben, ortama fazla uyum sağladığım yetmiyormuş gibi bir de memleketim dediğim ülkenin âdetlerini yabancı ve tuhaf bulmaya başladım. Daha

önemlisi, bu keyfiyet hâlinin oryantal bir toplumun yaradılışıyla ilgili bir durum olmadığını, kasıtlı bir toplumsal kontrol politikası olduğunun farkına vardım. Hayat keyfi olunca, o zaman iktidar da, sıranın başına geçmenin yolunu bulanlara nasip oluyor.

Başka bir örnek vereyim. Türkiye’de kentleşme üzerine akademik çalışma yaptım fakat basındaki ilk işim klasik bir “yapsatçılık” işiydi. Gazetenin her sabah bayie ulaştırılması dâhil, hiçbir ticari planı olmayan bir gazetede çalıştım. İkinci katı çıkmayı bekleyen, tek katlı bir gecekonduydu. Aslında bir stratejisi vardı; o da, hükümete bağlı Etibank’ın her gün birinci sayfadan ilan vermesini sağlamak için gerekli siyasi etkiyi yaratmaya çalışmaktı. Sonunda ilanı geri çeken Özal hükümetiyle, gazetede hissesi olan Sabah Grubu’nun arası bozuldu. Gazete de dağıldı ve Sabah, birkaç yıl sonra, ilan almaya çalışmak yerine bütün bankayı satın aldı.

Türkiye’de bulunduğum süre içinde keyfiyet unsuru kaybolup gitmediği gibi piramidin üst basamaklarına ilerledi. Karar mekanizması da daha az gelişigüzel değil, sadece “besin zincirinin” daha üst kademelerinde vuku buluyor. Eskiden gecekondulu yapanların yanına kâr kalıyordu. Bugünlerde kimse öyle kolay kolay gecekondulu yapamıyor. Tapusu olanlar bile yapsatçılar taşınabilsin diye evlerinden zorla çıkartılıyor. Hükümet oyunun ortasında kuralları değiştirebilir ve insanların buna ayak uydurmasını bekleyebilir. Kısaca neo-Kemalizm diyelim.

Bu arada hayat da daha düzenli görünüyor. O eski kaos hâli artık yok. Her yıl oturma iznini yenilemeye gittiğimde, internetten randevu alıyorum. Randımanlı çalışıyor. Niye benim için sırada beklesin diye birine para ödeyeyim ki? Ama yine de, önemli kararlar konusunda korkunç bir gelişigüzellik var. Bu köşeyi birkaç kez okumuş olanlar, Marmara Denizi’nin altına yapılacak tünel ya da Üçüncü Köprü gibi devasa altyapı projelerinden ne kadar korktuğumu bilir. Bunlar kamuoyuna danışılmadan ya da çevresel etkileri araştırılmadan yapılan ve İstanbul’un bütün kentsel dokusunu yok edebilecek büyük girişimler. Bunları inşa etme kararı da kozmik ölçülerde bir keyfiyet hâlinin örneği.

Bu projelerin olumsuz etkilerini görmek zaman alacak ama sanırım yavaş yavaş “üst düzey bir keyfiyet” sisteminin çökmeye başladığının emarelerini görüyoruz. Eğitim dünyasına dönersek; 4+4+4 sisteminin, hükümetin politika uydurmasından başka bir şey olduğunu düşünen var mı? Artık okul yaşında bir çocuğum yok ama okullar böylesi büyük bir değişikliğe hazır mı, merak ediyorum. Eğitim sistemine vereceği zararı saymazsak, Turizm Bakanlığı’ndan son dakikada gelen Cumhuriyet Bayramı’nın uzatılması önerisi, eski güzel günleri hatırlatıyor.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Karar

Andrew Finkel 23.09.2012

Epey bir vakit önceydi ama hâlâ o zamanki şaşkınlığımı hatırlıyorum.

CNN için Öcalan duruşmasını izlediğim dönemde, tam da İmralı’dan dönerken bir telefon geldi. Anlaşılan, 18 ay önce **Sabah** gazetesi için yazdığım bir makale nedeniyle ben de mahkemelik olmuşum. Biraz sinir bozucuydu. Çünkü yine, meşhur “post-modern darbe” dönemindeki baskı ortamıyla ilgili bir yazıydı ve zaten

Sabah'tan da çoktan atılmışım.

Ceza Kanunu'nun 159. maddesinden yargılanıyordum. "Türklüğü, Cumhuriyet'i, Büyük Millet Meclisi'ni, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif etmek"ten altı yıla kadar hapis cezası öngörülüyordu.

Suçlandığım yazıda, silahlı kuvvetlerin 1998'de Şırnak'taki tavrıyla, 1991'de Şırnak'ta ilk gecemi geçirirkenki ordunun tavrını karşılaştırmıştım. İşin ilginç yanı, ordunun artık daha iyi olduğunu ve bir işgal ordusu gibi hareket etmediğini söylüyordum. Fakat dönemin sansür mekanizması bundan etkilenmemişti.

Savcılığın, dürüst bir eleştiri yapma niyetiyle dile getirdiklerime, böylesi şiddetle itiraz edebilmesine şaşırmıştım. Üstelik savcının yabancı basından birinin peşine düşmesine de ilginçti. O zamanlar, **Time** dergisi ile **Times of London**'a yazıyordum ve açıkçası Türk basınının tabi olduğu kırmızıçizgilerin beni de bağlayacağını aklımdan geçirmemiştim. Fakat asıl şaşırtıcı olan, —gerçi bunu itiraf etmek biraz safça oluyor— 159. Madde diye bir şeyin olmasıydı. Türk ordusunun benden korunmaya ihtiyacı olması, insanın aklına gelebilecek en saçma şeydi. Koca koca silahları olan askerlerin, itibarlarını korumak için baskıcı bir mevzuatın arkasına saklanmak zorunda kalması absürt gelmişti.

Bu tepkimi bu hafta bana hatırlatan birçok neden var.

İlki, hiç izlemedikleri, dahası, yeryüzündeki pek çok insan gibi hiçbir zaman da izlemeyecekleri bir filmi protesto etmek için düzenlenen İstanbul'daki meşaleli yürüyüşler ile Diyarbakır'daki gösterilere katılma daveti almaya başlamam oldu.

Bu konunun uzmanı değilim ama eğer yüce bir ilah varsa, tabiatı gereği, her yeredir, her şeyi bilir ve her şeye kadirdir. Tabiatı gereği ilahi irfan, California'da yaşayan ve şöhret peşinde koşan Mısırlı bir pornocudan korunmaya ihtiyaç duymaz.

Elbette bağnazlığın ve önyargıların, sorgusuz sualsiz süzülerek toplum düzenine yerleşmesine izin verilmemesi görüşüne katılıyorum. Türkiye'deki protestolar en azından ağırbaşlıydı. **#Muslimrage** başlığı altında tweet edilen ve **Newsweek**'in medeniyetler çatışmasını alevlendirmeye çalıştığı manşet haberiyle dalga geçen yorumlar çok daha etkiliydi.

Ve tabii ki, bir dönemin güçlü ordusunun 325 yetkilisine uzun hapis cezaları verildiği cuma günkü dava da kendi duruşmamı hatırlattı. Ben çok daha şanslıydım. Hiç hapse girmedim ve sonunda da "yazıyla işlenmiş suçları" da kapsayan bir af ile dava düşürüldü.

Yine de, her ne kadar adil olduysa da, davamın yargıyla ilgisi olmadığını düşünmeden edemedim. İşin ilginç tarafı, Şırnak ziyaretimde, General Çetin Doğan ile tanışmıştım. Oldukça efendi bir adama benziyordu. Yazımı savcıya şikâyet edenin o olduğunu zannetmiyorum, ama velev ki etti, bunca yıl sonra herhangi bir intikam duygusu içinde değilim.

Balyoz'un adil bir dava olduğunu ya da savunmanın tabiriyle, "bazı delillerin üretilmiş" olduğunu bildiğimi söylersem yalan olur. Ancak ordunun, basının susturulduğu bir sistemi korumaya çalışarak hata yaptığını düşünüyorum. Birazcık olsun ifade özgürlüğünü savunsalardı, cuma günkü duruşmadan mahkûmiyet kararı çıkması çok daha zor olurdu.

Şişedeki hınzır cin

Andrew Finkel 30.09.2012

Şimdiden özür dileyeyim. Açık saçık fıkralar anlatmak pek âdetim değildir, yazıda da bunu yapacak değilim. Ama sanki başka seçeneğim yokmuş gibi hissediyorum. Haydi, aradan çıkaralım. Adamın biri, şişedeki cini uyandırıyor ve ondan tek bir dilekte bulunma hakkı elde ediyor. Mevzubahis kişi bir alfa erkeği olduğundan, boyut onun için önemli. Neyse sonuçta dileğini tutuyor ve “Malafatım yere değsin” diyor. Cin omuzlarını silkip, ellerini şöyle bir salladıktan sonra sihirli kelimeleri mırıldanıyor. Bir ışık parlıyor, puf diye bir duman ve adam bir bakıyor, bacakları yok.

Bu fıkrayı anlatmamın tek bir nedeni var; Türkiye’nin reform konusundaki güncel tavrını başka türlü tasvir edemiyorum. Burası dilekleri konusunda daha dikkatli olan bir ülkeydi ya da en azından daha dikkatlice bir reform takvimi belirlerdi ki —metaforik olarak söylersek— sonunda bacaksız kalmasın.

Herkes daha iyi bir eğitim sistemi istiyor, ama veliler ve eğitim uzmanları 4+4+4’ün gerçekten çözüm olabileceğine inanıyor mu? İstanbul’da yaşayanlar daha iyi bir ulaşım sistemi ve daha yaşanabilir bir şehir istiyor. Ama Süleymaniye Camii’ni gereksiz bir dev köprü’nün ardına gizlemek, kalan bir avuç yeşil alanın tepesine Sinan’ın camisinin replikasını yapmak bunun tam da tersi gibi görünüyor. Aynı şekilde Marmara Denizi’nin altından tünel geçirerek tarihî şehrin içine arabaları sokmak ya da üçüncü Boğaz köprüsü yapmak için ormanları baltalamak da öyle... Türkiye kamuoyu, Kürtlerin hakları konusunda daha gerçekçi bir açılımı temkinli biçimde desteklemeye hazırlanmıştı, fakat bu açılım bir döner kapı misali kapanışa doğru gitti. “Komşularla sıfır sorun” dileğine gelince, o hınzır cin hâlâ sırta sırta ellerini ovuşturuyor.

Bütün önemli meselelerde hızla üretilen çözümler, iyi fikirler olarak çıkmıyor neticede. Sorunun kaynağını tanımlamak gerekirse, hükümet kendi kurumlarına güven duymuyor. İktidara geldiğinde, karar yetkisini merkezden çevreye dağıtmaya ve kamu politikalarını daha şeffaf hâle getirmeye ihtiyaç duyulduğuna inanıyordu. Fakat aksine, karar mekanizması daha merkezî ve daha bulutlu hâle geldi. İnsanları dinleme vaadiyle iktidara geldi, şimdi ise en iyisini kendisinin bildiğini saklamaya bile tenezzül etmiyor. Kopenhag Kriterleri’ni Ankara Kriterleri’yle değiştirme taahhüdünün, retorik olarak hoş bir tınısı vardı, ancak bunu gerçekten yapmanın zor olduğu anlaşıldı. Onun yerine hükümet, giderek artan eleştiri seliyle musluğu kapatmaya çalışarak baş ediyor.

Taraf’ın ayrıntılarıyla yayımladığı MetroPOLL anketinde, Türkiye’deki insanların, işlerin eskisi gibi pürüzsüz gitmediğinin farkında olduğunun ortaya çıkmasına şaşmamalı. Anketin çok bariz bir sonucu var ki, insanlar, sistemin bugünkünden daha fazla merkezî olmasını istemiyor. Cumhurbaşkanlığının olduğu gibi kalmasını tercih ediyorlar ve orada, alenen partizanlık yapan Başbakan’dan ziyade, ölçülü bir figür olan Abdullah Gül’ü görmek istiyorlar. Diğer yandan anket, her ne kadar daha az popüler olsa da hükümetin güçlü bir iktidara sahip olduğunu gösteriyor. Seçmen hükümetin çözümlerle gelmesini istiyor, işleri daha beter hâle getirecek kısa vadeli yamalarla değil.

Bu yazıyı, Başbakan'ın partisine ve ulusuna seslenerek dileklerini açıklayacağı AK Parti Kongresi'nin arifesinde yazıyorum. Umalım da bu fırsatı, ülkesinin tarihinde bir öncü olmak için kullansın; o bayat fıkradaki adama benzemesin.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye soruları

Andrew Finkel 07.10.2012

Ben bu yazıyı yazarken, Suriye ile Türkiye sınırındaki ateş hattında çatışmanın dumanı hâlâ tütüyordu. Açık olmayan birçok şey var. Yapılacak en iyi şey, sorular sormak.

İlk olarak, **bu belaya nasıl düştük?** Hükümetin zekice kelime oyunlarına başvurup, Avrupa Birliği ülkelerine gitmek için Schengen vizesi alamayan vatandaşlara Türkiye'nin arka bahçesine gitmeleri için "Şamgen vizesi" sağlayacaklarını söylemesinin üstünden çok geçmedi. Oldukça kısa bir sürede "**komşularla sıfır sorun**"dan "**Sıfır Noktası**"na geldik.

Bu soruyu şöyle de sorabiliriz: **Ankara kendi mi atladı yoksa arkadan biri mi itti?** Şam'ı cezalandırmak için bahane mi arıyordu, yoksa en kötüsünü yapması için Şam mı Türkiye'ye sataşıyordu? Üçüncü bir ihtimal de, bir atlama veya arkadan itilme vakası söz konusu değildi, sadece akıllıca üstesinden gelebileceği bir provokasyonun içine kayıverdi. "Bombalama yanlışlıkla yapıldı" türünden bir provokasyon; hani şu kendi liderlerini sıkıntıya sokmak isteyen deli fişek Filistinlilerin Gazze'den İsrail'e fırlattığı bombalar gibi.

Bir başka soru dizisi de, **Cui bono**, yani "**kime yarar**" analizinden çıkarılabilir. Maalesef kolay bir yanıtı yok. Kimilerine göre **Beşşar Esed, Türkiye'nin blöfünü görüyor**. Ankara'nın yardımına koşmaya hazır bir "gönüllüler koalisyonu" olmadığı için Türkiye'nin uluslararası anlamda yalnız kaldığını biliyor. (**Henri Barkey**, Başbakan Erdoğan'ın parti kongresinde Malazgirt'te Alparslan'ın zaferinden bahsedip, her nasılsa NATO'dan söz etmeyi unuttuğuna dikkat çekmişti.) Konuştuğum insanlar, lojistik olarak Türkiye'nin, Suriye'nin sofistike hava kuvvetleri karşısında bir tampon bölge oluşturmasını bırakın, sürekli olarak bombalamada dahi sıkıntı yaşayacağını söylüyorlar. Tabii Türk ordusunun morali de herhalde en üst düzeyde değil. Bunun karşısındaki güçlü argüman ise, Esed rejiminin Türkiye'nin pasif agresif tutumunun aktif agresif bir hâl almasını istemeyecek olması. Zira kendine yetecek kadar sorunu var zaten.

Türk hükümeti bu olaydan yarar sağlıyor mu? Bazı yorumcuların, "ölçülü ve kararlı" olarak nitelediği tepkisiyle bir parça övgü topladı. Fakat övgü de muhtemelen yarar ölçüsünde gelir. Maliyetler çok daha fazla. Kamuoyu yoklamaları, Türk seçmenlerin, Suriye'deki olaylardan ne kadar üzüntü duysalar da, Türkiye'nin müdahil olması konusunda pek istekli olmadığını gösteriyor. Taksim Meydanı'na çıkıp "Barış, hemen şimdi" sloganları atmayanlar bile kendilerini geçen haftaya nazaran biraz daha güvensiz hissediyor. Savaş pahalı bir iştir, sadece mermilerin maliyetinden değil, uluslararası piyasalarda Türk riskinin bedelini de arttırır. Bu olaylar, aynı zamanda, Ankara'nın Suriye'deki krizin karmaşıklığını ve Esed'in iktidara tutunma konusundaki zalim kararlılığını iyi hesap edemediğini gösteriyor.

Kimin yararına? Müttefiklere elini uzatan Hür Suriye Ordusu ya da parasının değeri düştüğü için dikkat dağıtmaya çalışan İran ya da güvenlik güçlerini zayıf göstermeye çalışan PKK. Bu komplolar inandırıcı mı?

Komplo teorikleri Turgut Özal'ın kalp krizinden değil de zehirli limonatadan öldüğü iddialarıyla çok meşgul oldukları için eski cumhurbaşkanının mezarının açıldığı bir ülkede yaşıyoruz. Aralarında Yunanistan ile savaş çıkarmanın da bulunduğu kallesçe komplolar planladıkları gerekçesiyle üst düzey askerî yetkililerin ağır hapis cezalarına çarptırıldığı bir ülke burası.

O yüzden her şey mümkün.

Ve son soru: **Türkiye neden misilleme yaptı?** Eğer Esed'in düşüşünü hızlandırmak için değilse, o zaman Suriye'nin iç savaşını kendine saklaması içindir. Ankara'nın, tezkereyi geçirip hisseleri arttırarak, geçtiğimiz hafta yaşanan krizi büyütme istemediği ortada. Ancak Ankara kendini tam anlamıyla kontrol etmediği olaylara rehin bıraktı.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nixon geri döndü

Andrew Finkel 14.10.2012

Eskiden bir oyun vardı; insanlar birbirilerine **“Bir çiçek olsan, hangisi olurdun”** gibi boş sorular sorardı. Çoğu zaman, **“Japon kiraz çiçeği, buralarda çok az kalırlar ama dünyaya bir sürü güzellik getirirler”** gibisinden “dokunaklı” cevaplar gelirdi. Ben bu oyunu ülkelerle oynardım. Mesela, **“Türkiye bir ABD başkanı olsaydı hangisi olurdu”** sorusuna **Richard Nixon** derdim.

Çünkü Nixon yarı deliydi. Ve bu, gücünden geliyordu. Çoğu zaman makul, mantıklı olanı yapacağı konusunda ona güvenebilirdiniz. Ama her zaman kendi çıkarlarına ters düşen bir şey yapma ihtimali vardı. Mesela nükleer savaşı başlatacak düğmeye basacak kadar deliydi. Bu yüzden herkes nükleer meselesini ciddiye aldı. Mesela kimse **Jimmy Carter**'ın böyle bir şey yapacağına inanmazdı. Ve kimse, **George Bush**'un tamamen aptalca bir şey yapmayacağına inanmazdı. Nitekim **Nixon**'ın da.

Son yıllarda bu metafordan vazgeçtim. Ne de olsa Türkiye **“sıfır sorun”** politikası izliyordu.

Olgun bir oyuncu, sorumluluk sahibi bir dünya vatandaşı ve barışın aracı olduğunu dünyaya duyurdu. Bir açıdan bu, Türkiye'nin büyüyen ekonomik gücünü bölgesel nüfuza dönüştürme girişimiydi. Türkiye haydut ülke olmakla ilgilenmiyordu, çünkü Türk otomobil imalatçılarının, bisküvi üreticilerinin, müteahhitlerinin hepsi menfaatleri gereği istikrardan yanaydı. Fakat benim **“Nixon”** perspektifimden bakınca bu iktidarın terk edilmesi anlamına geliyordu. Gözlerinde o deliye dönmüş bakışlar olmayınca Türkiye'yi kim ciddiye alacaktı?

Bu tartışmanın nereye gittiği anlaşılıyor. Evet, Nixon geri döndü. **Türk dış politikası istikrarsız ve çetrefil hâle geldi. Biraz da deli.** Türkiye odaya girdiği zaman, diğer ülkeler göz temasından kaçınıp ayaklarına bakıyor. Sevimli ve makul olmak yerine Türkiye ağzından köpürüyor. Ankara muhtemelen Suriye ile savaşa girmeyecek ve Rusya'ya ait bir sivil uçağı vurmayacağına inanmak için her türlü haklı sebep mevcut, fakat tam olarak emin olmak mümkün mü?

Ülkelerin birbirlerine blöf yaptıkları Nixon'ın Soğuk Savaş dönemi geride kaldı. Basit gerçek şu ki, Suriye ile savaşa gitmek Türkiye'nin yüksek menfaatleri arasında yer almıyor. Bu, o ülkedeki korkunç yıkımı ve ölümleri

hafife almak anlamına gelmez. Fakat Ankara'nın durumu iyileştirecek bir sihirli değneği yok. Bir zamanlar Saddam Hüseyin'i devirip (ki bunu yaptı) Irak'a mutluluk getireceğini (kesinlikle yapamadı) düşünen ABD'nin kibrine Türkiye'nin ne kadar eleştirel yaklaştığını hatırlayın. Bir başka gerçeklik de, eğer Türkiye hakikaten Suriye'ye girerse, sınırındaki saldırıları engellemeye çalışmakla veya korkunç Esed rejimini sona erdirmeye çabalamakla bile suçlanmayacak. Aksine yeni bir Kürt siyasi kimliğinin oluşmasını engellemeye çalışarak kendi dar çıkarları doğrultusunda hareket ettiği düşünülecek.

"Eğer Türkiye Suriye'ye girerse, çıkması zor olur. Çıkabilirse de, bunu onuruyla yapamaz." Bunu ben söylemiyorum, bölgeyi iyi bilen **AK Partili eski bir bakanın sözleri bunlar.**

Mevcut senaryonun, savcıların Balyoz darbe plancılarını suçlamak için kullandıklarına çok yakın bir yöntemi izliyor olması korkunç bir ironi. Hükümeti düşürmek için tasarlanan en gözü kara planlardan biri Ege'de bir Yunan jetini düşürüp savaş çıkarmaktı. **Suriye krizinde de hükümetin kendine komplo kurduğunu mu anlamalıyız acaba?**

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yerel siyaset yerel mi

Andrew Finkel 21.10.2012

Hükümet bu hafta, yerel seçimlerin günüyle ilgili referanduma gitme mücadelesinde alay konusu olmaktan kurtuldu. Ancak, tarihi ne olursa olsun, bu seçimlerin ülkeyi gülünç duruma düşürme ihtimali hâlâ mevcut. İşin tehlikeli yanı, yerel seçimler yerel meselelerle ilgili olmayacak ve aslında merkezî hükümetin popülaritesi için yapılan bir referanduma dönüşecek.

"Siyaset yereldir" diye meşhur bir Amerikan deyişi vardır, insanların, anlık deneyimlerine dayanarak oy kullandığını ifade eder. Büyük meselelerle daha az ilgilidirler ve daha ziyade kendilerini doğrudan etkileyen sorunları hesap ederler. Türkiye'de ise tam tersi, **"Siyaset ulusaldır"** kuralı geçerli. İnsanların, onlar için en önemli olan şeyleri etkileme ve değiştirme gücünü kendilerinde gördüklerini zannetmiyorum.

En azından, büyük şehirlerin geleceği hakkında alınan kararların, oralarda yaşayan insanlar tarafından değil, Ankara'nın arka odalarında alındığını giderek daha fazla görüyoruz.

Bu kararların en fenası **Üçüncü Boğaz Köprüsü**. 1995'te, İstanbul Belediye Başkanı olan Erdoğan, üçüncü bir köprü'nün şehrin sorunlarına çözüm olmayacağını söylemişti. Şehri çevreleyen ormanlar ve barajlar için "cinayet" olur demişti. Başbakan olan Erdoğan ise, İstanbul'un geride kalan bir avuç yeşil alanını öldürecek tetiği çekmeye gayet hazır görünüyor. Peki acaba, üçüncü köprü inşaatı gelecek yerel seçimlerin tartışma konularından biri olacak mı? İstanbul Belediyesi'nin projeyi durdurma gücü bile olmayabilir. Zira artık şehri belediye kontrol etmiyor.

İstanbul'un tarihi yarımadasına motorlu taşıt trafiğini pompalayacak tüneller de bir o kadar çılgınca. Marmara'nın altında çok iyi bir toplu taşıma sistemi bitmek üzereyken bu kararın nasıl alındığını sadece Tanrı bilir. İstanbullu seçmenler sandık başına giderken, 16. yüzyılın muhteşem yapısı Süleymaniye Camii'nin, Haliç

üzerinden geçen yeni metro tünelleri arasında kaybolduğunu fark edecekler. Bir mimar arkadaşım, “**Sinan’ın başyapıtına yumurta dilimleyicinin arkasından bakmak gibi**” demişti. Gerçek Sinan camiinden mahrum bırakılan İstanbul sakinleri, Çamlıca tepesine yapılması planlanan devasa, çakma Sinan camiine bakmak zorunda kalacaklar. Seçimlerde onlara, istedikleri bu mu diye soran olacak mı?

Bu durumda Çamlıca projesi, yerel bir talebi karşılamaktan ziyade, Ankara’nın iktidarının İstanbul’daki izdüşümü oluyor. Sonuçta bu yeni caminin çevresinde, inşaatından çıkar sağlayacak bir “cemaat” de yok. Dolayısıyla insanlar dışarıdan gelecek, bu da Boğaz boyunca kalan yeşil alanları kemirecek yeni otoparklar ve yan yollar anlamına geliyor. Doğal yaşam alanlarını yok eden ve trafiği tıkayan bir bina nasıl olur da Tanrı’nın azametine bir övgü niteliği taşıyabilir?

İstanbul, nevi şahsına münhasır özellikleri, anıtları ve hatta kendilerine özgü mahalle baskılarıyla, birbirinden farklı semtlerin bir bütünü olmasıyla ünlüdür. Yeni İstanbul’u, kelimenin tam anlamıyla bildiğini okuyan TOKİ yapıyor. Planlama otoritesine sahip bir inşaat şirketi bu! Yani hem planları yapıyor hem de onları onaylıyor. İnsanların neye oy verdiğinin bir önemi yok. TOKİ istediğini yapabilir.

Yarın değil ama on yıl içinde, o yüksek kulelerde yaşayan yeni ahali neye benzeyecek? Bu semtler insanların yaşamak isteyeceği, suçtan arındırılmış yerler mi olacak, yoksa ötekileştirme merkezleri mi? Kendilerine özgü baskıları olan mahallelere mi dönüşecekler, yoksa patlamaya hazır düdüklü tencere gibi mi olacaklar? Ve orada yaşayanlar karar verme iradesine sahip olacak mı acaba?

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘O zaman herkes ister...’

Andrew Finkel 28.10.2012

Mezeli, balıklı doyurucu bir öğle yemeğinin ardından insanın canı kahve istiyor. Fakat bu kez olamadı.

“**Kahve yapmıyoruz**” dedi garson.

“**Sorun değil**” dedik, “**sokağın köşesinde yapan bir adam var. Tepsiyle getirtiriz**”.

“**Mümkün değil**” dedi garson.

“**Neden**” dedik.

“**Sizin için istisna yaparsak**” dedi, malum, “**o zaman herkes ister**”.

Bu hikâyeyi hatırlamamın nedeni, tipik bir Türk girişimcilik yeteneği örneği olduğundan değil. Ancak hükümetin, New York merkezli **Committee to Protect Journalists**’in (**Gazetecileri Koruma Komitesi CPJ**) bu hafta yayınladığı raporda yer alan suçlamaları geçiştirmesi daha iyi nasıl anlatılır bilmiyorum.

Birçoğunuz çoktan okumuştur, “**Türkiye’nin Basın Özgürlüğü Krizi**” başlıklı rapor, Türkiye’yi benim mesleğimden en çok insanı hapse mahkûm eden ülke olmakla suçluyor ve kınıyor. Raporda hapisteki 76

gazeteciden bahsediliyor; bu sayı İran'dakinden (43) fazla, Çin'dekinin ise üç katı. Bu gazetecilerin mahkûm olmayan dörtte üçü, duruşmaları devam ederken bazıları neredeyse dört yıldır hapiste tutuluyor.

CPJ'e göre, bu gazeteciler aleyhinde öne sürülen deliller, insanlarla konuşup bilgi toplamak gibi gazetecilik adına yaptıklarını ya da yazdıklarını içeriyor. Hükümet bunun karşısında, hapisteki insanların, gazetecilik faaliyetlerinden ötürü değil, başka suçlar işledikleri için orada olduklarını savunuyor. Bazıları hükümet karşıtı komplolarda yer almakla, bazıları da yasadışı siyasi gruplara üye olmak ya da teröre destek vermekle suçlanıyor.

Hükümetin tepkisi, tıpkı bizim garsonunkine benziyor: **"Kusura bakmayın basına normal özgürlükleri veremeyiz, o zaman herkes ister."**

Benim de raporla ilgili sorularım var, özüne değil ama vurgusuna aklım takılıyor. Rapor, hapisteki gazetecileri konu ediyor, esas meselesi bu. Fakat hükümetin basını kontrol altına alması için gazetecileri hapse atması gerekmiyor. Bu ülkedeki birçok büyük medya kuruluşu hükümetin emirleri karşısında el pençe divan duruyor. Basın dışındaki ticari çıkarlarının peşine düşen patronlar da hizaya gelmeyi reddedenleri kovmaya ya da onları sansürlemeye bayılıyorlar. Devlet destekli itaatkâr bir yayın kuruluşu ve sadık bir hükümet yanlısı medya, eleştirilerin büyük kısmının gün yüzü görmemesi anlamına geliyor.

Rapor, yasama özgürlüğünü kısıtlamaya yarayan yaklaşık 40 kadar yasanın kaldırılması için hükümete çağrı yapıyor. Sorun şu ki, en popüler olduğu, ekonominin muazzam bir oranda büyüdüğü dönemde harekete geçmeyen hükümet, şimdi ekonomi hız keserken ve daha büyük zorluklarla karşı karşıyayken neden bunu yapsın? Hükümet gerçekten dış baskıyı dinlemeye hazır mı, yoksa yolun ilerisindeki kasis için kemerlerimizi bağlayalım mı?

Bu hükümet on yıldır iktidarda. Parlamenter demokrasiler için uzun bir süre. Hâlâ ulusal güvenlik ile bireysel özgürlükler arasında dengeyi tutturmaya çalışıyor. Açlık grevindeki Kürtlere haksız gözaltıları sorun, mahkûm edilen 76 kişiden değil, hapiste duruşmaya çıkmayı bekleyen binlerce kişiden dert yanacaklardır.

Adaletsiz sistemden şikâyetçi olanlar sadece gazeteciler değil. Güneydoğu'da demokratik olarak seçilmiş en az 17 belediye başkanı da hapiste ve hâkim karşısına çıkmayı bekliyorlar. Çevreci aktivistler var. Öğrenciler var. Hükümetin yanıtı, tıpkı bizim garson gibi, neden gazetecilere özel muamele yapılsın ki! Eğer yargı bir istisna yapıp gazeteciler için gerçek adaleti sağlayacaksa, o zaman herkes aynısını isteyebilir.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alaturka Amerikan seçimleri

Andrew Finkel 04.11.2012

Her dört yılda bir yapılıyor. Türkiye siyasetindeki labirenti tartışmak yerine, doğduğum ülkenin siyasetini anlamlandırmaya çalışıyorum. ABD'yi birçok açıdan son derece daha karmaşık buluyorum. Obama'yı mı Romney'yi mi seçersin sorusuna yanıtlım, "Ortada bir seçenek yok ki" olacaktır.

Ekonomist **Paul Krugman**, bu hafta *New York Times*'daki köşesinde çok temiz bir şekilde ifade etti: "Eğer Başkan Obama yeniden seçilirse, sağlık sigortasının kapsamı önemli ölçüde değişecek, zenginlerden alınan vergiler artacak ve Wall Street'e daha sert düzenlemeler getirilecek. Eğer Mitt Romney kazanırsa, sağlık sigortası ciddi anlamda küçülecek, zenginlerden alınan vergiler, 80 yıldır görülmemiş seviyelere düşecek ve mali mevzuat da eski hâline döndürülecek."

Üstelik dış politikadaki farklılıklardan bahsetmiyor bile. Obama, en azından, dünyanın karmaşıklığını idrak ediyor gibi görünüyor. Romney ise bunu görmezden gelmeye kararlı gibi. Bu, en çok oyu getirecek mesajı belirlemeye çalışan bir aday için müstehzi bir ayrıcalık olabilir, ama beni cezbetmiyor.

Amerikan başkanlık yarışı konusunda en kafa karıştırıcı olan şey, ortada bir yarışın olmaması. Benim dar perspektifimden bakınca, yarışın heyecanı sona yaklaşırken Romney'nin çoktan yenilgiyi kabul etmiş olması gerekiyordu. Farklı kamuoyu yoklamalarının ortalamasını yansıtmada konusunda en güvenilir adreslerden biri olan *realclearpolitics.com* adlı internet sitesi yarışın tam anlamıyla başa baş gittiğini ve her iki adayın da yüzde 47'nin biraz üstünde oy alacağını söylüyor.

Yine de, Obama'yı kazanma ihtimali daha yüksek aday olarak gösteriyor. **Amerikan sistemine göre en çok oyu alan değil, en çok eyaleti alan kazanıyor.** Son düzlükte her eyaletin belirli bir ağırlığı bulunuyor büyük olanların daha çok, küçüklerin daha az. Ender yaşansa da, az oy alan bir aday yine de seçimi kazanabilir. Bölgesel eğilimler gösteren oyları çöpe gönderen Türk sisteminin tam tersi.

ABD'de, birçok eyalette yarış başa baş değildir, dolayısıyla seçimi yarışın kızıştığı eyaletler belirler. Şu anda gözler, Obama'nın yüzde 2,3 puanla önde olduğu Ohio eyaletinde. Aslında reklam kampanyalarına harcanan milyarlarca doların hepsi, kararsız seçmenden gelecek yüzde üçlük puan için.

Şimdilik Obama kazanacak gibi görünüyor. Ama bir yandan da kimse emin olamaz. Yarışın ne kadar uzun zamandır sürdüğü düşünülürse, bu belirsizlik iyice şaşırtıcı oluyor. İlk önseçimler geçen ocak ayında yapıldı ve seçim kampanyaları ondan da önce başladı. Nihayet geldi işte, seçimlere iki gün var ve adaylar başa baş gidiyor.

Son üç seçimin hiç de başa baş geçmediği bir ülkede yaşadığım için de biraz kafam karışık. Bu hafta sonu AKP, hem iktidardaki 10. yılını hem de neredeyse iktidarı tekeline almasını kutluyor. Yarın bir seçim olsa, en yakın rakibi şansı varsa yüzde 25 oy alır. Yarın bir başkanlık seçimi olsa, Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olmasını engelleyebilecek tek kişi, muhtemelen, bir zamanlar siyasi müttefikleri olan Abdullah Gül olurdu. Gül'ün kendini böyle bir pozisyona sokup sokmayacağı da şüpheli.

Pek seçenek sunabilecek bir sistem değil.

ABD'nin her anlamda kusursuz bir sistemi olduğunu iddia etmiyorum. George W. Bush'u başkan aday yapan hiçbir sistem zaten iyi olamaz. Ama iki partili bir sistem. Bazen Türk siyasetinin mantığı, sanki tek parti sistemi yaratmak üzerine kurulmuş gibi geliyor bana. Eskiden bu, ana muhalefetin Meclis dışından gelmesi demekti.

Bugünlerde gerçek muhalefet iktidar partisinin içinden çıkacak. Hatta korkarım, CHP'liler de dobra dobra konuştukları bir zamana denk geldiğinde, hiç de seçim kazanmayı ümit etmediklerini; AKP'nin bölünmesini beklediklerini söyleyecekler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim dersleri

Andrew Finkel 11.11.2012

Hayatımda iki kez oy kullandım. İlkinde işe yaramadı. George W. Bush yeniden seçildi. Fakat bu sefer doğrusunu tutturdum. Hepiniz duymuşsunuzdur, Barack Obama tekrar seçildi.

İtiraf edeyim, Mitt Romney'nin kaybetmesine, Obama'nın dört yıl daha başkanlık yapacağından daha çok sevindim. Tabii bu, Amerika'yı resesyondan daha hızlı çıkarmadığı için Başkan'ı suçlamadığım anlamına gelmiyor. Her ne kadar ticari bankaların ölümcül deregülasyonuna yol açan Bill Clinton idiye de, kuyuya taş atan deli George Bush'tu. Tabii Başkan Obama, Temsilciler Meclisi'nde Cumhuriyetçi Parti'nin zorluk çıkaran muhalefetiyle karşı karşıya kaldı hâlâ da öyle ve geride bıraktığı dört yılın her ânında kendi politikalarının mücadelesini verdi.

Bu arada, Amerikan basını gibi, ben de yenilen adayın akıbetinden etkilendim. "Mitt Romney şimdi ne yapacak" diye sordu *The Week*. "Romney için bütün kariyer seçenekleri açık. Biri hariç" diye yazdı *New York Times*. Tahminler, son altı yılını başkanlık yarışına harcayan, yaklaşık 250 milyon dolarlık kişisel serveti olan, 65 yaşındaki dinamik işadamı Romney'nin kendine bir iş bulacağı yönünde. Kafesin içindeki çarkta koşan hamster gibi çok enerjisi var da, nereye gidecek?

Partisiyle karşılaştırdınca Mitt Romney'nin akıbeti sorusu devede kulak kalıyor. 2004 yılında insanlar Cumhuriyetçi Parti'den, ABD'nin doğal partisi olarak bahsediyorlardı. 100 yıl daha iktidarda kalacaklardı. Şimdi yorumcular, Cumhuriyetçiler bir daha seçilir mi diye merak ediyor.

Cumhuriyetçi Parti genelde, değişime ve kendi işlerini aldıklarını düşündükleri yasadışı göçmenlere şüpheyle bakan beyaz erkeklerin oylarını alıyor. Birçoklarına göre Romney sadece başkanlık seçimlerinde değil, partiyi seçimlerin genelde kazanıldığı merkezden uzaklaştırmaya çalışan aşırı sağın baskın çıktığı önseçimlerde de yenilgiye uğradı.

Amerikan seçmenin değişen demografisine dikkat çekiyorlar. Cumhuriyetçilerin göçmen karşıtı duruşlarına tahammül edemeyen Latin Amerikalı sayısında artış var mesela. Öte yandan seçimde, Cumhuriyetçi aşırı sağcılarının bir duruş sergilemeye çalıştığı eşcinsel karşıtlığı ya da kürtaj karşıtlığı gibi ahlaki konularda giderek artan bir ilgisizlik oluştuğuna vurgu yapılıyor. Hâlbuki Cumhuriyetçiler, Obama'nın yarattığı hayal kırıklığının seçmeni sandıktan uzak tutacağına bel bağlamıştı. Kendi politikalarından korktukları için Obama'ya oy verebileceklerini hesaba katmadılar.

Obama'yı yeniden başkanlık koltuğunda görmenin bende yarattığı ferahlamayı, Romney'nin kampanyasına bağışladıkları yüz milyonlarca dolarlık yatırımları boşa gidenler paylaşmıyor. Romney kendine yeni bir iş kovalarken, Cumhuriyetçiler dört yıllık dönemde yenilgiyi nasıl engelleyeceklerini analiz etmeye başladılar bile. Şimdiden birtakım emareler var, mesela yasadışı göçmenler konusundaki politikalarını yumuşatmaya hazırlar. Romney'nin yeteri kadar sağcı olmadığı için kaybettiğini öne sürenler olsa da, Cumhuriyetçiler, daha ılımlı olmanın yolunu arayacaklarmış gibi görünüyor.

Buradan Türkiye siyaseti için çıkarılacak iki ders var. 1) Politikacıların siyaset dışında bir hayata ihtiyaçları var en azından, vakti geldiğinde ağırbaşlılıkla emekliye ayrılacakları bir hobiye. 2) Bir parti seçimi kaybettiği zaman nerede yanlış yaptığını anlamaya çalışırken daha acımasız olmalı. Seçimin sonucuna kulak vermeli, ona kozmik bir hata muamelesi yapmamalı. Demokrasinin işlemesi için uygun bir alternatifi olması gerekiyor. "Türkiye modeli, Türkiye'de bile işe yaramıyor" diyen Mitt Romney'di. Umarım haklı çıkmaz.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi sirke karşı siyasi dram

Andrew Finkel 18.11.2012

Çocukken sirke gitmiştim ama çok da heyecan verici değildi. "Palyaço kılığındaki birini, yüksek bir tel üzerinde tek ayak üstünde hoplayıp zıplarken izlemenin ne manası var ki" diye sormuştum kendi kendime. Bu ne benim ne de tanıdım herhangi birinin 1) yapacağı 2) yapabileceği ya da 3) yapmak isteyeceği bir şeydi. Evde oturup hayal gücümü çalıştıracak hikâyeler okumak, daha iyiydi.

Bunların hepsi, Türk siyasetiyle ilgili hayal kırıklığımı anlatmaya yardımcı olabilir. Siyaset çetin bir dram olmalıdır. Siyasetçilerin yapıp ettikleri önem taşır. Siyaset, başörtülü bir kadının üniversiteye girmesi ya da işsiz bir insanın iş bulması konusunda nasıl karar verdiğimizle ilgilidir. Bir vadiyi sular altında bırakacak bir barajı inşa edip etmemeye ya da Taksim Meydanı'ndaki kamusal alanların nasıl korunacağına karar vermektir. Siyaset sürükleyicidir, çünkü bizler ve onlar üzerindedir, kimin karar verdiğiyle ilgilidir.

Siyaset temaşaya dönüştüğünde, dram olmaktan çıkar, sirk hâline gelir.

Mesela Başbakan, hangi akla hizmet idam meselesini siyasetin gündemine taşıdı? MHP dâhil, selefleri, 2002 yılında barış zamanı suçları için idam cezasını feshetti, kendi hükümeti de 2004 yılında tamamen kaldırdı. Bunlar, halk desteği olmasa da doğru şeyi yapmak adına alınan kararlardı. Sadece Avrupa Birliği değil, Rusya ve Ukrayna gibi ülkelerin yer aldığı Avrupa Konseyi de idam cezasını kaldırdı.

Erdoğan'ın, Türkiye'yi, Avrupa'da idam cezasını uygulayan tek ülke olan Belarus ile aynı sınıfa koymak istemesi inanılır gibi değil. Kendi Adalet Bakanı bile 2004'te kabul edilen yasayı değiştirmeye yönelik bir girişim olmadığını açıkça söyledi. O zaman bu bir gösteri, temaşanın bir parçasıydı, darağacını geri getirmekten ziyade seçmeni eğlendirme çabasından ibaretti.

Peki, neden böyle bir şey yapsın? Açlık grevindeki Kürtleri hor gördüğü çok açık kaba bir alt metin okumasıyla, kendilerini öldürürlerse cellâdi bu dertten kurtarmış olurlar. Fakat esas neden şu; intikam, her seçim vakti satar. Bu sadece Türkiye için geçerli değil. Britanya ya da İtalya'da idam cezasının getirilmesi için referandum yapılsa sonuçlar birbirine yakın olur.

Sirk burada bitmiyor. Başbakan pek de sağlam olmayan bir halat üstünde yürümeye çalışıyor. Çankaya'daki sokağın bir tarafından diğerine uzanan halatın bir ucu başbakanlık ofisinde, diğer ucu cumhurbaşkanlığı köşkünde.

Maharetli bir cambaz olduğu için Erdoğan aynı anda hem ipte yürüyüp hem de hokkabazlık yapmayı deniyor. Öncelikle cumhurbaşkanlığı makamını güçlendirmeye çalışıyor. Peşinden üç dönemdir vekillik yapan parti üyelerine başka bir iş bulmalarını salık veriyor. Üçüncü olarak, onlardan, emekliye ayrılmadan önce kendisine cumhurbaşkanı olarak daha geniş yetkiler vermelerini istiyor. Burada yeteri kadar olağanüstü bir ustalık sergileyemezse, o zaman insanları başkanlık sistemine ikna etmek için referanduma gitmesi gerekecek. Ve yeniden sahneye çağrılırsa, başkanlık seçimini kazanmak zorunda olacak.

Normalde başkanlık yarışını izlemek kimin kazanacağı merak edildiği için heyecanlıdır. Buradaki durumda ise yarışın favorisi, ya kendi hırsına takılacak ya da ipten düşecek.

Gerçek hayattan söz ettiğimiz için, bütün bunları sarmalayan dram unsurunu unutmamak gerek. Başbakan'ın, cumhurbaşkanı olmak için, en yakın siyasi müttefiki olan Abdullah Gül'ün ortaklığına ihtiyacı var. Cumhurbaşkanı Gül, Belarus'taki gibi, yürütme yetkilerini de üstlenen daha güçlü bir cumhurbaşkanlığı fikrine sıcak bakmadığını açıkça söyledi. Bu da cumhurbaşkanına, muazzam bir yetki veriyor, kullanır ya da kullanmaz. Sizi alt eden kişi düşmanınız değil de en yakın arkadaşınız olduğunda, bu artık sirk olmaktan çıkıp dram oluyor.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TOKİ'nin Babil kuleleri

Andrew Finkel 25.11.2012

Aile Komplosu, Alfred Hitchcock'un en iyi filmi değildir. O dönem, yeni bir şey yaratmayıp kendini taklit ettiği için eleştiriliyordu. **"Kendini taklit etmek intihal değil, kendi tarzını yinelemek ya da yeniden yaratmaktır"** yanıtını vermişti.

Sanırım en kötü Hitchcock filmi bile bazı yönetmenlerin en iyi yapıtlarından daha iyidir de, taze fikirlerden fena hâlde yoksun olduğu için **ilham kaynağını kendi geçmişini yağmalamakta bulan bir şehre ne demeli**. Elbette, eğer yapılırsa İstanbul kentinin bütününe hükmedecek olan **Çamlıca Camii** projesinden söz ediyorum. Seküler devletin böylesine büyük bir dinî projeye destek vermesine karşı olmayan muhafazakâr basın dahi bu kadar büyük ölçekte bir banallik ifadesinden utandığının haberi yapıldı bu gazetede.

Mimarının, dinî olsun ya da olmasın, belli bir zamanın ve mekânın ifadesi olduğuna inanmak için din düşmanı olmak gerekmiyor.

Taksim Meydanı'ndaki **Atatürk Kültür Merkezi**'nin korumak için mücadele veriliyorsa, bu, onun dünyanın en harika binası olmasından değil, 1960 ve 1970'ler Türkiye'si ve İstanbul'una dair bir şeyler anlatıyor olmasından kaynaklanıyor.

Haliç'e yapılacak **yeni köprü** karşısında dehşete kapılıyorsa, sadece estetik değerlerden tamamen yoksun bir yapı olduğundan değil, **Süleymaniye Camii**'ni mimarının niyet ettiği şekliyle görmemize engel olacağından. Tabii ki, İstanbul modern kentin altyapısal ihtiyaçlarını gözardı edemez, fakat buna getirdiği çözümlerden dolayı dünya onu yargılayacaktır. Nitekim daha basit, daha alçak bir köprü de yapılabilirdi.

Peki, gerçek bir Sinan camisinin manzarasını imha edip sonra da karşısına onun taklidini diken bir şehre ne demeli. Burada bir **Miniatürk** modelinden değil, orijinalinden çok daha gösterişli devasa bir yapıdan söz ediyoruz. **İstanbul bunu neden yapıyor?**

Bunun sıkıcı bir cevabı var: **Çünkü Başbakan öyle istiyor ve bugünün Türkiye'sinde yasayı bir adamın kaprisi belirliyor.** Fakat bu yanıt tatmin edici değil. Nasıl bir gücü var ki, kendi yandaşları bile bu projeyi eleştiriyor?

Tekrar ediyorum, mimari, zamanının yansımasıdır. Türkiye'nin her yerinde kurulan yeni yerleşimlerde tomurcuklanan, hepsi çakma klasik Osmanlı tarzında inşa edilmiş yeni camiler, Tanrı inancıyla ilgili olduğu kadar cemaatin yapısıyla da ilgili bir bildiri sunuyorlar. "Burada kalıcıyız" der gibiler ve buna hiç kimsenin yapabileceği bir şey yok. Tarih bizim yanıımızda.

Geçmişte gecekondlu cemaatlerinin hayatta kalma hakkını destekleyen camiler için bu doğrudu. Şimdiyse, istedikleri yere istediklerini inşa edebilmek için, **TOKİ** gibi kuruluşların varolma hakkını destekliyorlar. **Ataşehir**'deki yeni caminin estetiği bu bir Mimar Sinan özentisi daha. Geçen gece camiye doğru tarafından yaklaşırken minarelerin nasıl da kükürt sarısı bir ışığa boğulduğunu fark ettim. Müezzinin müminleri ibadete çağırdığı ilahi sütunlardan çok, yanı başındaki otoyol boyunca dizilen aydınlatma direklerine benziyorlar.

Çamlıca Camii ile ilgili muhafazakâr eleştirileri doğru anladıysam, esas olarak, bir dinî mimari eserinin tamamen seküler bir şeyin sembolüne dönüşmesine karşı çıkıyorlar. Bu, hükümetin istediği şeyi istediği yerde yapabileceğinin kanıtı.

Eğer Tanrı varsa, bizi tabi tuttuğu sınavlardan birinin "aptal durumuna düşme arzusunun direnme" olmasına şaşırmam. **Nadir ve önemli bir doğal yaşam alanı gördüğümüzde, onu TOKİ'nin Babil kulelerine dönüştürmememiz gerekiyor.**

Türk atasözlerinden alıntı yapmak pek âdetim değildir, ama **"eceli gelen köpek cami duvarına işermiş"** sözünden etkilenmemek mümkün değil. **Kuşların öttüğü, ailelerin piknik yaptığı her yeşil yere, İstanbul'da hiç kimsenin istemediği bir cami duvarını diken hükümeti tarih nasıl yazacak?**

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih dersi

Andrew Finkel 02.12.2012

Kehanet gibi bir konuşmaydı. Önde gelen bir bürokratin karısıyla sohbet ediyorduk, son derece alımlı bir kadındı ve ailemle ilgili sorular sorarak beni rahatlatmaya çalışıyordu. Karımın Osmanlı tarihçisi olduğunu duyunca çok heyecanlandı.

"Tarihi çok severim" dedi, "Özellikle de *Muhteşem Yüzyıl*!"

Nezaketimden karımın o diziye karşı çok eleştirel olduğunu söyleyemedim. Tabii gerçek Süleyman'ın at üstünde çokça vakit geçirip çocuklarına zaman ayıramadığına inandığından değil, tarihî gerçekliğin doğru

yansıtılması konusunda çok titiz olduğundan. Kaderin cilvesi, hemen ertesi gün Başbakan romantik destan ile ilgili görüşlerini açıkça beyan etti. Açıklamaları bende endişe yarattı. Şimdi çarşamba akşamları üst düzey bürokratların ve AK Partililerin evinde ne oluyor acaba? Onun yerine *Kuzey Güney*'i izleyeceklerine yemin mi ediyorlar?

Doğrusu bu çıkış Başbakan için oldukça sıradışı bir şey. Kendi kuşağının en maharetli siyasetçisinden, içgüdülerini kendi seçmeniyle uyum içinde olan bir adamdan söz ediyoruz. İlk bakışta kendi popülaritesini azaltmaya çalışıyor gibi görünüyor. Peki, öyle mi? Bizim bilmediğimiz bir şey mi biliyor? Bunlar eleştirileri düşünmeden sarf edilmiş sözler miydi, yoksa kamuoyu yoklamalarının iyi bir okumasından sonra özenle işlenmiş bir çıkış mı sözkonusuydu?

AK Parti'nin, önümde seçenek olsa benim kime oy vereceğime çokça kafa yorduğunu düşünmenin hata olduğunu biliyorum. Ayrıca üyelerinin çoğunun din ve Türk milliyetçiliği karışımı bağnaz bir muhafazakârlıkla büyütüldüğünü de biliyorum. AK Parti'nin 2002'de o ekolden kurtulduğunu teslim edelim. Dolayısıyla, Başbakan'ın siyasi merkezdeki hâkimiyetinden emin olduğu ve bunun rahatlığıyla *Muhteşem Yüzyıl*'ı nahoş bulan aşırı sağ oyların peşine düşmekten imtina etmediği, akla yatkın bir varsayım.

Ama yine de sorular bitmiyor. Eğer Başbakan, önde gelen bürokratlarının karılarını, her hafta üç saatlik bayağılığa müsamaha gösterdikleri için azarlamaktan korkmuyorsa, şu an acaba kimi çekirdek seçmen olarak görüyor?

Bir an için Deniz Baykal'ın CHP'sini düşünün. Birinci ve ikinci kuşak kentli göçmenlerle iletişim yeteneğini kaybedince parti de yolunu kaybetti. Benimsediği yaşam biçiminin tehlikede olduğuna inanan, kendinden menkul bir yapının küflü sesi hâline geldiler. Sorun bakalım bir CHP'liye, "neden AK Parti seçimleri kazanıyor" diye. Cevap çoğu zaman, "Torbalar dolusu kömür dağıtarak halka rüşvet veriyorlar" olacaktır. Seçmenin AK Parti'yi daha sempatik, daha becerikli bulduğu ya da politikaları daha cazip geldiği için tercih ettiği akıllarına gelmiyor.

Peki, şimdi AK Parti ne durumda? Acaba, Erdoğan'ın, İstanbul Belediye Başkanı olmasından 18 yıl, iktidara gelmesinden de 10 yıl sonra, partisi seçmenle nasıl konuşulacağını unutmaya başlamış olabilir mi? Belki de yanlış düşünüyorum, ama koca koca mahalleleri buldozerleyip, sakinlerini TOKİ mahsulü banliyölere dağıtmanın oy kapmak için iyi bir platform olduğuna inanmıyorum.

Türkiye'deki kentlerde yaşayanlar, 18. ve 19. yüzyıllarda İskoçya'da yaşayanlara benziyor. Yerlerine koyun çobanlarını yerleştirmek için küçük çiftçileri tarlalarından atmışlardı. Türkiye'de yerlerine villalar yapılıns diye apartmanlarından çıkarılanlar, birinci ve ikinci kuşak kentliler.

AK Parti, yeni kentlilerin partisi olmaktan yoruldu da, yeni zenginlerin partisi mi olmak istiyor?

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güven

Andrew Finkel 09.12.2012

Büyük İskender'in, Adriyatik'ten Himalayalar'a doğru fetih yolunda ilerlerken, kendinden şüphe duyma hezeyanlarına kapıldığını zannetmiyorum. Güven, pekâlâ medeniyetin önkoşulu olabilir. Kimi liderler kendilerine duyulan inancı yayararak yaşadıkları zamana damga vurmuştur. Burada tek sorun şu: Ya yanlış yapıyorlarsa?

John F. Kennedy'nin seçildiği dönemi hatırlayacak kadar yaşım var, dolayısıyla özgüven saçan daha yaşlı bir kuşağın tanıyım. Onların, totalitarizme karşı mücadele verdikleri bir savaşı kazanmaktan ileri gelen, kendilerine has sebepleri vardı. 1960'larda ABD, tarihinin en uzun ve aralıksız ekonomik genişlemesini yaşadı. 60'ların karşı-kültürünün daimi üyesi olmak için fazla gençtim, ama bu bile içgözlem ile kendine güvenin tuhaf bir karışımıydı.

1967'de bir yıllığına Türkiye'ye taşındım. Her ne kadar gençlik sivilcelerim olmadıysa da, o yaştaki bir gencin bütün hassasiyetlerine sahiptim. Bir gün, köprüsü olmayan, otomobil sayısının az olduğu, ithal malların olmadığı bir İstanbul'da yabancı olmanın nasıl bir şey olduğunu hatırlamak için oturup düşüneneğim. Ve bundan neden bu kadar zevk aldığımı ortaya çıkarmak için de kendimi bir analistin divanına atacağım.

Dünyayı sömürgeleştirmeye çıkmış Batı medeniyetinin standart bir hamili olarak görmüyordum kendimi. Ergenlikle boğuşmak bütün vaktimi alıyordu. Amerika'nın Vietnam'daki savaşı kızışıyordu ve buradaki ahmaklığı görecektim. Hatta orta hâlli bir oryantalist olduğum bile söylenebilirdi. Kafam karıştı, o kesin.

Ama o yıllarda Türkiye de karıştı. Bir dünya gücü olma iddiasında değildi. Selpak bile yoktu daha. Soğuk Savaş'ın kısıcına kapılmış ve kendi dertlerine odaklanmış bir ülkeydi. Yaşıma göre erken gelişmiş bir çocuk değildim o yüzden bu dertlerin ne olduğunu pek de anlamıyordum. Fakat, en az benim kadar özgüvensiz olduğunu her zerresinde hissettiğim bir toplumda, kendimi evimde hissettiğimi hatırlıyorum.

Bandı geçen perşembe gününe saralım. Bir yurtdışı gezisinden yeni dönmüştüm İstanbul'a. İlk durağım, Türkiye'nin Brüksel'e başvurusunu harekete geçirmede çok etkin bir rol oynayan eski AB büyükelçisi ile kahvaltıydı. Türkiye'nin bugün yeniden müzakerelere başlaması hâlinde siyasi kriterleri karşılayamayacağını söyledi. Hukuk üstünlüğüne dayalı bir demokrasinin işletildiğini kanıtlamak zordu. O günün gazetelerine bakınca, köşe yazarları, hâlâ, Uludere köylülerinin adalet arayışının, 1996'da çivili coplarla ölümüne dövülen mahkûmların ailelerinin çabaları gibi sonuçsuz kalacağından yakınıyordu. Yeni seçilen ombudsman, vatandaş adaletsizlikten koruyacak olan kişi, daha ilk engelde yüzüstü kapaklandı. Toplumun tamamının güvenliğini kazanamadığı alenen ortaya çıktığı hâlde iktidar partisine çok yakındı ve Hrant Dink hakkında o haşin kararı vermişti adaylıktan çekilmeyi reddetti. Meclis ise hangi seçilmiş üyelerini ihraç edeceğine, hangi tarihî dizilerin "kabul edilebilir" olduğuna karar vermekle meşgul.

Hükümet derin devleti parçalamak ile onu sıfırdan yeniden inşa etmek arasında gidip geliyor.

Ama yine de bugünün Türkiye'si ile 45 yıl önce karşılaştığım Türkiye'yi mukayese edecek olsam, artık güven sorunu yaşamayan bir ülke olduğu aşîkâr. Sanki altın çağını yeniden yaşıyormuş gibi. Cesareti sınır tanımıyor. Hatta İstanbul, Yenikapı'nın önündeki devasa alanı doldurarak tarihî yarımada'nın şeklini değiştirmek arzusunda ve artık tek bir Boğaziçi olmasından sıkıldığı için ikincisini istiyor. Tabii ben daha yaşlıyım ve artık kendime daha çok güveniyorum. Fakat kendimi daha az evimde hissediyorum.

finkelattaraf@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

